

SAVAANĪCH TILIRAUURUAT

Iitichuqutit

Acts ilaurut uqalugiksuanun Luke aglaanijññun. Aglaŋagaich quliaqtuaġukługi Jesus maliġuaqtinjsa siamitchiññinat, quliaqtuanik ilaagun Jerusalem-mi, iluqaagni Judea-miļu Samaria-miļu, sulis isunijññun nunapayaam. Quliaqtuaġuruq ukpiġniaqtuat igliġniġatigun isagutiġqaagmata Jew-guruat aasii nauvluni nunapayaamun. Aglaktuam kanjqsimmaġiksaaqunagaich ukpiġniaqtuat anayasaaqñisilaanġat Rome-miut umialgutaannik sulis ukpiġgutaat taŋġiutautilaana Jew-guruat aŋaayyuliqutaannun.

Acts piŋasuutchumiñaqtuq agliiññagñiġatigun quliaqtuat Jesus-kun sulis aŋaayyuvium isagutiniġagun: 1) aullaqiqqaagñiġatigun ukpiġniaqtuat Jerusalem-mi Jesus mayuurrauganiġman; 2) siaminniġat Palestine-mi; 3) sulis taputiniġich nunat Mediterranean-ni Rome-muaglaan.

Nuimaruq Acts-mi savagniġa ilitqusiġiksuum, suamaruq ullautiruaq ukpiġniaqtuanun Jerusalem-mi uvluni Pentecost sulis aullarriruq suaŋġatiqatitçhiruġlu aŋaayyuvigmik, aullarriñiññiġlu. Tusaarakraq taimaŋġa quliaqtuaġuruq qavsiñi alġaqsruutini, sulis quliaqtuaġuruat Acts-mi qiiñiqtitkaa suaŋaniġa tusaarakqram iñuusiniġisun ukpiġniaqtuat sulis aŋaayyuviruut.

Avgutit

Itqanaiyautit.....	1.1-26
a. Jesus aqulliq pitqutaa unniqsuqñisaaalu	1.1-14
b. Judas akiagutaa.....	1.15-26
Tiliraaurat savaanġich Jerusalem-mi.....	2.1-8.3
Tiliraaurat savaanġich Judea-miļu Samaria-miļu.....	8.4-12.25
Paul savaanġich	13.1-28.31
a. Aŋaayyuliqsiuyyaqqaagñiġa	13.1-14.28
b. Kasimaruat Jerusalem-mi.....	15.1-35
c. Tuglia aŋaayyuliqsiuyyaġniġata.....	15.36-18.22
d. Piŋayuat aŋaayyuliqsiuyyaġniġiksa.....	18.23-21.16
e. Paul tigutaaqtauniġa Jerusalem-mi Caesarea-mi Rome-miļu	21.17-28.31

Savaanġich Tiliraaurat

1 ¹Nakuagiramnun Theophilus-mun. Sivulligñi makpiġaani uqausi-ġiġagitka iluqaisa Jesus savaagikkaŋi ilisaurrutinijļu,^a ²uvlumun-aglaan mayuurrauvianun qilamun. Mayuurraunaiññaan Iitqusiġiksuum suaŋġasiŋagaa piraksriiyumiñaqsivługu iñunun piksraqtaagñiġaranijñun tilisukługich. ³Malġukipiami uvluni tuqtuauqqaqłuni tautuktitqatanaruj inimiñik ilaiññun iñugiaktuani, nalupqinaiqługu iñuutilaani. Ilaisa tautukkayu-ġagaat, uqaqatigivlugiļu ilaata God-im atanniqsimmataanik iñunun. ⁴Katinmata atautchimun Jesus piraksriġagai uumiġa, Jerusalem-miñ aullaġnasi, aglaan utaqqiyumagiksi aitchuutiksraun Aapama unniqsuqñisaa, uqautigiġakkaga

^a 1.1 Lk 1.1-4.

ilivsiññun.^b ⁵Qanuq John paptaiğutiqanaruq imiğmik, aglaanuvva iñukitchuat uvlut pianikpata, Ilitqusigiksuaq ilivsiññun iliniagiga.^c

Jesus Mayurrauruq Qilañmun

⁶Tavra ilitchitqurat katinnamin piqatigivlugu Jesus apigiñagaat, Ataniiq, pañmapak isagutipkagnaqpiuñ Israel-guruat umialiqagumiñaqsilugich inmiñni taimanisuñ? ⁷Jesus kiunagai, ilivsi ilisimaraksrautigiñitkisi uvlullu piviksralu Aapam inillañararñi ilaan atanigñaqunmigun. ⁸Aglaan Ilitqusigiksuaq qaiğumi ilivsiññun suaññaqsiğniagaasi quliatuagumiñaqsilusi tusaayugaagiksuanik uvapkun Jerusalem-mi, iluqaaniñu Judea-mi, Samaria-miñu, uñasigñiqsrañiññullu nunam.^d ⁹Tavra taapkuniña uqautianikkamigich takunnaqtillugich, ilaa mayurrauruq qilañmun, sulivuvuyam tautugnaiqsingagaa ilaiñniñ.^e

¹⁰Tavra takunnağataviksillugich qilaum tuñaanun aullağvianun, iññuk malğuk makitaaniñaniqsuk saniğaanuñ qatigtuanik annuğaqaqtuak, ¹¹aasii uqallaklutik, Galilee-ğmiuguruasii, summan makitavisi takunnaqtusi qilañmun? Taamna Jesus mayurrauruq ilivsiñniñ qilañmun, qaiñiaqtuq tainnatunsuli tautuusivsisun aullağman qilañmun.

Judas Simmausiğaat

¹²Tavra ilitchitqurat utiñarut Jerusalem-mun iğgiuramiñ atiqaqtuamiñ Olives, half-a-mile-tun uñasiksigiñruaq iniqpañmiñ. ¹³Tavra tikiññamiñ Jerusalem-mun mayuñarut qilağumun inigikkamiñnun, Peter-lu John-lu James-lu Andrew-lu Philip-lu Thomas-lu Bartholomew-lu Matthew-lu James-lu iğniña Alphaeus, Simon-lu Zealot-guruq, Judas-lu iğniña James.^f ¹⁴Taapkua iluqağmiñ katitkayunaruq añaayyuqatigiikfutiñ akulaiññu, piqatigivlugich ağnat, Mary-lu aakaña Jesus, aniqatiñiñu. ¹⁵Uvlut iñukitchuat pianinmata kasimañarut ukpiqtuut iñugiaktilaaqapalliqfutiñ 120, aasii Peter makinjaruq uqağukfuni, ¹⁶Aniqatiit, Bible uqaluñich nalauttuksraunaruq Ilitqusigiksuaq uqaqtinmagu David, sivuniğivlugu Judas, aullarriruq taapkununa tigutaqsiranik Jesus-mik. ¹⁷Qanuq taamna Judas ilağinagikput, sulivaitchuusiaqafuni, ilaavluni taavrumani savaaptiñni. ¹⁸(Tavra taamna iñuk tauqsinaruq nunamik, akiliusiañanik piñuusiqappañmi. Tavrani ilaa tuqunaruq katakfuni, niaqquñi sivulligivlugu, aasii qaaqfuni, iluqağmiñ ilgaviñi pikiañarut.^g ¹⁹Sulivaitchuusiaqafuni iluqağmiñ iñuich Jerusalem-miittuat, taamna nuna atchiñagaat uqaqsigmiñni Akeldama, sivuniqatquaq Nunañanik Augum.)

²⁰Peter uqavsanañaruq, Qanuq aglausimaruuq makpiğaaniniñ Psalms,

“Ilaan aimaagvia iñuigli, sulivaitchuusiaqafuni, sulivaitchuusiaqafuni.”

Aglausimammuuq-sulivaitchuusiaqafuni inna,

“Ilaan savañaq allam piñiñu.”^h ^{21,22}Tavraasii iñuum ilarakraqiğaatigut, tautunaruq, quliatuagumiñaqsinaruavlu Ataniq Jesus añimman. Taamna iñuk piqatauruksraunaruq uvaptiñnun iluqaani Ataniq Jesus kukiñunman piqatigivluta, isagutilgatağniñaniñ John algaqsruimman paptaiğunmik, uvlumunaglaan Jesus mayurraumman uvaptiñniñ qilañmun.ⁱ ²³Tavra ilaaisa nalunañagaich malğuk. Joseph taggisqaqtuq Barsabbas-mik atiqagmiruq Justus-mik, Matthias-lu. ²⁴Tavra ilinich añaayyuñarut uqaqfutiñ, Ataniiq, ilisimagitin uummatiñich iñupayaat. Aasii Ataniiq, nalunañuñ nalliak ukuak piksraqtaagitiñanik ilinun, ²⁵inañiutautquvlugu Judas-mun uumani

^b 1.4 Lk 24.49. ^c 1.5 Mt 3.11; Mk 1.8; Lk 3.16; Jn 1.33. ^d 1.8 Mt 28.19; Mk 16.15; Lk 24.47-48.

^e 1.9 Mk 16.19; Lk 24.50-51. ^f 1.13 Mt 10.2-4; Mk 3.16-19; Lk 6.14-16. ^g 1.18-19 Mt 27.3-8.

^h 1.20 a Ps 69.25. b Ps 109.8. ⁱ 1.22 a Mt 3.16; Mk 1.9; Lk 3.21. b Mk 16.19; Lk 24.51.

savaurriñigmi, tiliraunikun qimakkañagun, aullaqłuni ilaan iniksraunmiñun. ²⁶Tavra tiguullaivlutinj atignik piksraqtaaginagaat Matthias. Tavra Matthias ilłatinjagaat qulit atautchimun tilirauruanun.

Ilitqusigiksuaq Qairuq

2 ¹Tavra uvlua Pentecost-liqivium tikiñman, iluqağmiñ ukpiqtuat kasimañarut inimi atautchimi. ²Tavranjatchiaq qilañmiñ qaiñaruq sukpaluk anuqsraallaviñaqtuatun, aasii immiñagaa iluqaan igluqpak kasimaviat. ³Tavra tautuñarut qinñaqaqtuanik uqqatun ignignik siamittuanik inmiñnun, aasii inulla aksiuñagaa uqqatun ittuum. ⁴Aasii iluqağmiñ immiqsaurarut Ilitqusigiksuaq, aasii uqaqsivlutinj allanik uqautchiñik naluramiñnik, Ilitqusigiksuaq suañjasigmatinj uqağumiñaqsiñugich. ⁵Tavra Jerusalem-mi inuuniaqtuaqañaruq Jew-nik, God-iliqiruanik inuñnik, qairuanik nunapayauraniñ. ⁶Tavra tusaakamirruñ taamna piruaq, inūsalaich katinjarut atautchimun. Aasii tuavaallañarut, qanuq inullaam tusaañagaich ukpiqtuat uqaqtuat ilaisa uqausillaamiktun. ⁷Kamasualavlutinj aliuqłutiglu uqallañarut, Uvvaukua iluqağmiñ uqaqtuat Galilee-gmiugurut. ⁸Aasii qanuqłutinj tusaavisigik uqaqtuat uvagut uqausillaaptigun? ⁹Uvagut-uvva Parthian-miut Mede-miullu Elamite-miullu inuñjillu Mesopotamia-m Judea-vlu Cappadocia-vlu Pontus-lu Asia-vlu, ¹⁰Phrygia-miñllu Pamphylia-miñllu Egypt-miñllu nunañiñllu Libya-m qanittuum Cyrene-mun, ilavullu piruat Rome-miñ, ¹¹iluqağmiñ Jew-llu, Jew-guñjichuallu ukpilañaruat Jew-guruatun, ilavut-suli qaiñaruat Crete-miñ Arabia-miñllu. Tamarra iluqaisa tusaagivut uqaqtuat uvagut nanmiñiq uqausiviktun, uqautigivlugich kamañaqtuat sut God-im piñarañi. ¹²Tavra inuich kamañaruallu kanjisiñlainjarullu, apiqsruqtuutivlutinj avanmun, Sumik taamna sivuniqaqpa? ¹³Aglaalli allat kipakliqłutinj ukpiqtuanik uqañarut, Uvvaukua inuich imiñasiñiqsut.

Peter-m Algaqsruutaa

¹⁴Tavra Peter, makitqatauvluni qulit atautchimun tilirauruanun, nipatusivluni uqautirraqsiñagai inūsalaich uqaqłuni, Jew-guqatitkaa, iluqavsiñu inuuruasii Jerusalem-mi, naalağnisija uqallautiksrautimnik. ¹⁵Añutit ukua imiñasiñaitchut tainna isummatigikkasi, qanuq uvva nine o'clock-paalluktup uvlaami. ¹⁶Aglaan taamna tañjuturaquq uqaqtaata God-im Joel uqaluanun inna,

¹⁷“God uqallañaruq, Tavra aqulligñi uvluni inna piñiaqtuñu. Kuviniagiga Ilitqusigiksuağa inupayaanun, ignisiñu panisiñu uqaqtiguğlugich uvamnun, sulii nukatpiasi qiniqtuuraqtitauniaqtut pisuutimnik, sulii utuqqanaasi siññaktuqtitulutinj pisuutimnik.”^k

¹⁸Aañ, uvluni taipkunani siaminniagiga Ilitqusigiksuağa kivgamnun, añutikkaluanun ağanullu, aasii ilinisa uqautiginiagaat pisuutigikkağa.

¹⁹Sulii qiniqtinniağitka nunamiittuanun tatamaatchagnaqtuat qilañmi pamani. Sulii aliugnaqtuat nalupqinaiyautit suañjatiqaqtilaamnun maani nunami, auk maqipkaqtauluni, igniglu, puyugruağlu.

²⁰Siqiniq taaqsiñiaqtuq, sulii tatqiq kaviqsiñiaqtuq auktun sivuani Atangum isivgiiviksrautaata qaiñiksrañan kamañaqtuq, naluruuraagnağumiñaitchuağlu.

²¹Aasii kiñaliqaa ikayuqtañilqiruaq Ataniğmun annaurrauniaqtuq.”

²²Inuñi Israel, tusaasigik ukua uqaluich. Ilivsiññun God-im ukpignaqsiñijagaa Jesus Nazareth-miu ilaan piksraqtaaginajitilañanik, savakłuni ilaagun

/2.1 Lv 23.15-21; Dt 16.9-11. ^k 2.17-21 Jl 2.28-32.

kamanaqtuanik, aliugnaqtuaniglu. Taamna ilisimagiksi, qanuq tamatkua piŋagai akunnavsini. ²³ God-im ilaan pisuutigivlugu, ilisimavluŋlu, sivunniutianigagaa Jesus aitchuutautquvlugu ilivsiŋŋun. Aasii ilivsi tuqunŋagiksi, piŋuusiqrinun kikiaktuutipkaŋlugu aŋarrauramun. ¹ ²⁴ Aasii God-im aŋipkaŋagaa tuqqunmiŋ, pilluktiŋlugu suanŋataaniŋ tuqqutim, qanuq tuqqutim tigutaatŋagiyumiŋaiŋŋagaa. ^m

²⁵ David aglaŋaruq Bible-ni sivuniŋivlugu Jesus inna,

“Ilisimaruna Atanŋum itqatigigaŋa ataramik. Iŋuiliugŋianjitchuna, qanuq ilaa saniqqamniittuq taliqpiŋma tuŋaani. ⁿ

²⁶ Taamna pisigivlugu quviasukpaktuŋa, suli uqaluktunŋa nanŋautinik ilaanun, suli uvaŋa tuquyumaagaluqŋa nalupqisuŋitchuna iŋuutqigŋiaqtilaamnik.

²⁷ Qanuq ilivich God suksraaŋnianjitiŋiŋ ilitqusiga inaannun tuqunaruat, naaggaunni Piŋuutaitchuan aupkaŋnianjitiŋiŋ.

²⁸ Iisautiŋagiŋma apqunmik kaŋjiliŋŋaqtuamik iŋuggunmun, aasii nayuqŋa quviasuutiqaqatinniagiŋma. ^o

²⁹ Aniqatiit, uqaqtuksauruŋa ilivsiŋŋun kaŋiqsiŋaqsilugu maŋŋuptigun David-kun, ilaa tuqunaruq, iluvŋuruŋlu, aasii iluvvivan nayugaatigut uvlupaŋmun-aglaan. ³⁰ David God-im uqaqtigigagaa, suli ilisimararuq God-im unniqsuŋiisaanik inmiŋun. God-im unniqsuŋiigagaa David ilaŋat kiŋuniŋisa umialiguqtinniagiŋivlugu ilaatuttauq. ^o ³¹ David puttuqsripkaŋtaunaruq qanuq piyumaatilaanik God-im, aasii uqallausiŋigagaa aŋiyumaatilaanŋa Christ, aasii uqallaŋtuni inna, “Ilaa suksraaŋtauniaŋitchuq nunanŋannun tuqunaruat. Ilaan timaa auniaŋitchuq.”

³² Taamna Jesus God-im aŋipkaŋagaa, aasii taavrumuuna uvagut iluqata ukpiqtuat ilisimaraurugut. ³³ Ilaa mayurraunaruq taliqpiata tuŋaanun God-im, aitchuusiaqŋaŋi ilaaniŋ Ilitqusiŋiksuamik, Aapami unniqsuŋiisaatun. Aasii taamna paŋmapak tautukkaŋi tusaakkaŋsilu ilaan aitchuuta, kuvikkaŋa uvaptiŋun. ³⁴ David mayurraunŋaŋitchuq qilaŋmun Christ-tun, aglaan inmiŋik uqallaksiŋŋaŋaruq inna,

“Ataniq uqallaŋaruq Atanimnun, Aquvittin uvuŋa taliqpiŋma tuŋaanun”

³⁵ uumigiritin uvamnun akiilitchiaŋilugich.”

³⁶ Iluqapayauragmiŋ Israel-guruat ilisimaruksaurut nalupqisuŋaiglutitŋ, taamna Jesus kikiaktuutiraŋi aŋarrauramun God-im atanigutitkaa, Christ-guŋlugulu.

³⁷ Tavra iŋuich tusaakamirruŋ taamna qanuqpiŋiŋiraunaruat, aasii uqallakŋutitŋ Peter-mun ilitchitquranullu tilirauranun, Aniqatiit, suniaqpiŋa? ³⁸ Tavra Peter-m uqallautiŋagai, Isumalitqigitchi, paptaiqsauluŋu iluqapayauravsi, atqagun Jesus Christ, God-im suliqutiginaigumagai piŋuutisi itqaumayumiŋaiglugich, aasii aitchuusiaqŋaŋiaqtusi ilaan aitchuutaanik Ilitqusiŋiksuamik. ³⁹ Qanuq God unniqsuŋiŋaruq taavrumiŋa ilivsiŋŋun, miŋiqtuvsiŋŋnullu, iluqaiŋŋnullu uŋasikpakkaluqaqtuanun, iŋupayaanun Atanŋum God-ipta quqaqtaŋiŋun inmiŋun.

⁴⁰ Peter-m piyumaasaŋiaŋagai allaniglu uqaluŋnik, silŋiqsuŋlugiŋlu, uqaŋtuni, Annaksagitchi tativsausiaksrautaanniŋ ukua piŋluktuat iŋuich. ⁴¹ Tavra tamatkua ukpiqtuat Peter-m uqalanik paptaiqsauraruat, aasii ilŋatiruat taavrumani uvlumi 3,000 iŋuich. ⁴² Aasii taapkuu iŋuich atuŋagaat piviksraŋtiŋ ilisaŋlutitŋ tiliraunikun ilitchitqurauruaniŋ, piqatauvlutitŋ kasimammata, niŋimmatalu Atanŋum nullautchiŋviani, aŋaayyumatalu.

Ukpiqtuat Iŋuuniaŋusiat

⁴³ Tavra ilitchitqurat piŋaruat iŋugiaktuanik aliugnaqtuanik nalupqinaiyautinik God-mun tilinŋatilaamiŋnik. Aasii iŋupayaat qiksiksrautiŋaruat. ⁴⁴ Suli iluqagmiŋ ukpiliqsuat atautchimiŋnaruat, supayaatiŋ piŋivlugich atunim. ^q

¹ 2.23 a Lk 24.26. b Mt 27.35; Mk 15.24; Lk 23.33; Jn 19.18. ^m 2.24 Mt 28.5-6; Mk 16.6; Lk 24.5.

ⁿ 2.25-28 Ps 16.8-11. ^o 2.30 Ps 132.11; 2 S 7.12-13. ^p 2.34-35 Ps 110.1. ^q 2.44 Ac 4.32-35

⁴⁵Suli tuniuqqaqagaich nunatin suğauttatiglu, aasii autaaqługich iluqaiññun ukpiqtuanun, kiñapayaq piqaqtuksrağugāğimman. ⁴⁶Suli uvlumiñ uvlumun añaayyuliaqtaqatigiikłutinj añaayyuvikpañmun, suli niğiqatigiikłutinj atautchimi aimaagvillaminj, niğivlutinj quyyatiqaqłutinj, killuqsrautaiłłutiglu, ⁴⁷nangaqługu God suli iviğaumakkutiqaqłutinj iñupayaallu. Aasiñ Atangum uvlutuagman iñugiaksilaagāğigai ilłativlugich tamatkua annaurrausaqtuat.

Pisualaitchuaq Iñuk Iħuaqsirauruq

3 ¹Tavra Peter-lu John-lu añaayyuvikpañmunaruk añaayyunaqsimman piņasunujman. ²Tavra tavrani añaayyuvikpaum paaqpañani atiqaqtuam Piññağnaqtuamik iñuk injaruq pisualaitchuaq aniñiğmiñiñ-qaqa. Uvlutuagman akigağayujniğaat taavrumuņa paaqpañmun maniñnik piatchiaqtaquvlugu isiqtuaniñ añaayyuvikpañmun. ³Tautukługik Peter-lu John-lu isiqsaqtuak añaayyuvikpañmun, apiqsriñaruq nagliktuusiaqsranik. ⁴Tavra iluqatik takunnağagaak, aasii Peter-m uqallautiņagaa, Qiñiqtiguk. ⁵Tavra takunnağagik niğiukłuni aitchuusiaksramiñik ilinijniñ. ⁶Tavra Peter-m uqallautiņagaa, Maniitchuņa suoramik-unnii, aglaan aitchuğniagikpiñ pigikkamnik, ataniğnaqutaagun Jesus Christ Nazareth-mium pisuaqugikpiñ. ⁷Tavra Peter-m tiguņagaa taliqpiagun, aasii makitiłługu. Tavra tavrauvvaa isigaņi siñiğñiñilu suañjasiqsaunjarut. ⁸Aasii minñiqłuni makinjaruq, pisuaqłuni, aasii isiqasiqługik añaayyuvikpañmun, pisuaqłuni minñiqtaqłuni, suli nangaqługu God. ⁹Tavra iñupayaat tautuņagaat pisuaqługu, nangagmagulu God, ¹⁰ilişağivlugulu taimña aquppisuuruq nagliktuusiaksrat pisigivlugich Piññağnaqtuami, Paaqpañani añaayyuvikpaum, suli ilinijich kamasupağatanjarut iħuaqsiraumman.

Peter Alğaqsruiuruq Añaayyuvikpañmi

¹¹Iñuk iħuaqsirauruq tiggummipkaqtillugu Peter-miglu John-miglu iñuich iluqagmij kamasualavlutinj aqpmamik katinjarut ilaiññun, tağgisimaagvinjmi atiqaqtuami Solomon pianik. ¹²Tavra Peter-m tautukkamigich iñuich, uqallautiņagai, Iñuich Israelguruasii, Summan kamasuuttağivisiuņ taamna? Summan takunnaqpi-sigut? Isumavisi uvaguk suañjatiptiņnun naagga god-tiliqiniptiņnun una iñuk pisuallasipkağasugalugu? ¹³God-tiņata Abraham Isaac-guvlu Jacob-lu, God-iņata manjuupta kamanaqsiliņagaa kivgani Jesus. Ilivsi aitchuutigiņagiksi ataniğnaquti-qagtuanun, pisuñiłługulu Pilate takkuani, ilaan tigutaaqtaunaiqsitchukkaluağmagu. ¹⁴Aasii ilivsi piiłaağiņagiksi Jesus Piluutaitchuaq, Nalaunjaruaglu, aasii apiqsriağiħaaqługu Pilate-mun iħuaqti tigutaaqtaunaiqsitquvlugu. ¹⁵Aasii ilivsi iñuktağivlugu Iñuggutiqaqtitchiruaq. Aglaan God-im anipkaņagaa tuqqunmiñ. Aasii uvagut tautuņavlugu quliatuagigikput. ¹⁶Taamna Jesus taamnauruq ukpiğivlugu ataniğnaqutaa uqautigikkaqput. Ilaan iħuaqsijagaa una iñuk ilisimakkaqsı. Qanuq taamna iñuk ukpiliņaruq Jesus-mun, aasii ukpiğutaata iħuaqsipkağaa surruiqługu, aasii iluqasi tautukkiksi.

¹⁷Aasii pañmapak aniqatiit, ilisimaruņa taamna pikkaqsı Jesus-mun, ilivsiłu umialinjasılı piņagiksi naluvlusi. ¹⁸God-im, sivuani taamna piņaiñjaan, uqautigiņagaa uqaqtimigun iluqaisigun ilaan Christ-ni nagliksaaqtuksraunivlugu, aasii ilaan taņjiqsiniņagaa tainna. ¹⁹Isumalitqigitchi, suli God-mun saallusi, ilaan piiğumagai piłuutisi, ²⁰aitchuusiaqagumausi Ataniğmiñ ilitqutchivsi suañjatiksraņanik, quviasuunmiglu, suli ilaan tiliyumagaa Jesus Annaurriksraqtaani ilivsiññun. ²¹Taamna Jesus qilaņmiinniaqtuq tikitchiağilugu

¹ 3.13 a Ex 3.15. b Is 52.13–53.12; Phil 2.7-9. ² 3.14 Mt 27.15-23; Mk 15.6-14; Lk 23.13-23; Jn 19.12-15.

supayaat nutaaguñiksrañat, God-im uqausiatun sivuani ilaaguaqtaunjaruatigun uqaqtimigun inilğaän. ²²Moses uqallañaruq inna, “Ataniq God-iksi tilisiñiaqtuq ilivsiññun, uqaqtmik aniqatiivsiññiñ uvamniktatq tilisiñiammatun. Ilivsi naalağ-niraksrağigiksi supayaanik uqallautikpasi.” ²³Aasii kiñaliqaa naalağniñitchuaq taavruma uqaqtaata God-im uqaluñiñik piiqsauniaqtuq God-im iñuñiñiñ, aasii suksraunğıqsauluni.” ²⁴Aasiivsauq uqaqtini God-im, taputivlugich Samuel-lu taipkualu iñuurat aquagun, iluqağmiñ uqaluksraqañaruat uqaqtiginiñammigaich makua pañmapak uvlut. ²⁵God-im unniqsuqłiisini uqaqtimigun ilivsiññun ittut, aasii ilañiutivlusi sivunniugutiñiñun God-im mañjuuvsiññun, uqallausiğmisun Abraham-mun inna, “Ilivich kinunipkun uvaña anniqsuğniğatka iñupayaurat nunami.”” ²⁶Tavraasii God piksrañaruq, aasii tilivlugu kivgani ilivsiññun, sivulligivlusi anniqsuğukłusi iluqasi isumalitqiksillusi piłuktuaniiñ pilğusivsiññiñ.

Peter-lu John-lu Apiqsruqtuğaich Uqaqsitaagvini

4 ¹Tavra Peter-lu John-lu uqağataviksillugik iñuñun añaayyuliqsiqpaich, atanaurañallu añaayyuvikpaum munaqsriñisa, Sadducees-lu ullañagaich, ²qanuqpaañavlutiñ pisigivlugu ilisaurriñiñat iñuñnik quliaqtaugivlugu Jesus añiñivlugu tuqqunmiñ, ukpiğnaqsivlugu iñuich aņipkaqtauniağniñat tuqqunmiñ. ³Tavra tigutaañagaich, sulii inillakługik tigutaagviniñun uvlaakutchiaqsaqługu, unnugruiniñagman. ⁴Aglaalli tamatkua iñugiaktuat tusaaruat uqaluñmik ukpiliñjarut, aasii iñugiaktiilaavalliat iñuich ukpiliqsuat 5,000.

⁵Uvlaakumman Jew-guruat atanaurañiłlu, umialiqnañiłlu, ilisaurriłlu pitquranik katiñjarut atautchimun Jerusalem-mi, ⁶kasimaqatigivlugich añaayyuliqsiqpaich qauklat Annas, Caiaphas-lu John-lu Alexander-lu, allallu ilaurat añaayyuliqsiqpaich qauklatiata nanmiñiq ilañiñun. ⁷Tavra inillaanikamisigik Peter-lu John-lu sivuqaminiñun apigiñagaich, Qanuqłutik taimña iñuk iñuqaqsiniñavitku? Sumik suañjatiqapisiq? Kia ataniğnaqutaagun taamna piñavitku? ⁸Tavra Peter, Ilitqusiğiksuam añalałlugu kiunagai, Atanauraurusii, iñuñun umialiqnauvlusiłlu, ⁹uvaguk qanuqtilaaqtaugumnuq uvlupak pisigilugu savaagiksuaq pirauruq pisualaitchuamun iñuñmun qanuğlu iñuqaqsirautilaaña, ¹⁰ilisimaruksraurusi iluqasi, iluqağmiglu iñuich Israel-guruat ilisimaruksraummiut, una iñuk makitaruaq sivuqqavsiñni iñuqaqsiraupiağatañaruq suañjataagun Jesus Christ Nazareth-mium, ilivsi kikiaktutitqakkaqsii aņarrauramun, aasiili God-im aņipkakkaña tuqqunmiñ.

¹¹Jesus uyağagruatun ittut Bible uqaqtigikkañat inna,

“Kaniğalluñmi uyağagruaq, piitchuiñniqsrapiaq igluqpiñiğmi, ilivsi igluqpirit iginiğagiksi.””

¹²Iñuitchuq allamik annaurriksraptiñnik, qanuq allamik iñuitchuq iluqaani nunami God-im atchiñakkaniñik uvagut annaurriğiyumiñakkaptiñnik.”

¹³Tavra uqaqsitaagtitchirit ilitchuğikamiñ Peter-lu John-lu taluqsrañisilaañaniñnik, sulii ilisañaisilaañaniñnik iñugruiniñauvlutigli, kamasuliñjarut. Tavra ilitchuğiñjarut piqataunatilaañaniñnik Jesus-mun. ¹⁴Tavra tautuagivlugu iñuk iñuqaqsiraunjaruaq makitaruaq saniğañni, akililiqsuutiksrañiñjarut. ¹⁵Tavra aqpiğiqqaaqługik uqaqsitaagviniñi uqaqtigiirraqsiñjarut avanmun, ¹⁶uqaqłutiñ, Qanuğniqapisiğik apkuak iñiñuk? Qanuquvva iñupayaat iñuurat Jerusalem-mi ilisimagaat suqpauruq aliuğnaqtuq savaañak taamapkuak, aasii piiłaağiyumiñaitkikput. ¹⁷Aglaan siamitiñaiqsagługu iñuñun tavrañjaaglaan kiliglavut sivuğasaagługik uqaqtiginiñaiqulugu Jesus iñuñmun kimulliqaa. ¹⁸Tavra ququatqiniğagaich, aasii piraqsriqługik suoramikunnii uqañaiquvlugik, ilisaurriñaiğlugiglu Jesus-kun.

¹3.22-23 Dt 18.15-19; 34.10. ²3.25 Gn 12.3; 22.18. ³4.11 Ps 118.22. ⁴4.12 Jn 14.6.

¹⁹Tavra Peter-vlu John-lu kiunagaich, Ilivsiñnik isivgiqsiun nalliak nalaunjatilaaja God-im takkuani kamaksrigumnuk, ilivsiñnik naagga God-mik. ²⁰Qanuq uqautiginajigumiñaitkikput uvagut uvaptinik tautunakkaqput, tusaanajakqapullu. ²¹Tavra uqaqsitaaqtitchirit sivuugasaavsaaqqaqługik Peter-lu John-lu aullaqtinagaich. Ilinjich ilitchuginaitchut tatavsautauyumiñaqtuamik ilinjinun, qanuq inupayaat nanganjaat God taavrumuuna piruakun. ²²Taamna inuk ihuaqsirauruaq aliugnaqtuakun ukiujanaruq sippiługu malgukipiaq.

Ukpiqtuat Anjaayurut Taluqsrautaitchukłutin

²³Tavra Peter-lu John-lu anipkağmatin aullañaruk avilaitqanmiñun, aasii quliaqtuałutin qanuq anjaayuliqsipaiłlu umialinnullu uqautinñnik inmiñun. ²⁴Tavra tusaakamirruq taamna, iluqağmin anjaayuatigiirraqsinarut God-mun, uqallakłutin, Sapiğnaqtuq Ataniq, savanaruatiin qilañmik, nunamiglu, tağiumiglu, sulı supayaanik imağikkaññnik,^x ²⁵ilivich David kivgan manjuqput ilitqusigiksuakkun uqaqtinagiñ uqallañman inna,^y

“Summan Jew-guñitчуat makivsaallakpat akililiituvlutin Atanigmun, isumavlutin akililiqsuutitın tanñiğniagasugalugich pivigiruaguñitчуallu?”

²⁶Umialgiłlu atanaurallu nunami kasimasuurut atautchimi itqanaiyaqtutin akililiqsuğugıugu Ataniq Christ-ñalu.”

²⁷Tavra tainnatun ilumun Herod-lu Pontius Pilate-lu kasimanaruk atautchimi uumani iniqpañmi, piqatigivlugich Jew-guñitчуallu Israel-guruallu akililiqługu Jesus, Piluutaitчуuq kivgan, Christ-guqtinñaran.^z ²⁸Katinñarut atautchimun pisukłutin, nalugaluaññaan ilivich suaññatipkun pisuutipkullu sivunniutigianañakkan piyumaaqługu. ²⁹Aasii pañmapak, Ataniq, naluruuraagñagu sivuugasaagutaat, aasii taluqsrañaiğłuta uvagut ilivich kivgatin uqağumiñaqsiluta ilivich uqaluñnik. ³⁰Ilivilli Ataniq, suaññatipkun ihuaqsilugich nanjittuat, sulı aliugnaqtuat nalupqinaiyautauruat uqalupta ilumun itilaanannik pipkağlugich ataniğnaqutaagun piluutaitчуam kivgaqıich Jesus. ³¹Tavra anjaayuaninmata ini kasimaviat aulanaruq, sulı iluqağmin immiqsañnarut Ilitqusigiksuamik sulı uqautiginajaat uqalua God-im taluqsrañaiqłutin.

Atunim Pigigaich Supayaat

³²Tavra atautchiñjuqtuat piqatigiiksifłutin ukpiqtuat atipiagatanarut supayaakun. Kiñaliqaa uqallañaitчуuq sunapayaaq ilaan piñi pimaagtugługu, aglaan piqanarut supayaanik atunim.^a ³³Tavra kamanaqtuakun suaññatikun tiliraunikun ilitchitqurat quliaqtuağinajaat aninña Atangum Jesus, sulı God-im atqunaqługu ikayunagai iluqaisa. ³⁴Inuiñjaruq piilliuqtuamik inuñmik akunganni, qanuq inuğaktilaamiktun nunaqanaruat naagga igluqpaqanaruat tuninagaich, aasii qağ-ğisivlugich akinjich tuniamin, ³⁵aasii qaiłługich tiliraunikun ilitchitquranun, aasii autaağagıgaich inullaanun piqaqtuksrağugagımmata.

³⁶Tavra Joseph, Levite-guruuq anıjavluni Cyprus-mi, tiliraunikun ilitchitqurat atchinarañat Barnabas-mik (sivuniqaqtuamik qapınaisaaqtimik), ³⁷tunisınaruq nautchiaqağvinmiñnik, aasii maniich qaiłługich tiliraunikun ilitchitquranun.

Ananias-lu Sapphira-lu

5 ¹Inuğlivsauq atiqatuaq Ananias-mik piqatigivlugu nuliani Sapphira tunisınaruq nunavinimik ilinikta pimiñnik, ²aasii nuliani ilisimapkaqługu tutquqsınaruq ilañanik akiata, aasii qağğirrivluni ilañhiñañnik akinjata tiliraunikun

^x 4.24 Ex 20.11; Ne 9.6; Ps 146.6. ^y 4.25-26 Ps 2.1-2.

^z 4.27 a Lk 23.7-11. b Mt 27 1-2; Mk 15.1; Lk 23.1; Jn 18.28-29. c Is 52.13; Phil 2.7. ^a 4.32 Ac 2.44-45.

ilitchitquranun. ³Tavra Peter-m uqallautinjagaa, Ananias, summan Satan-mun aṅala-titpich saglutquvlutin Ilitqusigiksuamun, tutquqtaqaquvlutin ilanjanik akiata nunam? ⁴Tuniṅaiñṅaan nunan ilivich piginjagiñ. Suli tunianikkaluqaṅku maniich ilivich pigimmigitin. Summanaasii isummiṅavich tainna pisuklutin? Sagluṅaitkitin iñuich, aglaan sagluṅarutin God-mun. ⁵Tavra Ananias tusaapqauraqamigich taapkua uqaluich nusilṅjaruq. Suli iñuich iluqatij tusaaruat taavrumiṅa iqsitchaṅarut. ⁶Nukatpiat isinjarut, aasii nimmaaqqaaṅṅu timaa annisṅagaat, aasii iluvitṅu. ⁷Pianikpalligmata ikarraich piṅasut, nuliṅa isinjaruq naluvluni sutilaamik. ⁸Tavra Peter uqallaṅjaruq ilaanun, Uqallautiṅṅa tunigaluapiaqtilaṅjanik nuna tainnatun. Aṅnaq uqallaṅjaruq. Aaṅ, tavra tainnatun. ⁹Tavra Peter uqallaṅjaruq ilaanun, Qanuqimña atisivilutik atunim uuktuqpitku Ilitqusigiksuṅa Atanṅum. Naalaṅniñ, sukpaluat qanma isigaṅisa iluvviuqtuat uigñik, paamuktut, aasii annisinaṅmigaatin tainnatun. ¹⁰Tavrauvvaa aṅnaq ulṅṅjaruq sivuṅaanun Peter-m, aasii tuquvluni. Nukatpiat isiqamiṅ tautuṅagaat tuquaniktuaq, aasii akigaṅṅu iluvijammigaat saniṅaanun uṅṅata. ¹¹Tavra iluqaṅmiṅ aṅaayyuliqiruat allallu iluqaṅmiṅ tusaaruat iqsitchapiagaṅarut.

Kamasautit Aliṅnaqtuallu

¹²Tavra akunṅanni iñuich tiliraunikun ilitchitqurat piṅarut iñugiaktuanik aliṅnaqtuanik nalupqinaiyautauruanik uqaluṅmiṅ ilumun itilaṅjanik. Tavra iluqaṅmiṅ ukpiqtuat kasimaṅarut atautchimi Taṅṅisimaagviṅmi Solomon atqanik atiqaqtuami. ¹³Nalliatunnii iñuich ilaliqsutisaisiñṅaruuq ilaiññun, iñuṅun uqatigilluataṅaluaqtillugich. ¹⁴Aglaan iñugiaksisaiñṅarut iñuich ilaliutiruat ukpiqtuanun, aṅutisalaiṅṅu aṅnallu ukpiliqsuat Ataniṅmun. ¹⁵Pisigivlugu tiliraunikun ilitchitqurat savaagikkaṅat naṅittuat iñuich akigaṅagaich apqutinun, aasii inillaklugich siñigviṅñun ikuvṅanullu, Peter tamaunnaaqpan taṅṅaṅanununnii nalautquvlugich ilanṅich. ¹⁶Iñuich-suli katingammiut nunaqqiññiñ avataaniñ Jerusalem, qaṅṅisivlugich naṅittuat, tamatkualu iluṅṅiṅṅutituaqtuat ilitqusiqṅṅnik, aasii iluqaṅmiṅ iluqaṅsiraṅarut.

Tiliraunikun Ilitchitqurat Nagliksaagtitaaurut

¹⁷Tavra aṅaayyuliqsiṅpaich qaukṅiat piqatiniṅ iluqaṅmiṅ ilauruat Sadducees-nun suammautiṅagaich killugivlugich tiliraunikun ilitchitqurat. Tavra sivunniṅarut qanusigaṅuklugich. ¹⁸Tavra tigutaṅagaich tiliraunikun ilitchitqurat aasii ilivlugich tigutaṅsivikaamun. ¹⁹Taavrumani unnuami isagulṅan Atanṅum upkuṅagai tigutaṅṅvium paaqpaṅi, aasii annisikamigich tiliraunikun ilitchitqurat uqallautiṅgai, ²⁰Aullaṅitchi, aasii makillusi aṅaayyuvikpaṅmi uqatiyaqtuqsigik iñuich mattumuuna nautaruakun iñuggutikun.^b ²¹Tavra tilirauruat kamaksriṅarut, aasii qausagataṅman isinjarut aṅaayyuvikpaṅmun, aasii ilisaurriṅarut. Tavra aṅaayyuliqsiṅpaich qaukṅiata piqatiniṅ ququṅagaich Jew-guruat umialiṅṅanṅich kasimayyaquvlugich. Aasii tilisiṅarut uqaluṅmik tigutaṅṅviumun tilirauruat qaṅṅisitivlugich inmiṅnun.

²²Tavra aṅuyaktit atanauraṅich qaikamiṅ, paqinṅaitkaich tigutaṅṅviumi, aasii uqaṅsitaṅqitichiriñun utiqṅṅitij quliaqtuaṅarut. ²³Paqinṅagikput tigutaṅṅvik pitchigiyautiqapiaṅṅu, suli qaunaksrit qikaṅṅugich upkuani, aasii aṅmaṅqaptigu paqinṅitchugut iñuṅmik iluani. ²⁴Tavra atanauraṅata munaqsrich aṅaayyuvikpaṅmik aṅaayyuliqsiṅpaiṅṅu tusaakamiṅ taapkuniṅa qanuqsaisiñṅarut, isumaaluutigivlugu sumun taavruma tikiutiniksraṅa. ²⁵Tavra iñuum qaviluni

^b 5.20 Jn 11.25; 14.6; Ro 6.4.

uqallautiḡagai, Iñuich tigutaagviḡmunḡakkasi makitarut aḡaayyuvikpaḡmi ilisaurrivlutin iñuḡnik. ²⁶Tavra atanauraḡata munaqsrich piqasiḡluni iñuḡmiñik qagḡgisinḡagai tilirauruat, aglaan piaḡlukaḡsaiḡlivlugich, anayasuklutin uyagḡanjnik milluḡḡniagḡsugalutin iñuḡnun.

²⁷Tavra qagḡgisikamisigik inillaḡagaich sivuḡaannun uqaḡsitaḡqtitchirit. Aasii aḡaayyuliqsiḡpaich qauḡkiata apiḡsruqtuḡagai. ²⁸Tavra uqallautinḡagai, Piraksriḡpiagḡataḡagaluaḡivsi ilisaurritquḡiḡḡusi taavrumuuna Jesus-kun, naagḡauvva ilivsi siaminḡḡagiksi ilisaurrutiksi iñupayaanun Jerusalem-mi, aasii patchisaupkaḡsaḡluta tuqutauninḡagun. ²⁹Tavra Peter-m tilirauruallu kiunḡagaich, Kamagiraksraḡipiagḡikput God kamaksriḡniḡmiñ iñuḡnik. ³⁰God-inḡata maḡḡuupta anipkaḡagaa Jesus tuḡqunmiñ, ilivsi tuḡutanikavsiunḡ kikiaktutivlugu aḡarrauramun. ³¹God-im kamaḡaḡsiḡpaḡagaa inillaklugu taliḡḡiḡmi tuḡaanun Aul-larriḡuḡlugu Annaurriḡuḡlugu, iñuich Israel-guruat isumalitḡḡkumiḡaḡsiḡvugich, piḡlutitin suliquḡtigiḡaḡsaupkaḡlugich itqaumayumiḡaḡlugich. ³²Aasii uvagut ilisimavlugich ilumun itilaḡat quliaḡtuagḡivut, uvagullu Ilitḡusiḡksuavlu, God-im aitchuutaata tamatkununḡa kamaksriuanun inmiñik.

³³Uqaḡsitaḡqtitchirit tusaakamirruḡ taamna, qinnalipiagḡataḡarut, suli tuḡtchuḡagaich tilirauruat ilitchitqurat. ³⁴Aglaan ilaḡat Pharisee-guruḡ kasimmarrini, atiqḡtuḡaḡ Gamaliel-mik, ilisaurri pitquranik, isumakkusiaḡḡluataḡtuḡaḡ iñupayaanin, makinḡaruḡ aasii piraksriivluni tilirauruat annisitquvlugich. ³⁵Aasii uqallautinḡagai uqaḡsitaḡqtitchirit, Israel-guruasii, qaunagisitchi qanuḡ aḡalatchisilaavsiñiñik taapkuḡiḡa iñuḡnik. ³⁶Qanuḡ sivuanni makua uvlut Theudas iñukpalliḡaruḡ kamaḡaḡsiḡliḡluni inmiñik. Aasii 400-guvalliḡsuat ilḡlatiḡarut ilaanun. Tuḡtaunaruḡ, suli iluḡaḡmiḡ maliguaḡtini siaminḡarut suḡḡaiḡlutin. ³⁷Aquagun-suli Judas Galilee-gmiu iñukpalliḡammuiḡ kisitchipkaḡlugich iñuḡnik, aasii maliksuktitchivluni ilaḡiñiñik iñuich inmiñun. Ilaaptaḡ tuḡtaunammuiḡ, iluḡaḡmiglu maliguaḡtini siaminḡarut. ³⁸Tavraasii paḡmapak piruakun uqallautigivsi. Qanuḡsaanagich taapkuḡa iñuich. Iḡaksianagich. Taamna sivunniugun savaḡḡallu iñuḡniñ piruagugumi piigḡiaḡtuḡ. ³⁹Aglaan God-miñ piruagukpan, akiiliyumiḡaḡpiagisi. Ilivsiunnii ilaanni paḡitaaguniaḡtusi aḡuyaglugu God. ⁴⁰Tavra uqaḡsitaḡqtitchirit kamaginḡagaat Gamaliel piraksriutaa. Aasii quḡaḡqaaḡlugich tiliraunikun ilitchitqurat, ipiḡaḡtuḡtinḡagaich, suli piraksriḡluguḡ uqaḡḡiḡlugich suoramikunnii quliaḡtuagḡilugu Jesus, aasii anipkaḡlugich. ⁴¹Tavra ilinḡich qimautiḡarut uqaḡsitaḡqtitchiriniñ, quviasuklutin Godim nalliummatirualiyumiḡaḡniḡmatin nagliksaḡutigiḡyumiḡaḡlugu kanḡunaḡtuakun Jesus. ⁴²Suli uvlutuaḡman aḡaayyuvikpaḡmi, iñuḡllu aimaḡviḡniñi, ilisaurriḡarut alḡaḡsruivlutiglu tusaayugaagḡksuanik Jesus-kun Christ-guruakun.

Tallimat Malḡuk Iñuich Ikayuḡtit

6 ¹Tavra taipkunani uvluni ukpiḡtuat iñugiaksimmata, Greek-tun uqaḡsiḡaḡtuat Jews uqamayuuḡtiḡarut Jew-guruanun, uqaḡlutin uilḡḡaruḡatin mitchugisuunivlugich uvlutuaḡman autaaḡmata. ²Tavra qulit malḡuk tiliraunikun ilitchitqurat quḡaḡḡagaich atautchimun ukpiḡtuat, aasii uqallaklutin, Nalaunḡaitchuḡ uvagut aḡiuguptigu alḡaḡsruḡniḡ uqaluanik God-im autaaḡtausugluta niḡinik. ³Tavraasii aniqatiit, piksraḡitchi tallimat malḡuḡnik aḡutinik uqaḡtikḡsiaḡḡluataḡtuaniḡ, aḡalatittuanik Ilitḡusiḡksuamun isumattun-mullu, savaakkigaksraḡtiḡnik taavrumiḡa. ⁴Aasiili uvagut atuḡniagḡikput

^c 5.28 Mt 27.25.

piviksraqput añaayyuugnigmun algaqsruiniigmullu. ⁵Tavra uqallautaata iviganagaich iluqaisa inūsalaich, aasii piksraqtaaginagaat Stephen, suaņaruq ukpigunmiñi aņalatiñuniļu Ilitqusigiksuamun. Piksraqtaaginammigaich Philip-lu Prochorus-lu Nicanor-lu Timon-lu Parmenas-lu Nicolaus-lu Antioch-miu, Jew-ğunitchuaq ukpiliņaruq Jew-guruatitun. ⁶Taapkua inillaņagaich sivuğaannun tiliraunikun ilitchitqurat, aasii añaayyutiņagaich ilivlugiļu argatiņ ilaiññun. ⁷Tavra uqalua God-im siaminņaruq, suli ukpiqtuat Jerusalem-mi iņugiaksisaiññasugruņarut, suli iņugiapiagataqtuat añaayyuliqsiqpaich ukpiliņarut.

Stephen Tigutaaqtauruq

⁸Tavra Stephen, ikayuqpakługu God-im suaņanmik, akunganni iñuich savanaruq kamaņaqtuaniq aliugnaqtuanik nalupqinaiyautinik algaqsruiniņan ilumun itilaņanik. ⁹Tavra iñuich ilaņisa akililiņagaat ilauruat añaayyuvijmun taggisiqatuamun Atanqisitauruat Iñuich. Taapkua Jews qaiņarut Cyrenia-miļu Alexander-miļu, allallu Jews qairuat Cilicia-miñ Asia-miļu qapiqtağniaņagaat Stephen. ¹⁰Tavra Ilitqusigiksuam isumattusiņagaa Stephen uqağman, aasii ilinisa qapiqtałguiñagaat. ¹¹Tavra akiliqługich iñuich ilaņich nalunautchivłutiņ kiaqsruņagaich uqaquvlugich inna, Tusaanagikput uqağman uqamaqłutininik Moses-kun God-tikullu. ¹²Tavra ilaisa tainnaqłutiņ aņalayaunagaich iñuich, umialiņnallu, ilisauriļu pitquranik. Tavra Stephen ullakługu tigguğluņagaat, aasii qağgisivlugu uqaqsitaaqtitchiriñun. ¹³Suli qağğiriņarut iñuich ilaņiñnik saglutiginniktusranik Stephen-mik uqaquvlugich inna, Una iñuk uqaņaiyuitchuq uqaluņnik paaqsaaņaruaniq uumuņa añaayyuvikpapiņnun, pitquranullu qaisaunaruaniq Moses-kun. ¹⁴Qanuq tusaanagikput uqallaņman taamnagguuq Jesus Nazareth-miu suksraunğıiñiaqtuaq uumiņa añaayyuvikpaņmik, suli allanjuğlugich pirağautchich Moses piraksriutiņi uvaptiņnun. ¹⁵Tavra takunnapiagataqługu, iluqağmiņ aquppiaruat kasimmarriruani tautuņagaat Stephen kiiñana iliruaq isağulgum kiiñanatu.

Stephen Algaqsruiruq

7 ¹Tavra añaayyuliqsiqpaich qaukłiata apigiņagaa Stephen uqallakłuni, Taamna pasikkusian ilumun itpa? ²Tavra Stephen uqallaņaruq, Aniqatiit umialiņnallu, naalağnisiną. Kamaņaqtuq God niptaņaruq maņjuptiņnun Abraham-mun iñuumman Mesopotamia-mi, nuunaiñņaan Haran-mun. ³Aasii uqallautiņagaa Abraham, Aullağiñ nunaņniñ ilaņniļu, aasii aullağlutin nunamun ilitchuğipkağniakkamnun ilinun. ⁴Tavra Abraham aullaņaruq nunaņniñ Chaldea-ğmiut, aasii iñuuniarraqsivłuni Haran-mi. Aasii Abraham aapaņa tuquaniņman, God-im nuutinņagaa tavaņņa mattumuņa nunamun paņmapak iñuuvigikkavsiññun. ⁵Naaggaavva ilaan aitchuņaitkaa kiņuvaannaktaksramik tavrani, isigagniqtutilaatun-unni taktilaaqatuamik nunamik, aglaan unniqsuq-łiivlugu aitchuutiginiagnivlugu ilaanun piğğaktaagipkağlugu kiņuniñiñnullu aquagun. Tavrani God-im unniqsuqłiimmagu Abraham miqłiqtuiñaruq. ⁶Innavva God-im uqallautiņagaa, Kiņuniitin tuyuğmiaguniaqtut allami nunami. Tavrani savaktauniaqtut nagliksaaqtitauqpaglutiglu 400 ukiuni. ⁷Aglaan tatavsagñiağitka iñuich savautikkaņich. Suli taavruma aquagun aullağniaqtut taavrumaņņa nunamiñ, aasii añaayyuvigiluną uumani inimi. God tainna uqaņaruq. ⁸Aasii God-im unniqsuqłiikamiuņ Abraham, piraksriņagaa nalunaiñjutchivlugich timiņisigun kiņuniñi ilisimanaqsisağlugu ilinññun akuqtuqtilaņanik taamna unniqsuqłiisaa. Tavraasii Abraham nalunaiñjutchiņagaa Isaac animman, tallimat piņasunik

^d7.2-3 Gn 12.1. ^e7.4 a Gn 11.31 b Gn 12.4 /7.5 Gn 12.7; 13.15; 15.18; 17.8. ^f7.6-7 Gn 15.13-14; Ex 3.12.

uvlianinman. Aasii Isaac-gum nalunaiñjutchinagaa Jacob, aasiili Jacob-gum nalunaiñjutchinagai qulit malguk igñini manjuuvut.^h

⁹Tavrani manjuliutiruat killugivlugu Joseph, tunijagaat savaktautquvlugu Egypt-mi, aglaan God-im itqatiginagaa.ⁱ ¹⁰Suli annautinagaa iluqaiññiñ ihuilliugutiñiñ. Tavra Joseph Pharaoh-murraumman umialganun Egypt, God-im iviğaumakkusiamik isumattunmiglu piquatinnagaa. Tavra Pharaoh-m Joseph kavanaliutinagaa Egypt-mun, iluqaiññullu igluqatimiñun.^j ¹¹Tavra niqaiññirraqsinjarut nagliksaagnapiagataqtuamik iluqaani Egypt-milu Canaan-milu, aasii manjuuvut paqillaijarut niqiksramik.^k ¹²Tavra Jacob tusaakami niqiksraqqtilaamik Egypt-mi, tilingagai manjuuvut sivulligmi tavruga. ¹³Aasii ullautitqigmata Joseph ilitchugipkanjaruq inmiñik aņayuumiñun, sulii Pharaoh-m ilitchuginagaa Joseph ilañi.^l ¹⁴Tavra Joseph qanninagaa aapani Jacob, uqallautivlugu qitunğaniñu qaitquvlugich Egypt-mun, inuigiaktilaañat 75 inuich.^m ¹⁵Tavra Jacob qitunğaniñu Egypt-munjarut. Tavrani aasii tuqunjaruq, manjuuvullu tuqunammiut.ⁿ ¹⁶Aasii timinçich nuunjagaich Shechem-mun, aasii iluviqługich Abraham tautsiananun maninçmiaqługu manjuuqaqtuaniñ Hamor-mik.^o

¹⁷Tavra God-im unniqsuqłiisini Abraham-mun tanjiasiasimmaun, manjuuvut inuigiaksinjarut Egypt-mi.^p ¹⁸Tavra umiallitinjarut Egypt-mi naluruamik Joseph-mik. ¹⁹Ilaan aņalatağinagaa pisaasuğmiağutikun inuuvut, sulii taluqsraliağivlugich igittaquņagaa miqłituurançich aimaagvininñiñ, tuqtquvlugich.^q ²⁰Tainnaiñimman Moses aninjaruq. Iglignanjaruq miqłıtuq. Tavra inukkuksaqtaunjaruq piņasuni tatqini aapami igluani.^r ²¹Tavra anitaumman aimaagvininñiñ, paniata Pharaoh-m tiganagaa, aasii inukkuksaqługu nanmiñiq igñigiruatu.^s ²²Sulii Moses ilisaurrusiaqanjaruq iluqaagun isumattutaatigun Egypt-miut, sulii sapiğñaqsinjaruq uqaluñmiñi savaaminiñu.

²³Tavra malgukipiamik ukiunikami sivunnijaruq takusukługich Israel-guqatini.^t ²⁴Tavra tautukługu ilañata Egypt-mium pimaqłuktakkaņa Israel-guruuq, ikayuginagaa payyaksaqtuuq, aasii akisautikamiun Egypt-miu tuqunagaa. ²⁵Ilaan isummatiginagaa aniqatiini kanjicsiņasugalugich God-mun atangiqsinniağasugalugich inmigun, aasii kanjicsinñiqsut. ²⁶Tavrasulii uvlaakumman Moses tautunçagik malguk Israel-guruuq piyuutiruak, atisitquyumançagik uqaqłuni, Ançutiik, Aniqatigiiksutik. Summan piyuutivisik avanmun? ²⁷Tavruruma pimaqłuktairuam igłumiñik asivaqtinniaqtunagaa Moses uqallautivlugu, Kia atanauraliutivatin isivigiqsiğupłutillu uvaptinun? ²⁸Tuqtchukpiņa inuagusiqsun Egypt-miumik ikpakraq? ²⁹Moses tusaakami taavruminç pigrunjaruq Egypt-miñ. Sulii inuuniarraqsivłuni nunami Midian-mi. Tavrani malgugnik igñininaruq.^u

³⁰Tavra malgukipiat ukiut qaançmata, isağulik niptanjaruq Moses-mun igniğmi ikualaruami uqpinñi, nunagluktuanaņani Iğğim Sinai-m.^v ³¹Moses tautukamiun allayuağinagaa tautuani. Tavra qalliiłaaqsagataviksillugu uqpinun qinimmağiksaagukługu, tusaanagaa Ataniq uqallaktuq. ³²“Uvaņa God-auruņa manjuvsiñun, God-inç Abraham Isaac-guvlu Jacob-lu.” Tavra Moses uuliksinaruq iqsitchakłuni, sulii qiniqsausiinagaa. ³³Tavra Atançum uqallautinagaa, “Atuqalukkiñ piikkik isiganñi, qanuq ini qikağviiñ God-im nunagigaa. ³⁴Iłumutun tautunçagiga pimaqłuktausianat inunçma Egypt-miittuat, sulii tusaançagiga iqtuagutaat, aasii atqanarunç annautiyaqtuqługich. Aasii paņmapak qağğiiñ. Tiliñiağikpiñ Egypt-mun.”

^h7.8 a Gn 17.10-14. b Gn 21.2-4. c Gn 25.26. d Gn 29.31-35.18. ⁱ7.9 a Gn 37.11. b Gn 37.28. c Gn 39.2,21. ^j7.10 Gn 41.39-41. ^k7.11 Gn 42.1-2. ^l7.13 a Gn 45.1. b Gn 45.16. ^m7.14 a Gn 45.9-10,17-18. b Gn 46.27. ⁿ7.15 a Gn 46.1-7. b Gn 49.33. ^o7.16 Gn 23.3-16; 33.19; 50.7-13; Js 24.32. ^p7.17-18 Ex 1.7-8. ^q7.19 a Ex 1.10-11. b Ex 1.22. ^r7.20 Ex 2.2. ^s7.21 Ex 2.3-10. ^t7.23-29 Ex 2.11-15. ^u7.29 Ex 18.3-4. ^v7.30-34 Ex 3.1-10.

³⁵ Taamna Moses pigisunisaḡat iñuich Israel-guruat uqaḡlutinj, Kia atanauraḡuḡpatin isivḡiqsiḡuḡlutillu uvaptinjnun? God-im tiliḡagaa atanauraḡuḡḡu annaurriraḡuḡḡuḡu ikayuḡḡuḡu isagulgum tautunḡakkaḡata ikualaruani uḡpiḡñi. ³⁶ Ilaan aullatiḡagai iñuich annisivlugich Egypt-miñ, savakluni aliḡ-naḡtuaniḡ nalupqinaiyautinik God-mun itḡatigitilaamiñik Egypt-miḡu Red Sea-miḡu nunagluktuamiḡu malḡukipiani ukiuni. ³⁷ Taamnauruḡ Moses uqaḡaruḡ Israel-guruanun, God-im tiliñiaḡaa ilivsiññun uqaḡtini aniqatiivsiññiñ uvamniktatḡu tilisimmatun. ³⁸ Taamna Moses itḡataunaruḡ iñuḡnun Israel-guruanun kasimam-mata nunagluktuami. Ilaa tavraniitḡataunaruḡ maḡḡuuptinjnun isaguliḡmullu uqaurrimiñun Iḡḡimi Sinai-mi. Ilaa aitchuusiaḡaḡaruḡ God-miñ qaḡḡiqsitaksraniḡ uvaptinjnun qanuḡ iñuuruksrautilaaptinjnik. ^y

³⁹ Uvaḡu maḡḡuupta kamagisuḡiñḡagaat, asivaḡsiññaqḡuḡu utiḡumaliḡaruḡ Egypt-mun. ⁴⁰ Tavra uqallatiḡagaat Aaron, god-iliuḡtiḡuḡu sivulliuḡtiksraptinjnik, taimña Moses aullarriraḡuḡ uvaptinjnik nunaḡaniñ Egypt nalugikpūt sutilaḡaniḡ. ^z

⁴¹ Tavra iñuuraḡpaliḡaruḡ qinñaqḡuḡu immulivium nuḡḡaḡatun, aasii aitchuivlutinj iḡipkaunmik taavrumuḡa, sulī quviasuuttaḡiḡpaḡagaat ilimiḡ savaaḡtiḡ. ^a ⁴² Tavrālī God-im iḡatchiḡiḡagai, aḡaayyuyumiñaqsiḡivlugich uvlugianun qilaḡmi. Iñugiaktuat ukiut pianinjmata uqaḡtaa God-im aḡlaḡaruḡ uqaḡtiḡivlugich taapkuḡa iñuich,

“Iñuich Israel-guruasii, uvaḡa pisiluḡa tuḡtḡiḡaitchusi iḡipkaḡisuḡiḡu niḡrutinik, nunagluktuami malḡukipiani ukiuni. ^b

⁴³ Kukiḡuutiḡagisi tupauraḡtuḡmmaisa god-iḡḡuat Moloch, tamatkualu iñuuraḡpaḡḡuat uvlugianiñ god-iḡḡkavsiññik Rephan-mik. Tamatkua iñuuraḡpaḡaruḡ, ilivsi savaasi aḡaayyuvigisukḡugich. Tavraasii aullatipkaḡniḡaḡivsi qaḡḡiḡḡuḡu Babylon.”

⁴⁴ Tavra Stephen uqavsaaḡaruḡ. Maḡḡuuvut piḡaḡaruḡ tupqaniḡ God-im navyuḡiataata nunagluktuami, God-im savaḡataatun Moses-mun savaḡaruḡuḡu tuvraḡḡuḡu tuvraaksriun ilisaurrusiani. ^c ⁴⁵ Aquvatigun maḡḡuuptaliḡu kinuvaḡiḡagaat taamna tupiḡ aapamiḡniñ. Aasii ilaisa saagaḡagaat aullaḡatigikamirruḡ Joshua piññaktaḡiḡkamirruḡ nuna allaniñ nunauruaniñ God-im uḡḡaḡiñiñ sivumiḡni. Aasii taamna tupiḡ napaḡaruḡ David-munaglaan. ^d ⁴⁶ David iviḡaumagiḡagaa God-iḡata Jacob, aasii ilaan apiḡiḡagaa igluḡpisukḡuḡu. ^e ⁴⁷ Aḡlaan Solomon-gum igluḡpiḡagaa. ^f

⁴⁸ Aḡlaattaḡuḡu kamaḡaḡniḡsrauruḡaḡ God iñuuviaḡaḡitḡuḡu igluḡpaḡniḡ iñuich savaḡiñniḡ uqaḡtiḡata God-im uqallaasiatun,

⁴⁹ “Inna uqaḡtuḡ Ataniḡ, qilaḡ iksivautagiḡigiga umialgunimni, sulī nuna isigagma tunḡaviḡivluḡu. Qanutchimik igluḡpiñiaḡpisiḡa? Naagga sumi iniaḡaḡniḡaḡpik minḡuiḡsiḡviksramnik? ^g

⁵⁰ Uvaḡa uvamnīk savaḡaitpik tamatkua iluḡaisa?”

⁵¹ Ilivsi uqaḡtuḡvlu atirusii iñuich, qanutun ukpiḡutaisigirusi uummanmi. Qanutun tusaalaisigirusi God-im uqaluḡniḡik maḡḡuuvsisun inmiusi. Ilivsisvauḡ ataramik paaḡlaktagiḡiksi Ilitḡusigisvauḡ. ^h ⁵² Atausiḡ-unnii uqaḡtaa God-im maḡḡuuvsi naḡliksaaḡtiḡniḡaiñḡitkaat. Sulī tuḡaḡaḡagaich God-im kivgaḡi uqaluḡaḡtuat sivuani qaiñiḡsraḡaniḡ Nalaunḡaruam Kivgaḡata, ilaa ilivsi paḡmapak aitchuutiḡianiḡagiḡiksi, sulī tuḡuḡuḡu. ⁵³ Ilivsiuvva aitchuusiaḡaḡaruasii God-im pitḡaraḡniḡik isagulgich aitchuutiḡiḡakkaḡiñniḡik, naagḡauva kamagiḡaitkisi.

Stephen Tuḡtkaat Miḡluuḡuḡu Uyaḡaniḡik

⁵⁴ Tavra iḡauruat uqaḡsitaḡtitchiriñun naalaḡniruat Stephen-mik, qinnalipiḡataḡaruḡ kigutitij kigḡisilaallaisa. ⁵⁵ Tavrālī Stephen, aḡalaḡuḡu

^w 7.36 a Ex 7.3. b Ex 14.21. c Nu 14.33. ^x 7.37 Dt 8.15,18. ^y 7.38 Ex 19.1–20.17; Dt 5.1–33. ^z 7.40 Ex 32.1.

^a 7.41 Ex 32.2–6. ^b 7.42–43 Am 5.25–27. ^c 7.44 Ex 25.9,40. ^d 7.45 Js 3.14–17.

^e 7.46 2 S 7.1–16; 1 Ch 17.1–14. ^f 7.47 1 K 6.1–38; 2 Ch 3.1–17. ^g 7.49–50 Is 66.1–2. ^h 7.51 Is 63.10.

Ilitqusiġiksuam, takunnaġaruq qilaġmun, aasii tautuklugu qaumanga God-im, sulii Jesus makitaruaq taliqpiata tuġaani God-im. ⁵⁶Sulii uqallaġaruq, Tautuksiuġ, tautukkiga qilaġ aġmaqtuaq, sulii Iġniġa Iñuum makitaruaq taliqpiata tuġaani God-im. ⁵⁷Tavra ilinġich nipaallaġarut nipatusivlutiġ, sulii siutitiġ matuuqługich, upaktuġagaat atautchikun. ⁵⁸Tavrani annisiñiqlaġagaat iniqpaġmiñ, aasii uyaġaġnik miłquqtuqługu. Saglutiginniktuat ilaanik mattaġagaich qalliich annuġaatiġ qau-nagitquvlugich nukatpiamun atiaqqtuamun Saul-mik. ⁵⁹Aasiili miłqutuipkaqługich Stephen-mik ilaa aġaayyuġaruq, Ataniiq Jesus, akuqtuġuġ ilitqusiġa.ⁱ ⁶⁰Tavra Stephen sitquġaruq, aasii nivliġaruq nipatuvluni, Ataniiq, pasiñagich taavrumuuna piłuutikun. Tavra taamna uqallausiġianikamiuġ, tuquġaruq.^j

8

¹Tavra Saul-gum iviġagiġagaata tuqutauniġa.

Saul Nagliksaaqtitkai Aġaayyuliqiruat

Tavra taavrumani uvlumi aġaayyuliqiruat Jerusalem-mi nagliksaaq-titaurraqsinarut. Iluqaġmiġ ukpiqtuata siaminġarut iluqaiññun nunaaq-qinġiñun Judea-m Samaria-vlu kisinġuqługich tiliraunikun ilitchitqurat. ²God-iliqiruaġaruat iñuich iluviniġagaat Stephen, sulii atqunaq kinjuvġuġagaat. ³Tavra Saul nagliksaaqtiqpaġagai aġaayyuliqiruat, sulii isaugiqlugich iglut, piaqłuktaqługich aullautiġagai aġutillu aġnallu tigutaagvinmuksimmaisa.^k

Tusaayugaagiksuat Alġaqsruutigigaich Samaria-mi

⁴Tavralli tamatkua ukpiqtuata siamitauruat kukiłuġarut alġaqsruutigivlugu tusaayugaagiksuat. ⁵Philip aullaġaruq iniqpaġmun Samaria-mun, aasii quliaqtuaġutivlugich iñuich Christ-mik. ⁶Tavra iñusalaich atisivlutiġ naalaġniġarut uqalunġiñun Philip. Naalaġniġarut iluqatiġ tautukługillu aliugnaqtuata savaani. ⁷Qanuq ilitqusiqluich aniġarut iñugiaktuaniñ ilitqusiqluqatqutaniñ nipaallavlutiġ, sulii iñugiaktuata avatiġich tuquġaruat tusiattuallu iħuaqsiraunġarut. ⁸Tavra iñuich quviasupiaġataġarut Samaria-mi.

⁹Aglaattaq iniqpaġmi iñuqanġaruq atiaqqtuamik Simon-mik. Sivuanii kamanniuqtikayunġiġai aġatkiqivluni Samaria-ġmiut, inmiñik kamañaqtuallivluni. ¹⁰Aasii iluqaġmiġ iñuich iniqpaġmi, kamañaiñniqsramiñ kamañniqsramun, naalaġnipiaġagaat, uqaqłutiġ, Una iñuk suanġasiqsuġaa God-im, ilisimanaqtuam kamañaqtuamik suanġatiqatqutam. ¹¹Aasii naalaġnisiaġarut ilaanun, qanuq siviuruamik ilaan kamanniuqtinġagai aġatkumiñik. ¹²Tavraasii ukpiġilqamirruġ Philip alġaqsruutaa tusaayugaagiksuat atanniqsimmataaġun God-im, Jesus-lu Christ-gutillaġa, ilinġich paptaiqsauġarut, aġutillu aġnallu. ¹³Simon-unnii ilaa ukpiliġaruq, aasii paptaiqsauqqaqłuni Philip nayunġagaata. Sulii qiniqlugich kamañaqtuata aliugnaqtuata Philip pirani, ilaa kamanniuġaruq.

¹⁴Tavra tiliraunikun ilitchitqurat Jerusalem-miittuata tusaakamiġ Samaria-ġmiunun akuqtuġnivlugu uqalua God-im, tiliġagaich taamuġa Peter-lu John-lu. ¹⁵Taapkuak tikiññamiġ aġaayyutiġagaich ukpiqtuata aitchuusiaqquvlugich ilitqusiġiksuamik. ¹⁶Qanuq ilitqusiġiksuat iluannuñaitchuq nalliataunnii, aġlaan paptaiqsauġiññanġiqsut atqagun Atanġum Jesus. ¹⁷Tavra Peter-vlu John-lu ilinġagaich argatiġ ilaiññun, aasii ilinġich aġalarraqsiniġagai ilitqusiġiksuam.

¹⁸Tavra Simon, tautukamiuġ ilitqusiġiksuam aġalattagillaniġmagich iñuich tiliraunikun ilitchitqurat ilimmatigich argatiġ, ilaan mannitthuumaġagich Peter-lu John-lu, ¹⁹uqaqłuni, Aitchuqtinġali taavrumiġa suanġanmik, kimulliqaa iligupkich argatka aitchuusiaqquamaq ilitqusiġiksuamik. ²⁰Tavra Peter-m uqallautiġagaata, Manikpich

ⁱ7.59 Ps 31.5; Lk 23.46. ^j7.60 Lk 23.34. ^k8.3 Ac 22.4-5; 26.9-11.

suksrauatigilisin, qanuq isumañaniqsutin piññaktaagiyumiñagasugalugu maniññik aitchuutaa God-im. ²¹Ilauyumiñaitchutin uumani savaaptiñni, qanuq nalaunñasipianjaitchutin iluñni sivuğaani God-im. ²²Isumalitqigiñ taavrumanña pigiitchuamiñ sivunniutiñniñ, añaayyulutilu Ataniğmun, ilaanun suliquitigiñaiqulugu pigiitchuakun sivuniqağniğniñ. ²³Qanuq ilitchuğigikpiñ sigmaagutiqaqtilaagñik killuqsraunmik, sulipilutim añaalattağigaatin. ²⁴Tavra Simon kiunagik Peter-lu John-lu, Añaayyutisiñña Ataniğmun, nalliijich-unnii uqallautiptik taññijitchumaut uvamnun.

²⁵Tavra uqalugaagutiganikamitku uqautigivlugulu uqalua Atanğum, Peter-lu John-lu utijaruk Jerusalem-mun. Alğaqsruutiginagaak tusaayugaagiksuaq iñugiaktuanun nunaaqqiñiññun Samaria-ğmiut.

Philip-lu Sugautchikirilu Ethiopia-ğmiut

²⁶Tavrila isağulga Atanğum uqallanaruq Philip-mun, Itqanaigiñ aullağuglutin uqallam tuñaanun apqutinun Jerusalem-miñ Gaza-mun. Taamna apqun nunagluktuakun. ²⁷Tavra Philip itqanaiaqłuni aullanaruq. Ethiopia-ğmiu eunuch-guruuq, sugautchiqiri iglauniqsuq aiñmun. Taamna iñuk naumaruaq atanuraq qaunaksrivluni sugaliñiñik ağnam umialgum, taggisiquqtuaq Candace-mik Ethiopia-mi. Ilaa Jerusalem-muñaniqsuaq añaayyusukłuni God-mun, ²⁸aasii aisagñiqsuaq tuttuqpiranmiñi aksraliktuanii usiaqsıqłuni. Usiaqsıllağmi taiguagñiqsuaq uqaqtaata God-im Isaiah-m makpigaanjiñniñ. ²⁹Tavra Ilitqusigiksuaq uqallautinagaa Philip, Ullagun piqasiuttuini uumunña tuttuqpirautinik aksraliktuagaqtuamun.

³⁰Tavra Philip aqpanaruq, aasii tusaavlugu taiguuqtuaq makpigaanjiñniñ Isaiah-m uqaqtaata God-im. Tavra ilaan apigiñagaa, Kañiqsivich taiguakkağnik? ³¹Ilaan kiunagaa, Qanuğluña kañiqsiñiaqpiq iñuum ilisautiñisuaqpana? Tavra aiyugaanagaa Philip mayuğlugu aquptaqaatigitquvluni. ³²Tavra uqaluraq Bible uqaluat taiguagñikkana uumiñauniqsuq,

“Imnaisun tasikuaqtauruatuun tuqtutchivimun naagga imnaiyaatun sivuğaani salirimi nivliñaitchuatun, ilaaptauq uqallanaiñmiuq.¹

³³Ilaa pimaqłuktaqtaunaruq, aasii saglutigivlugu pasiñagaat. Kia quliaqtuağiyumiñaqpagich iñuumman iñuuqatiñisa pigiisilaanat, qanuq ilaa tuqutaunaruq.”

³⁴Tavra sugautchiqirim uqallautinagaa Philip, Uqautiñña kimik uqaqtaa God-im uqautiqaqpa? Uqautigiva inmiñik, naagga alla iñuk uqautigivaun? ³⁵Tavra Philip uqarraqsınaruq, aasii aullaqisaagivlugu taamna Bible uqaluat ilaan quliaqtuağutinagaa tusaayugaagiksuanik Jesus-kun. ³⁶Tavra iglauniallağmiñ apqutitigun tikiñjaruk imaqsunmun, aasii sugautchiqiri uqallanaruq, Tautugun, uvva imiq. Sumik piñaiłutaqağumiñaqpiq paptaiqsauñksrapkun? ³⁷[Tavra Philip uqallanaruq, Ukpiguvich iluqaaniñ uummatiniñ paptaiqsauyumiñaqtutin. Aasii ilaan kiunagaa uqallakłuni, Ukpigtuña Jesus Christ Iğniğitilaanjanik God-mun.] ³⁸Tavra sugautchiqirim nutqaqtitqunagai tuttuqpirautit aksraliktuanii, aasii iluqatik atqaqłutik imiğmunaruk Philip-lu sugautchikirilu, aasii Philip-gum paptainagaa. ³⁹Tavra qakimmanñik imiğmiñ Ilitqusigiksuaqata Atanğum aullautinagaa Philip, aasii sugautchiqirim taututqinaitkaa tavrannña, aasiili sugautchiqiri aullanaruq iglauyaamigun quviasukpakłuni. ⁴⁰Tavra Philip ilitchuğikami Ashdod-mi itilaamiñik, tamaunnaaqami alğaqsruutiginagaa tusaayugaagiksuaq nunaaqqipayaanun tikilğataqłuni Caesarea-mun.

Saul Isumalitqiksuaq

(Acts 22.6-16; 26:12-18)

9 ¹Tavra Saul sivuğasaaqłipianaruq-suli tuquğaagukługich ukpiqtuat Ataniğmun. Tavra ilaa aullanaruq añaayyuliqsiqpaich qaukñannun,

¹8.32-33 Is 53.7-8.

²aasii apiqsrivluni tuyuutinik, ilitchuqutiksranik kiutilaamiñik Jewguruat añaayyuviniñni Damascus-mi. Ilaanni paqitkumi ukpiqtuanik Ataniğmun taamani tigutaagumiñaquqługich, aņutikkaluat agnakkaluallu, aasii utqutilugich Jerusalem-mun.

³Tavra iglauniaqtillugu qallivluni Damascus-mun, tavraņatchiaq qaummaq qılaņmiñ qaummaatinņaruq avataanun. ⁴Aasii Saul ulğunaruq nunamun, suli tusaanaruq nipimik uqallaktuamik inmiñun, Saul, Saul, summan nagliksaatitpiņa? ⁵Tavra Saul apiqsrinaruq, Kiuvich ququularuatin uvamnik? Aasiili ilaan kiunagaa, Uvaņa Jesus-guruņa, nagliksaatitan. [Nagliksaautiksriuqsiññaqtutin ilijnun akilililisuqamņa.] ⁶Makittin, aasii aullağlutin iniqpaņmun, uqallautiniagaatin suruksrautilaagnik. ⁷Aņutit iglauqatiņi Saul makitanarut nutqanavlutiņ uqallağniagnatiņ, tusaqsrağivlugu nipi aglaan tautulaiñutiņ iñuņmik. ⁸Saul makinņaruq nunamiñ, aasii uinñami tautuksilaiñinaruq sumik. Tavra tasirritiņagaat aasii tikiutivlugu Damascus-mun. ⁹Tavraasii piņasuni uvluni tautuksilaiñinaruq, niğilaiñmiuq imilaiñuniu.

¹⁰Tavra ukpiqtuaq inņaruq Damascus-mi atiqaqtuq Ananias-mik. Atangum tuqłunagaa atqanik qiniqtuuraakun, Ananias. Aasii ilaan kiunagaa, Uvaniittuņa, Ataniq. ¹¹Tavra Atangum uqallautiņagaa, Makillutin aullağiñ apqugaatchianun atiqaqtuunun Sivukkiranik, aasii apiqsriłutin igluani Judas iñuņmik Tarsus-miumik, atiqaqtuamik Saul, qanuq ilaa añaayyuuqtuq. ¹²Aasii qiniqtuuraakun tautuaniņagaa iñuk atiqaqtuq Ananias-mik isiqtuq, aasii ilivlugich argaņni ilaanun ilaa tautullasitqıvıvılu. ¹³Tavra Ananias-gum kiunagaa, Ataniq, tusaanaruņa iñugiaktuniñ iñuņniñ taavrumuuna iñukun, qanutun pigiisigiruamik savaağiņakkaņanik ukpiqtuanun Jerusalem-mi. ¹⁴Aasii qaiņaruq Damascus-mun ataniğnaqusiraqluni añaayyuliqsiqpaņniñ qilıqsruiyumiñağukługich iluqaisa ukpiqtuat ilijnun. ¹⁵Tavra Ataniq uqallaņaruq ilaanun, Aullağiñ, qanuq uvaņa piksraqtaağiņagiga savautitquvlunğa, ilitchuğipkaquvlunğa Jew-guņitchuanun, umialiņnullu, Israel-guruanullu. ¹⁶Qanuq ilisautiniagiga qanutupayauraq nagliksaatksrautilaana pisigilunğa.

¹⁷Tavra Ananias aullaņaruq, aasii isiqłuni iglumun. Aasii ilinagai argaņni Saul-mun uqallaktuni, Aniqaan Saul, Atangum Jesus niptaņaruam ilijnun apqunmi qağğiviniñi, tilinagaana qinillasiqtıvıvılutin, suli paņmapaņmiñ-aglaan ilitqusigıksuamun aņalatquvlutin. ¹⁸Aasii tavrauvvaa sutkiaq kavitchisun ittuat katanarut Saul-gum irraņniñ, aasii qinillasiqtıņaruq. Tavra makinņaruq aasii paptaiqsauvluni, ¹⁹suli niğiņaruq aasii sayanitqikłuni. Tavra iñugiaktuni uvluni pıqatiginagai ukpiqtuat Damascus-mi.

Saul Alğaqsruirıq Damascus-mi

²⁰Tavra Saul añaayyuliaqsautigillaan piņaruq Jew-guruat añaayyuviniñni. Aasii alğaqsruutigirraqsıņagaa Jesus, Iğniğinivıvıvılu God-mun. ²¹Tavra iluqağmiņ tusaaruat ilaanik niğiilıqtaunaruq, aasii uqaqlutiņ, Taimñaunıpauna iñuk Jerusalem-mi tuquğairuq ukpiqtuanik Jesus-mun? Aasii qaiņaruq maunğa sivuniğivıvılu tigutaagługich ukpiqtuat utqutisukługich añaayyuliqsiqpaņmun. ²²Tavra Saul alğaqsruinaruq suanasisaiññaqlugu alğaqsruutini. Aasii ilaan ukpiğnaqsilğutiņi Jesus Christ-guniņagun suanğavaiñutiņ Jew-guruat Damascus-miittuat kiumalaiñnagaat. ²³Iñugiaktuat uvlut qaanianiņmata, Jew-guruat katinņaruq sivunniuqlutiņ tuqtchukługu Saul.^m ²⁴Tavra sivunniugutaat ilitchuğiņagaa Saul-gum. Aasii taapkua iñuağuktuat qaunagiņagach paaqpaich

^m9.23-25 2 Co 11.32-33.

uvlumi unnuamilu, tuqutchuklugu Saul. ²⁵Tavra unnuat ilañanni, ukpiliqsuat Saul algaqsruimman, ninjinnagaat Saul silataatigun katchich ninjirusiqługu aguummakpañmik.

Saul Jerusalem-miittuq

²⁶Tavra Saul aullañaruq Jerusalem-mun, aasii ilłatisañagaluqtuq ukpiqtuanun. Ilinisa arguaginagaat ukpiqtuağtuqtilaaña, sulı iluqağmıñ iqsiginagaat. ²⁷Tavra Barnabas qavıluni ikayunagaa Saul, aasii tiliraunikun ilitchitquranuutivlugu. Ilaan quliaqtuağutinagai Saul-mun tautunatilaañanik Ataniq apqunmi, qanuğlu Atangum uqanatilaañanik Saul-mun. Barnabas quliaqtuağutinammigai qanutun qikkisaiñłuni Saul algaqsruinatilaañanik algaqsruutigivlugu Jesus Damascus-miuni. ²⁸Tavra Saul nayunagai, aasii kukiłukłuni iluqaani Jerusalem-mi, ²⁹algaqsruutigivlugu Ataniq qikkisaiñłuni. Suli uqaqaatigivlugich Greek-gich uqausiqtuat Jew-guruatun, ilaisaliasii tuqurviksraqsiunagaat. ³⁰Tavra aniqatit ilitchuğikamıñ taavrumıña, aullautinagaat Saul Caesarea-mun, aasii tavraña aullaqtıñługu Tarsus-mun. ³¹Tavra añaayyulıqıruat iluqaani Judea-mi Galilee-mi lu Samaria-mi lu tutqıksınarut, sulı añaayyulıqıruat suañasisaiññanarut inuğiaksisaiññaqłutıglu inuuvlutıñ qıksıgıvlugu Ataniq, quviasaagutaani lu İlitqusıgıksuam.

Peter Lydda-munaruq Joppa-mullu

³²Tavra Peter iglaunaruq sumullıqaa, aasii ilaanni ullañagai God-im inunı inuuruat Lydda-mi nunaaqımi. ³³Tavrani kasunagaa inuk atıqaqtuaq Aeneas-mik, makıtilaiññanıqsuaq tallimat pıñasuni ukiuni avatıñı tuquñavlutıñ. ³⁴Tavra Peter-m uqallautınagaa, Aeneas, Jesus Christ inuqaqsıgaatin. Makıttın inuqaqsakkıch tunıutıtın. Tavra tavrauvvaa makinjaruq. ³⁵Tavra iluqağmıñ inuuruat Lydda-mi Sharon-mi lu tautunagaat, aasii ilıñıch ukpılınarut Atanığmun.

³⁶Tavra Joppa-miinjaruq ukpiqtuaq ağnaq atıqaqtuaq Tabıtha-mik. Atqa Greek-tun Dorcas sıvuniqaqtuaq tuttumik. İluqaan pivıksrani atunanıgaa nakuurualıqıvluni ikayuqluğıllı ilıappauruat. ³⁷Taipkunani uvluni nañılınaruq aasii tuquvluni, tavraasii timaa ivvaanıkamırruñ ilınagaat qılaguamun. ³⁸Tavra Joppa qanıman Lydda-mun, ukpiqtuat Joppa-mi tusaanarut Peter Lydda-miıtılaañanik. Tavra tilısınarut malğugnik inñunıñık Peter-mun uqaluksrıqługık inna, Qılamık ullaktıgıt. ³⁹Tavra Peter itqanıayınaruq, aasii aullaqaatıgıvlugık. Tavra tıkiñman qılaguamuutınagaat. İluqağmıñ uılğanaruat makıtınarut sanıgaani qıavlutıñ, sulı manıuqlugıch quppıgaat annuğaallu Dorcas pılıñı inuunıñagmi. ⁴⁰Tavra Peter-m anınagai iluqaisa, aasii sıtquqlıni añaayyunaruq. Tavraasii qıviaqlugu timaa uqallınaruq, Tabıtha, makıttın. Tavra uinjaruq, aasii Peter tautukamıñ aquvinjaruq. ⁴¹Tavra Peter-m isaaqłuni ikayunagaa makinman. Tavraniasii ququaq-lugıch ukpiqtuallu uılğanaruallu, ilaan qaiññagaa inuuvlugu. ⁴²Tavra taamna ilitchugıraunaruq iluqaani Joppa-mi, sulı inuğiaktuat inuıch ukpılınarut Atanığmun. ⁴³Tavra Peter uvlıunaruq Joppa-mi, tukkuğıvlugu Simon qıtummairi ammiñık.

Peter-lu Cornelius-lu

10 ¹Caesarea-mi inuqınaruq atıqaqtuamik Cornelius-mik, atanau-raunıqsuaq Rome-miut aņuyaktıñıññun, taggisıqaqtuanun Italian-nik aņuyaktuqatıñıñık. ²Tamna Cornelius god-ıliqıruaguruq, sulı ilaalu qıtunğanı lu qıksıgıvlugu God. İlaa ikayunaruq atqunaq Jew-guruat ilıappañıññık, sulı ataramık añaayyuvluni God-mun. ³Pıñasunukpallıgman qıñıqtuuraanaruq tautupıagataqlıni isağulganık God-im isıqtuamik, aasii ququaqługu, Cornelius. ⁴Tavra takunnaakkiutınagaa isağulik iqsılılagmi, aasii uqallakłuni, Suna Atanıq. İsağulgum

kiunagaa, God-im akuqtunagai añaayyutitin, savaatillu nagliktuiniikun, suli itqanagaatin. ⁵Aasii pañmapak tilisiin inuñnik Joppa-mun, aasii qağğisipkağlugu Simon atiqaqtuag Peter-mik. ⁶Ilaa amma tukkumarug Simon-mi qitummairimi ammiñnik, igluqaqtuag tagium siñaani. ⁷Isağulik uqaurriñi aullaaniñman, Cornelius ququñagik malğuk kiv gami ilañich, god-iliqiruağuruaglu aņuyakti akunğanniñ tamatkua savaurriuat inmiñnik, ⁸aasii quliaqtuagutianikamigich supayaamik, ilaan tilinagai Joppa-mun.

⁹Uvlaakumman qitiqqaqpalligman, iglaupkaqtillugich qallivlutin Joppa-mun, Peter mayunaruq iglum qağanun añaayyuyaqtuqluni. ¹⁰Tavra Peter kaaliqluni niğisulinaruq. Tavra niqluğataviksillugich ilaa qiniqtuuraanaruq. ¹¹Aasii tautuklugu qilak aņmaqtuag, sunalu niñiruaq qinñaqaqluni ukiłhaaqpaktun, niñitaņat sisamatigun kanigallunisiğun nunamun. ¹²Iluani imağiniğai qanusipayaat nunam niğrutinji paamğuqtuallu tinmiallu. ¹³Tavra nipim niвлиutinagaa, Peter makittin. Tuqtuchilutin niğgiin. ¹⁴Tavra Peter uqallanaruq, Naagga Ataniiq. Niğitaiçhuna qanauñni supayaamik God-im salumaiñniñrañanik pitqurani. ¹⁵Tavra nipim niвлиutinagaa igluani, Sut God-im salummaanikkañi, isummatiginagich salumaitçuagulugich. ¹⁶Taamna niñirağanaruq piņasuiqsuaqluni, aasii taamna mayuurrañaruq tavrauvvaa qilañmun.

¹⁷Tavra Peter isumalğataviksillugu sumik sivuniqağniaqtılaañanik qiniqtuuraani, taapkuali inuich tilirautinji Cornelius, apiqsruqtuiqqaqlutin Simon iglua sumiitilaañanik, makitañarut sivuğaani paaqpaum. ¹⁸Quqqañarut tatqamuņa apiqsrivlutin Simon taggisiquaqtuag Peter-mik tukkumammagaan tavrani. ¹⁹Tavra Peter isumalağutiqaqtillugu qiniqtuuraamik, Iitqusigiğsuam uqallautinagaa, Iñuich qanma piņasut ivagaatin. ²⁰Makillutin atqagiñ, tuvaaqasikkich piñatchiasuñagñak, qanuq uvaņa tilinagitka. ²¹Tavra Peter atqanaruq, aasii uqallautivlugich, Uvaņauruņa ivakkaqsi. Suvlusi qaivisi? ²²Ilinisa kiunagaat, Cornelius aņuyaktit atanauraņata tilinagaatigut. Ilaa inulluatauruq añaayyusuuvluni God-mun, suli qutchiksuakun isummatigisuuvlugu Jew-guruat. Ilaņata God-im isağulinisa uqallautinagaa aiyugaaqlutin igluanun, tusaatquvlugu uqautiñnik. ²³Tavra Peter-m isiqunagai tuyuğmiağisuklugich. Uvlutqinman makinñaruq, aasii aullaqatigivlugich, suli ilañisa aniqatit Joppa-miñ tuvaaqasiņagaat.

²⁴Uvlutqiligiñman tikiñnarut Caesarea-mun. Cornelius iglaaksrani niğiugivlugich katitinğagai atautchimun ilaan nanmiñiq ilani, avilaitqatimmağikkaniłu. ²⁵Tavra Peter isiaqsimman Cornelius-gum paanagaa, aasii purviginagaa qiksiqsrautikun. ²⁶Tavrani Peter-m makitinagaa uqallakluni, Makittin. Uvaņaptauq inuk iliktun. ²⁷Tavra uqaqatigillaan isinaruq, aasii tautunagai inuğiaktuat inuich kasimaruat. ²⁸Tavraasii Peter-m uqallautinagai, Ilivsivsauq ilisimalluataqtusi qanuq nalaunğaisilaañanik pitquratigun Jew-guruag piņasiğsuutikpan naagga isiqattaqpan Jew-ğunitchuamun, aglaan uvva God-im ilisautinagaana isummatigitqunijuglu inupayaaq salumailuglu suuvigruañiñilugulu. ²⁹Tavra qanniğniqamņa, qaiñaruņa qapiññataiññuņa, aasii apigiğikpiñ pañmapak, suna pisigivlugu qanniqpina?

³⁰Tavra Cornelius uqallanaruq, Piņasut uvlut pianiktut, ikarraq tainnaiivalligman añaayyuruanaa iglumni. Tavrauvvaa inuk makinñaruq sivuqqaamnun qaummağiksuanik annuğalik, ³¹uqallakluni, Cornelius, añaayyutin God-im tusaanagaa, suli itqaqlugich savaatin nagliktuutit. ³²Tilisiin inuñmik Joppa-mun, aasii apiqsriagilugu Simon taggisiquaqtuag Peter-mik. Tukumarug amma tagium siñaaniittuami igluani Simon qitummairim ammiñnik. ³³Tavra aipkaņagikpiñ tavrauvvaa, aasii nagliktauvlutin qairutin. Pañmapak uvva iluqata uvaniittugut takkuani God-im, naalagukluta iluqaiñnik uqaluksriusiağnik Ataniğmiñ.

Peter Algaqsruiruq

³⁴Tavra Peter uqarraqsinaruq, Paṅmapak puttquqsriruṅa God ilumutun ativlugich inūpayaat aṅalatkai.ⁿ ³⁵Nunauruapayaani kiñaliqaa qiksiksrautiqaqtuaq ilaanik, sulī nalaunṅarualiqivluni, God-im akuqtullagaa. ³⁶Nalupqisunṅitchuṅa tusaanṅatilaavsiññik tusaayugaagiksuanik sivuniqaqtuanik Israel-guruanun, ilaan piksraqtaagivluta algaqsruutigitquvlugu tutqtiutiqagumiṅaqtılaanṅat God-mun Jesus Christ-guruakun, Atanṅuruakun inūpayaanun. ³⁷Iḷisimarusi taamna tusaayugaagiksuaq siaminṅaruq iluqaani Judea-mi, isagutivluni Galilee-miñ John Paptaiqsi algaqsruiganṅiman. ³⁸Iḷisimammiusi Jesus Nazareth-miukun, God-im suanṅasikkaṅagun kuvivlugu Iḷitqusigiksuanī ilaanun. Iḷisimammiusi Jesus kukiḷunṅanivlugu nakuurualiqivluni, iḷuaqsivlugiḷḷu iluqaisa iḷuḷiḷuqtitaṅi Tuun-gaum, God-im itqatigivlugu. ³⁹Aasii uvagut iḷisimavluta quliaqtuaagivut iluqaisa Jesus savaanṅi nunanṅanni Jew-guruat Jerusalem-miḷu. Ilaisa tuqunṅagaat kikiaktuu-tivlugu anṅarrauramun. ⁴⁰Aasii God-im anṅipkaṅagaa tuqunmiñ piṅayauṅni uvluk, aasii tautuktiḷḷugu uvaptiṅun. ⁴¹Inūpayaanun tautuktinṅiñmigaa, aglaan uvagut tautunṅagikput God-im piksraqtaagṅaranṅatigut quliaqtuaagitquvlugu. Uvagut niḷiqatigṅagikput imiqatigivlugulu God-im anṅipkaanṅimagu tuqunmiñ. ⁴²Aasii ilaan piraksriṅagaatigut algaqsruitquvluta tusaayugaagiksuanik inūṅun, sulī uqalugaagitquvlugu ilaagutilaanṅanik piksraqtaanṅa God-im isivḷiqivlugich inūuruallu tuqunṅaruallu. ⁴³Iluqagṅinṅi uqaqtinṅisa God-im uqautigṅagaat Jesus, uqaqḷutinṅi, Inūpayaagguuq ukpiqtuaq ilaanun piḷuutinṅi suliqutigṅaiqsuniaqtut itqaumayumiṅaiḷugich Jesus pisigilugu.

Jew-guṅitchuat Aitchuusiagigaat Iḷitqusigiksuaq

⁴⁴Peter taavruminṅa uqaqtillugu-sulī, Iḷitqusigiksuaq atqanaruq iluqaiññun naalaḅniruanun uqaluṅmik. ⁴⁵Jew-guruat ukpiqtuat, Peter-m qaiqatinṅi Joppa-miñ, niḷiḷiḷaqtanṅarut God-im kuvimmagu aitchuutini Iḷitqusigiksuaq Jew-guṅitchuanun-unnii. ⁴⁶Qanuq tusaanṅagaich uqagmata nalukkamiṅnik allakanik uqautchiñnik, nanṅaqḷugu God. ⁴⁷Tavra Peter uqallanaruq, Ukua inūich aṅalatkai Iḷitqusigiksuaq uvaptiktuttauq. Kia inūum paptaiqsailiraḅniaqpagich imiḅmik? ⁴⁸Tavra Peter piraksriṅaruq paptaiqsautquvlugich atqagun Jesus Christ. Tavrani apṅiṅagaat uvliuqtuallaquvlugu piqatigilutinṅi.

Peter-m Quliaqtuaḅutigai Piruanik Anṅaayyuliqiruat Jerusalem-mi

11 ¹Tavra tiliraunikun iḷitchitqurat, aniqatiḷḷu iluqaani Judea-miittuat, tusaanṅarut Jew-guṅitchuattauq ukpiliḅniḷugich uqaluanik God-im. ²Tavra Peter Jerusalem-munṅan, pisaanṅagaat Jew-guruat isumaqatuaq Jew-guṅitchuat ukpiqtuat nalunaiṅṅutchigaksrauvlugich timimikkun, ³uqaqḷutinṅi, Summan tuyuḅmiagunavich Jew-guṅitchuat aimaagvianni niḷiqatigivlugiḷḷu? ⁴Tavra Peter-m quliaqtuaḅutinṅagai supayauranik piruanik isuaniṅanṅa.

⁵Iniqpanṅi Joppa-mi anṅaayyuuṅaruṅa, aasii qiniḷtuuraaqḷuṅa. Atqatuaḅamik ukiḷhaaqpaktun niṅitaunaruq qilaṅmiñ sisamatigun kanṅigallunṅisigun, aasii nutqaqḷuni saniqqamnun. ⁶Takunnaakkiutikapku tautunaruṅa niagrutinik niagruḷḷunṅiglu paamḅuqtuaniglu tiṅmianiglu. ⁷Aasii tusaanaruṅa nipimik uqallaktuamik uvamnun, Peter makittin. Tuqtchiḷutinṅi niḅḅiñ. ⁸Tavra kiunṅagiga, Naagga Ataniq, qanuq suoramikunnii salumaitchuamik niqimik pitqurat niḅitqunṅisanṅannik uqummirriṅaitchuṅa. ⁹Tavra nipi uqallatqinaruq qilaṅmiñ,

ⁿ 10.34 Dt 10.17.

Suna God-im salummaanikkaŋa, isummatiginagu salumaitchuagulugu. ¹⁰Taamna piŋaruq piŋasuiqsuaqłuni, aasii nuqitautqikłuni qilaŋmun. ¹¹Tavrauvvaa aŋutit piŋasut tikiŋŋarut iglumun irvimŋun, tilirauruat uvamnun Caesarea-miŋ. ¹²Tavra Iitqusiŋiksuum uqallautiŋagaŋa aullaqatigitquvlugich taqinŋaigłuŋa. Ukua uvva itchaksrat aniqatiit aullaqasiŋagaŋa Caesarea-mun, aasii iluqata isiqłuta igluanun Cornelius. ¹³Aasii Cornelius quliaqtuaŋutiŋagaatigit tautuŋnivłuni isaŋulimik makitaruamik iglumiŋi sulı uqallautivlugu, Tilisiłutin Joppa-mun qaitquuŋ Simon taiguutiqaqtuaq Peter-mik. ¹⁴Ilaan quliaqtuaŋutiniŋaatin uqaluŋmik annautigiyumiŋakkagŋik, ilivillu igluqatitillu. ¹⁵Uqaqsagataaqsimm iuŋalu Iitqusiŋiksuum atqaŋviginagai uvaptiktupaigataq isagutisaami. ¹⁶Aasii itqanagitka uqaluŋi Atanŋum uqallaŋaruq, John paptaiŋutiŋaruq imigmik, aglaan Iitqusiŋiksuaq ilirauniaqtuq iluvsiŋŋun. ¹⁷Tavraasii nalupqinaitchuq God-im aitchuŋammigai Jew-guŋitchuat Iitqusiŋiksuumik aitchuunmisun uvaptiŋnun ukpiqtuaŋuqata Ataniŋmun Jesus Christ-mun, Suuvik uvaŋa piŋailutaŋumiŋagługu God? ¹⁸Taamna tusaakamirruŋ pisaanŋaŋaigataat, aasii nanŋaqlugu God uqaqlutin, Tavraptauq Jew-guŋitchuat God-im isumalitqigviksraqaqtinŋagai iŋuutquvlugich isuitchuamun.

Aŋaayyuliqiruat Antioch-mi

¹⁹Tavra ukpiqtuat siamitaŋarut pisigivlugu nagliksaagtitauniŋ isagutiruaq Stephen-qaŋa tuqutaumman. Ilaŋich aullaŋarut ayuuqtigivlutin Phoenicia-mun Cyprus-mullu Antioch-mullu, quliaqtuaŋivlugich tusaayugaagiksuaq Jew-nun kisiinŋun. ²⁰Aglaattaq ilaŋich ukpiqtuat aŋutit Cyprus-miŋ Cyrene-miłlu Antioch-muŋarut, aasii quliaqtuaŋutivlugich Jew-guŋitchuat, algaqsruutigivlugich tusaayugaagiksuaq Ataniŋmun Jesus-kun. ²¹Suli Atanŋum suaŋŋataata ikayunŋagai, sulı iŋugiapiagataqtuat ukpilaŋarut Ataniŋmun.

²²Tusaayugaat taavrumuuna tusaanŋagaich aŋaayyuliqiruat Jerusalem-mi, aasii tilinŋagaat Barnabas Antioch-mun. ²³Tikiŋŋami ilitchuŋikami God-im quviasaagŋimigich iŋuich, ilaa quyatchaŋaruq, sulı qapinŋasaanŋagai iluqaisa ukpiŋnaqtuaŋutquvlugich ilumullu illutin Ataniŋmun ilumiŋni. ²⁴Qanuq Barnabas iŋulluataunaruq, aŋalatiłuni Iitqusiŋiksuumun, ukpiqtuaŋupiaqłuni. Sulı iŋugiaktuat iŋuich ukpiliqsitaunaruq Ataniŋmun.

²⁵Tavraasii Barnabas aullaŋaruq Tarsus-mun ivagiaqlugu Saul. ²⁶Aasii paqitanikamiuŋ, ilaan qaŋŋisiŋagaa Antioch-mun. Tavra ukiuq naalŋataqlugu ilinŋikta piqatiginŋagaich aŋaayyuliqiruat, ilisautivlugiłlu iŋusalaich. Aasii Antioch-mi ukpiqtuat tairauqqaanaruq Christ-miunik. ²⁷Tavra tamatkunani uvluni ilaŋich uqaqtinŋa God-im ullautiŋarut Jerusalem-miŋ Antioch-mun. ²⁸Aasii ilaŋat atiaqtuaq Agabus-mik makiłuni aŋalaługu Iitqusiŋiksuum uqaŋaruq piyumaqtuamik kamaŋaqtuaq kaaksiunaq piŋiaŋnivlugu nunami iluqaani. Taamna nalaunŋaruq Claudius umialgumman Rome-mi. ²⁹Tavra ukpiqtuat sivunniŋarut iŋupayaaq aitchuiyumiŋaqtılaamisun tuyuquvlugu ikayuutiksranik aniqatiinun iŋuuruanun Judea-mi. ³⁰Aasii tainna piŋarut, tuyugivlugich maniich aŋaayyuliqiruat umialinŋaŋiŋun Barnabas-kullu Saul-kullu.

Ukpiqtuat Nagliksaagtitaunvsaagtut

12 ¹Tavraptauq tainnaiıvalliŋman umialgum Herod nagliksaagtirraqsinŋagai ilaŋich aŋaayyuliqiruat. ²Ilaan tuqutinŋagaa savikpaŋmik James aniqataa John. ³Aasii ilitchuŋikami iviŋagniqamigich Jews nagliksaagtitchivsaanaruq, aasii

^o 11.16 Ac 1.5. ^p 11.19 Ac 8.1-4. ^q 11.28 Ac 21.10.

Peter tigutaaqtiġlugu. Taamna piġaruq uvlunġi itqautim Qulaurrusiqivinjmun. ⁴Tiguanikamirruġ Peter iġinagaat tigutaagvinjmun, aasii aitchuutigivlugu qaunaġitquvlugu akimiaq atauchimun aġuyaktinun. Herod sivunniġaruq isivġigukġlugu Peter takkuanni Jew-guruat Qulaurrusiqianikpata.^r ⁵Tavra Peter tigutaagvinjiinġaruq, aglaattaug aġaayyuliqiruat aġaayyutiġammigaat God-mun qapiġaiġġutiġ.

Peter Annirrauruq Tigutaagvinjiin

⁶Tavrurmani unnuami Herod annisiyumaallġmagu Peter uvluppan iġunġun, Peter siġiġaruq akunġaġni malġuk aġuyaktik, pituqaġluni malġuiġnik kalimġanik, aasii munaqsrich munaqsriġarut tigutaagvium paaqpaġani. ⁷Tavranġatchiaq isaġulga Atanġum makinġaruq tavrurġa, suliq qaummaġ qaummaġiksiġaruq tigutaagvinji, aasii isaġulgum saġiġnġagaa Peter tuiqqaġun, aasii itiqsaġlugu, uqallakġuni, Makittin qilamik. Suliq tavravvaa kalimġat katanarut tayagġniġiġiġ. ⁸Tavra isaġulgum uqallautiġagaa, Tavsiagġksaagġiġ aluġusiġġutillu. Aasii tainna Peter piġaruq. Isaġulik uqallavsaġaruq, Uligaagġiġ, aasii malġulġa. ⁹Tavra Peter-m maliġagaa tigutaagvinjiin, aglaan iġisimaġaitchuq taamna savaagġkkaġa isaġulgum iġlumun itilaanġanik, aglaan isumaġaruq siġiġaktuġasugaluni. ¹⁰Tavra qaġġanikamisigik sivulligġlugu tugliġiġlugu munaqsrich, tikiġiġaruk saviġhamun upkuaqpaġmun, anisaġiamun iniqpaġmun. Taamna upkuaqpaġ aġmaġaruq inmisun, aasii aniġaruk. Tavraasii pisuġaruk apqutitigun, aasii tavranġatchiaq isaġulgum qimaġagaa Peter. ¹¹Tavra Peter qaurimmaġiksiġaruq aasii uqallakġuni, Paġmapak nalupqisunġaġsuna Atanġum tiliġagaa isaġulini, aasii annautivlunġa Herod-gum suaġġataani, suliq iluqaiġiġiġ Jew-guruat niġiukkutaanniġ uvapkun.

¹²Isumalaallakkaġuqami aullaġaruq iġluanun Mary-m, aakaġata John Mark. Tavrani iġugiaktuat kasimaġarut atauchimi aġaayyuvlutin. ¹³Tavra Peter tiglutuġman siġataani upkuam, niviaqsiġ atiqaqtuġ Rhoda-mik kiuriyyaġaruq. ¹⁴Iisaġikamiuġ Peter-m nipaa, quviatchakpaiġġuni upkuigutigaluagġnagu aqpaġmik isiġaruq, aasii uqallautivlughich Peter makitanivlugu paam siġataani. ¹⁵Ilaisa uqallautiġagaat, Kinnaġuqtutin. Aasii ilaa qapiġaiġiġaruq iġlumun innivlugu. Ilaisa kiulġitkaat, Isaġulik qaġma qaunaksriġa piuq. ¹⁶Tavra Peter tiglutuqtuiġiġiġaruq. Kiisaimmaa upkuigutivaat, aasii tautukkamirruġ niġiġlaqtaunarut. ¹⁷Tavra urriqavluni argaġmiġnik nipaiquġagai, aasii quliaqtuagutiġagai qanuq Ataniġmun annisiġilaamiġnik tigutaagvinjiin. Tavra uqallaġaruq, Quliaqtuagiyumagiksi taamna James-mun, aniqatiinullu. Tavraniasii ilaa aullaġaruq allamun inimum.

¹⁸Tavra uvlugmagu piġallapiagatanarut aġuyaktit qanuqtilaanġun Peter-m. ¹⁹Tavra Herod piraksriġaruq iġaqiatquvlughich Peter-mik, aglaan paqilaiġnġagaat. Tavra ilaan apiqsruqtuqtitqaagġughich munaqsrich, piraksriġaruq tuqtquvlughich. Taamna piġaniġman Herod aullaġaruq Judea-miġ, aasii Caesarea-miġtaqsiġvġuni.

Herod Tuquruq

²⁰Tavra Herod qinnautipiagatanġagai iġuich Tyre-miġ Sidon-miġ ittuat. Aasii ilaisa ullaġagaat Herod piqatigiġkġutiġ. Ilaaluksraqtaagiqqaqġlugu Blastus, Umialġum iġluqpaġata qaunaksriġa, ullaġagaat Herod apiqsrisukġutiġ aġuyautairrunmik, qanuq ilaisa nunaġat niqiksraqtuġviquaġluni umialġum nunanġaniġ. ²¹Nalunaiqsauġaruami uvlumi Herod atiġagai umialġuniġmigun annuġaani, aquvinġaruq umialġum aquppiutanġiġiġun, aasii uqaġluni ilaiġiġun. ²²Tavra iġuich nipaallaġarut, Nipaa God-im. Iġugruġiġnaq uqaġit-

^r 12.4 Ex 12.1-27.

chuq. ²³Tavran̄atchiaq isaǵulgata Atangum tuqupkanagaa Herod, qanuq kamañaqsil̄itkaa God. Tavra ilaa qupil̄gunik̄luni ilumīni tuqunaruq. ²⁴Aglaan God-im uqalua naujaruq, siamīh̄unīlu. ²⁵Tavra Barnabas-lu Saul-lu naatchikamīn piraksraunmīnik, utījaruk Jerusalem-mīn, piqatigivlugu John Mark.

Barnabas-lu Saul-lu Piksraqtaaguvlutik Tilirauruk

13 ¹Tavra añaayyuliquirvani Antioch-mi, ilānich uqaqt̄īni God-im in̄jarut, ilisaurīllu, Barnabas-lu Simeon-lu taiguutiqaqtuaq Taaqsipāmik, Lucius-lu Cyrene-miu, Manaen-lu īn̄uguqatiqanaruq Herod-mik kavanauruamik, Saul-lu. ²Añaayyupkaqtillugich Atanīgmun nīgilaīh̄utīn, Ilitqusīgiksuaq uqallautīn̄agai, Ilaaguaqsisīna Barnabas-miglu Saul-miglu savaaksramun ququqaqtavuīn̄un uvamnīn. ³Tavra nīgilaitqaaqt̄utīn añaayyuanikamīglu, il̄in̄agaich argatīn̄ ilin̄īn̄un aasii aullaqt̄īh̄ugik.

Cyprus-muktuk

⁴Tavra Barnabas-lu Saul-lu tilimmatik Ilitqusīgiksuaq aullājaruk Seleucia-mun, aasii tavranā tīn̄il̄gaqs̄īq̄utīn̄ qikiqtamun Cyprus-mun. ⁵Tikīnīnamik Salamis-mun, al̄gaqsruutīn̄igagaat God-im uqalua añaayyuv̄īnīnī Jew-guruat. Suli John Mark-mik ikayuqt̄īqanaruq. ⁶Ikaan̄agaat iluqaan qikiqtaq Paphos-munaglaan. Tavrani kasūn̄agaat ānatkuqatiqaqtuaq Bar-Jesus-mik, Jew-guvluni uqaqtauniruaq Godmun. ⁷Ilaa avilaitqataunaruq kavanauruamun qikiqtamī Sergius Paulus-mun, puqiksuaquruamun. Kavanauruq aiyugaaq̄īn̄aruq Barnabas-mik Saul-miglu tusaasuk̄luni uqaluanik God-im. ⁸Tavra ānatkum Elymas, Greek-tun taigutaa, akil̄īliqsun̄agik, ukpiqt̄ail̄iv̄lugu kavanauruq. ⁹Tavra Saul-gum, taggisiq̄aḡmiruaptauq Paul-mik, Ilitqusīgiksuaq ānalāh̄ugu takunnaakkiutīn̄agaa ānatkuq, ¹⁰aasii uqallautivlugu, Ilivich īḡnīna Tuun̄gaum, uumikiqsuatīn̄ iluqaanik nakuuruamik, ataramik sagluqivlughich īnuich ilivich pisaasuḡmīagutīnik, suli ataramik sagluqut̄inniatak̄lughich Atangum ilumun ittuat uqalūni. ¹¹Aasii uvva pān̄mapak Atangum tatavsaḡnīagaatin, ayauniaqtutin, suli tautulaisaallagniāgīn̄ qaummaq. Tavran̄atchiaq niptanīgluksisīn̄agaa, suli taaqsisīn̄agaa, aasii saptalaaqs̄īn̄aruq ivaq̄īavluni tasiuqt̄iksramīnik. ¹²Tavrani kavanauruq ukpilīn̄aruq, tautukamīn̄ taamna piraq, qanuq kamanniupāīagatanaruq ilisaurrutinik Atanikun.

Paul-kut Antioch-mi Pisidia-miittuamiittut

¹³Tavra Paul piqatinīlu tīn̄innaan̄jarut Paphos-mīn, aasii tikīh̄utīn̄ Perga-mun Pamphylia-miittuamun. Tavrani John Mark-gum qimān̄agik aasii utīq̄luni Jerusalem-mun. ¹⁴Tavra iglīgīnīn̄an̄jarut Perga-mīn, aasii tikīh̄utīn̄ Antioch-mun Pisidia-miittuamun. Aasii Jew-guruat Savairvianni, añaayyuliaqamīn̄ Jewguruat añaayyuv̄īanni, aquptaan̄aruq. ¹⁵Taiguagan̄imata aglaan̄īnīn̄ Moses, uqaqt̄īn̄isalu God-im, umialīn̄an̄ī añaayyuvium uqallaurrīn̄jarut, Aniqatīi, uqaluksraqāguvs̄ī sil̄gīqsuut̄inik īnūn̄un, uqaḡitchi.

¹⁶Tavra Paul makin̄aruq, aasii urriqavluni argan̄mīnik uqarraqs̄īn̄aruq, Israel-guqatīmaan̄, iluqasīlu Jew-gun̄itchuasii, uvani qiksiksrautiqaqtuasii God-mun, naalāgnisīna. ¹⁷God-īn̄ata ukua īnuich Israel-guruat piksraqtaāgīn̄agai man̄juuvut, aasii kamañaqsipkaqt̄ugich īnuummata tuyuḡmīaguvlut̄īn̄ Egypt-mi. God-im annisīn̄agai Egypt-mīn̄ kamañaqtuakun suān̄an̄migun.^s ¹⁸Aasii mal̄gukipiani ukiuni iglaummata nunagluktuami, ilaan iglutun̄agai.^t ¹⁹Tavra ilaan suksraun̄gianikamīgich tallimat mal̄guk nunauruat Canaan-mi, ilaan aitchuutīn̄igaga nunān̄at īnūn̄mīn̄un.^u

^s 13.17 a Ex 1.7. b Ex 12.51. ^t 13.18 Nu 14.34; Dt 1.31. ^u 13.19 a Dt 7.1. b Js 14.1.

²⁰Isagutivlugu tavraŋa 450-mik ukiivlutinj iŋuunijanun-aglaan Samuel uqaqtaa God-im, God nalunaiqsiraŋaruuq isivigiqsinik atanniqsimaragaquvulgich Israel.^v
²¹Tavraasii ilinjich apiqsirjarut umialiqaguklutinj, aasii God-im aitchuŋagai Saul-mik igŋinjanik Kish, maŋŋuqaqtuamik Benjamin-miŋ, umialigitquvlugu malgukipiani ukiuni.^w ²²God-im piiganikamiuŋ Saul, David umialliutinŋagaa ilinjiniŋun. Innauvva God-im uqallausiŋinŋagaa ilaa, ilitchuŋigigiga David igŋinŋa Jesse-m iviŋaumanauquvulgugu uvamnun, piyumiŋaŋluni iluqaiŋniŋk pitqutimnik ilaanun.^x
²³Ilaŋat David kiŋuniŋisa, Jesus, God-im unniqsuŋiisiginjagaa annaurrigitquvlugu Israel-guruanun. ²⁴Qaiŋaiŋiŋaan Jesus, John algaqsruinjaruuq iŋupayaanun Israel-nun isumalitiqiksusraunivulgich, aasii paptaiqsaulutin.^y ²⁵Aasii John naatchiyasikami savaamiŋik, ilaa uqallaŋaruq iŋuŋnun, Kiunasugalunŋa isummatigivisiŋa? Taamnaunitchuŋa nigiuŋikkaqsi. Aglaan iŋuk imma qairuuq aqupkun, aluŋutik-unnii isiganiŋa nalliummatinjichuŋa siŋiigumiŋaŋlugik.^z ²⁶Aniqatiit, kiŋunŋuruasii Abraham-mun, iluqasiŋu Jew-guŋitchuat qiksiksraquaat God-mik, uvaptiŋnun tiliraunjaruuq tusaayugaagiksuaq annautauyumiŋaqtuaq. ²⁷Taipkua iŋuuruat Jerusalem-mi umialinjnanjalsu, akuqtuŋiŋuŋu annaurrigitilaanjanik, kaŋiqsiŋiŋuŋuŋu uqaluŋich uqaqtinjisa God-im, taiguaguukkaŋich Savaiŋiŋipayaaniŋiŋi, nalautinjagaich God-im uqaqtinjisa uqaluŋich suksraunŋiqŋuŋu Jesus. ²⁸Patchisiksraitkalanŋaŋmiŋ sumikunni ilaanun tuqurrutauyumiŋaqtuamik, apiŋinjagaat Pilate tuqutitquvlugu.^a ²⁹Tavraasii nalautitanikamisigik iluqaisa Bible uqaluŋich ilaagun, atqanŋagaat anarrauramiŋ, aasii iluviŋuŋuŋu iluvviviŋmun.^b
³⁰Tavra God-im anjipkaŋagaa tuqunmiŋ. ³¹Aasii uvluni iŋugiaktuani taamna Jesus tautuktitqatanjaruuq tamatkununŋa qaiqatanjaruanun inmiŋun Galilee-miŋ Jerusalem-mun. Aasii tamatkua iŋuich tautuktuat ilaanik quliaqtuunjarut Israel-guruanun.^c ³²Aasii tusaayugaagiksuanik qaŋŋirrigivsi tamatkua God-im unniqsuŋiisiginjakanjich maŋŋuuptiŋnun piŋiŋnivulgich, ³³pianiŋagai uvaptiŋnun kiŋunŋuruanun, anjipkaŋuŋu Jesus. Aglausimaruq second Psalm-mi inna, “Ilivich Igŋiŋigikpiŋ. Uvlupak Aapagiliutiŋiŋma.”^d ³⁴Qanuq God unniqsuŋiinjaruuq anjipkaŋniŋnivluŋu tuqutqikkumiŋaŋluŋu. Una uqaluuruq Bible-ni inna, “Pisiniŋagikpiŋ aliugnaqtuamik unniqsuŋiisiginjaramnik David-mun.”^e ³⁵Allami-suli Psalm-mi God-im kaŋiqsiŋaŋsiŋaŋavsaŋagaa uqallakluni, “God-im aupkaŋnjanjtkaa ilaan Piluutaichuani.”^f ³⁶Qanuq David tuqunjaruuq, savaaŋianikamiuŋ piraksriutaa God-im ilaan iŋuuqanmiŋi, aasii iluviqatauvluni maŋŋuumiŋun, aasii timaa auvluni. ³⁷Aglaan taamna iŋuk Jesus God-im anjipkaŋaraa tuqunmiŋ, auŋaitchuq timaa. ³⁸Aniqatiit, iluqasi ilisimaruksraupiaqtusi, taavrumuuna Jesus-kun God-im suliqutiŋaigumiŋaŋai piluutisi itqamayumiŋaŋluŋich. ³⁹Aasii kiŋaliquaa ukpiqtuaq ilaanun annaktitauruq piluutipayauramiŋ, aasii nalaunjarualirauvluni. Tainna iŋuk iliyumiŋaithuq kamagilugich pitqurat aichuutaunjarut Moses-kun. ⁴⁰Qaunagisitchiasiŋiŋ, ilaanni uqaluŋich uqaqtinjisa God-im nalautpiaqtut ilivsiŋiŋun, uqaqtut inna,
⁴¹“Naalaŋnisitchi, ilivsi kipakŋiŋsiich. Aliuŋlusi tuqusitchi. Qanuq savaaŋikkaga uvluvsiŋiŋi, ilivsi ukpiŋisunjtkiksi, iŋuum-unnii sivunniugutigaluaqpasi uqaluŋnik.”^g
⁴²Tavra anisaŋmaŋnik iŋuich apiŋinjagaich Paul-lu Barnabas-lu uqautivsaquvlutin Savaitqikpata. ⁴³Tavra kasimaninjat anjaayuviniŋmi aŋiumman, iŋugiaktuat Jew-

^v 13.20 a Jg 2.16. b 1 S 3.20. ^w 13.21 a 1 S 8.5. b 1 S 10.21. ^x 13.22 a 1 S 13.14. b 1 S 16.12; Ps 89.20.

^y 13.24 Mk 1.4; Lk 3.3. ^z 13.25 a Jn 1.20. b Mt 3.11; Mk 1.7; Lk 3.16; Jn 1.27.

^a 13.28 Mt 27.22-23; Mk 15.13-14; Lk 23.21-23; Jn 19.15.

^b 13.29 Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42. ^c 13.31 Ac 1.3. ^d 13.33 Ps 2.7.

^e 13.34 Is 55.3. ^f 13.35 Ps 16.10. ^g 13.41 Hb 1.5.

guruallu, Jew-guñtichuallu ukpiliñaruat Jew-guruatun, malinjagaich Paul-lu Barnabas-lu. Tavra ilinjikta uqautinjagaich qapinjaisaaqtugich inuutuiniñaquvluḡilḡu ivigagniaḡlugu God.

⁴⁴Savaitqinmata iluqakavsamij iniqpaum inuñi qaiñarut naalagiaqtutij uqaluanik God-im. ⁴⁵Tavralli Jew-guruat tautukamisigik inūsalaich, killuqsraliñarut, aasii qapiqtaḡlughich sut uqautigikkani Paul-gum, suli uqamaqtutivlugu.

⁴⁶Tavra Paul-lu Barnabas-lu uqañaruk iqsiñaiqtutik, uqaqtutik, God-im uqalua uqautigiraksraupiaqtuq ilivsi sivulligilusi Jews. Aasii ayyakavsiñ, sivunniqsusi ilivsiñnik inuusuniñusi isuitchuamun. Iñisimatitchi. Aullaḡniaqtuguk Jew-guñtichuanun. ⁴⁷Qanuq Atangum piraksriñagaatigut Bible-ni, uqaqtuni,

“Inillañagivsi qaummatauruatun itquvusi Jew-guñtichuanun, alḡaqsruutigiqvulugu annaun inūpayauranun.”^h

⁴⁸Tavra Jew-guñtichuat tusaakamirruñ taamna quviatchañarut, suli nanḡañagaat Ataniq uqalua pisigivlugu, aasii ukpiliñarut inūgiaktiñamiktun piksraqtaagunaruat inūggutiqaqvulughich isuitchuamun.

⁴⁹Tavra uqalua Atangum siaminñaruq iluqaiññun nunaaqqiñun tamaaniittuanun.

⁵⁰Tavralli Jew-guruat maqulluksaiñarut Jew-guñtichuanik aḡnanik qaukñiuruaniglu aḡutinik iniqpañmi ukpiqtuanik God-mun. Ilaisa nagliksaaqtinniarraqsinañagaich Paul-lu Barnabas-lu, aasii unūḡlugik nunaaqqimiñniñ. ⁵¹Tavra piyañagaak nunam avyua isigaminiñniñ kiliktuutausaḡlugu ilaiññun ayyaiññatigun, aasii aullaqtutij Iconium-mun.ⁱ ⁵²Tavra ukpiqtuat Antioch-mi quviasupaḡatañarut aḡalatiñutiglu Ilitqusiḡksuamun.

Iconium-mi

14 ¹Tainnatun suli piñammiuq Iconium-mi. Paul-lu Barnabas-lu Jew-guruat añaayyuviannun añaayyuliañaruk, aasii uqaurrivlutik inuñnik ukpillasivlughich inūgiapiḡataqtuat Jew-guruallu Jew-guñtichuallu.

²Aglaan ukpiñtichuat Jew-guruat piallaktinñagaich Jew-guñtichuat, suli isumanñutchauiqallasivlughich aniqatiinun. ³Tavra ilinjik nayuutiñaruk sivirusuamik. Alḡaqsruutiginañagaak Ataniq iqsisaiñutij, ukpiḡnaqsiḡigiruaq uqaluñmiñnik annautikun, ilūmun itilañanik suañḡasiqtugik aliḡñaqtuanik piyumiñaqsiḡlugik.

⁴Tavra inuñi iniqpaum malḡuigunñarut, ilañich ilaalliutivlutij Jew-guruanun, aasiili ilañich tiliraunikun ilitchitquranun. ⁵Tavra qanuqsagummanmik aḡalatchisagmata iluqatiñ Jew-guñtichuallu Jew-guruallu, piqatigivlughich umialiñnatiñ, sivunniñarut piaḡtuḡtaḡuklughich tiliraunikun ilitchitqurat uyagañniglu miḡluḡlughich.

⁶Tilirauruak ilitchuḡinañagaak taamna, aasii pigruqtutik Lystra-mun Derbe-mullu, iniqpañnun Lycaonia-miittuanñun, avataañnullu nunaaqqiñun. ⁷Aasii tamatkunani nunaaqqiñi alḡaqsruutigivlugu tusaayugaḡksuaq.

Lystra-mi

⁸Tavra Lystra-mi inūqagñiqsuq pisualaitchuamik, pisualaiññaniqsuq anikamiqañ. ⁹Ilaa naalagñiñaruq Paul-mun uqaqtuamun. Aasiivsauq Paul-gum qinpiḡataḡlugu, ilitchuḡivlugu ukpiḡutiqaḡtilaḡa iñuqsirauyumiñaqḡuni,

¹⁰uqallautinḡaa nipatusivluni, Makittin Ilaa maksriñaruq aasii pisurraqsivluni.

¹¹Tavralli inūsalaich tautukamirruñ Paul-gum savaañ, nipirij aninḡagaat uqaqtutij Lycaonia-ḡmiutun, Atqaḡigaatigut god-ipta ilivlutij inūktun. ¹²Barnabas atchiñagaat Zeus-mik, aasiili Paul atchiḡlugu Hermes-mik pisigivlugu uqaḡhamaañniñ.

¹³Tavra god Zeus-gum añaayyuliqsiqpañ, añaayyuviañ sivuḡaani iniqpaum

^h 13.47 Is 42.6; 49.6. ⁱ 13.51 Mt 10.14; Mk 6.11; Lk 9.5; 10.11.

iħuni, qağgirriŋaruq immuliviich aŋusalluŋiñnik nautchianiglu paaqpaŋiñun, aasii ilaa iñuiġlu aitchuisuaqsiwłutiŋ ikipkautinik tiliraunikun iłitchitquraŋnun. ¹⁴Tavralli Barnabas-lu Paul-lu tusaakamitku taamna alikturagaich annugaatiŋ, aasii upaktuutivłutiŋ akunğannun iñusalaich nipimikkun, ¹⁵Aŋutiit, summan tainna pivisi? Uvaguktauq uvva aŋutik iñugruiniñnaak irrusiqaqtuak ilivsisuttauq. Aasii maaniittugut algaqsruutigisukługu tusaayugaagiksuaq, mumiquvłusi tamatkunaŋŋa taŋiğitchuaniñ suniñ, iñuuruamun God-mun savaŋaruamun qilaŋmiglu nunamiglu tağiumiglu imağikkaŋiñiglu. ¹⁶Qaŋjaniŋaruani kiŋuniğiñi God-im iłatchiŋagai iñupayaurat iñuupkaqługich ilaisa sivuniğmikkun. ¹⁷Aglaattauq inmiñik ilisimanaqsisuummiuq nakuuruatigun savaamigun, aitchuqłusi sialuŋmik qilaŋmiñ niqiksraniglu nauruanik piviksarakun, niqaiġlisaŋiġłusi quviasuquvłusi. ¹⁸Tamatkuniŋa uqaluŋnik Barnabas-lu Paul-lu qapiqtipqauraŋagaich iñuich aitchuiñiksraŋanniñ ikipkautinik inmiŋnun.

¹⁹Tavra Jew-guruat qaiŋarut Antioch-miñ Pysidia-miittuamiñ Iconia-miġlu, aasii maliksuktitchivłutiŋ iñuŋnik, uyağarŋnik miłuqturagaat Paul, aasii kaliksraqługu annisivługu iniqpaŋmiñ, isumavłutiŋ tuqunivługu. ²⁰Tavra iłitchitqurat iġluagutimmani, Paul makinŋaruq, aasii utiqlutiŋ iniqpaŋmun, aasii uvlaakumman ilaalu Barnabas-lu aullaŋaruk Derbe-mun.

Utiqtuk Antioch-mun Syria-miittuamun

²¹Paul-lu Barnabas-lu algaqsruinŋaruk tusaayugaagiksuanik Derbe-mi, aasii iñugiaktuat ukpiliŋarut. Tavra utiŋaruk Lystra-mun Iconia-mullu Antioch-mullu Pysidia-miittuamun, ²²iliŋikta suanasiġlaaŋagaich ukpiqtuat ukpiğutiŋich, qapiŋaisaaqługich kiikaa ukpiqsismaaquvługich God-mun, uqautivługich inna, Uvaguut nalaatchiruksraupiaqtugut iñugiaktuanik iħuiġiğutinik isigumiñaqsisugluta God-im atanniqsimavianun. ²³Tavra aŋaayyuliqiruallaani umialiŋnaksrallaaŋagaich, sulii aŋaayyuqqaqłutiŋ niğilaiġłutiŋ, qinñuağutiŋagaich Ataniğmun ukpiğivigiŋakkaŋannun qaunagitquvługich.

²⁴Tavra Paul-lu Barnabas-lu iglauvłutik nunaaqqisigun Pysidia-mi tikiñŋaruk Pamphylia-mun. ²⁵Tavra algaqsruutigianikamitku tusaayugaagiksuaq Perga-mi, aullaŋaruk Attalia-mun. ²⁶Aasii tavraŋŋa tiŋinnaaqłutiŋ utiŋarut Antioch-mun aullağatağviŋ miŋnun. Tavraŋŋa aullaŋaruak ukpiqtuat aŋaayyutianiŋmatik God-mun qaunagitquvługich. Tavrani naatchiŋaruk iglaukkağmiŋnik. ²⁷Aasii tikiññamik Antioch-mun, katiŋagaich aŋaayyuliqiruatautchimun, aasii quliaqtağutivługich iluqaiñnik God-im ikayuqługich piramikkun, qanuğlu God-mun ukpiğumiñaqsiqpaqtılaaŋannik Jew-guŋitchuat. ²⁸Tavra iliŋik nayuutiksraağinŋaruk piqatigivługich ukpiqtuat.

Kasimaruat Jerusalem-mi

15 ¹Tavra iñuich iłaŋich qaiŋarut Judea-miñ Antioch-mun, aasii ili-sautirraqsiwługich aniqatit uqaqłutiŋ, Nalunaiñŋutchiqsaŋisuağuvsi timivsigun nalaułlugich pitqurat qaisauruat Moses-kun annaurayumiñaitchusi.[†]

²Tavra Paul-lu Barnabas-lu siimmaqatigivługich qapiqtaiġiqatiginağaich taavrumuuna. Tavraasii sivunniŋarut Paul-lu Barnabas-lu iłaŋiġlu allat Antioch-miittuat aullaqtuksrivługich Jerusalem-mun, tiliraunikun iłitchitquranun umialiŋnanullu taavrumuuna iłitchuğiyaqtuğłutiŋ. ³Tavra tilimmatiŋ aŋaayyuliqiruaŋisa, iglauŋarut Phoenicia-kun Samaria-kullu, quliaqtağutivługich Jew-guŋitchuat ukpiliqislaaŋannik God-mun, aasii taavruma tusaakkaŋata

[†] 15.1 Lv 12.3.

quviatchaŋagai iluqaisa aniqatit. ⁴Tikiñmata Jerusalem-mun, paġlanagaich aŋaayyuliqruat tiliraunikullu iłitchitqurat umialiqnallu, aasii quliatqunaŋaruk iluqaiñnik God-im ikayuqługik piramiñnik. ⁵Aglaattaug ilaŋich ukpiqtuat ilauruat Pharisee-ñun makinŋarut, aasii uqallakłutiŋ, Jew-guñitchuat ukpiliqsuat nalunaiñgutchiqsitaksraupiaqtut timimikkun, suli kamagitqulugich pitqurat qaisauruat Moses-kun. ⁶Tiliraunikun iłitchitqurat umialiqnallu katinŋarut atautchimun isummatigisukługu taamna. ⁷Tavra uqavaaganisugruñmata, Peter makinŋaruq, aasii uqallautivlugich, Aniqatiit, ilisimarusi inilġaan God-im piksraqtaaqiŋagaŋa akunnavsiññiñ, alġaqsruitquvlunġa tusaayugaaġiksuanik Jew-guñitchuanun, tusaalutiŋ ukpiliquvlugich.^k ⁸Aasii God ilisimaruq iñuich isumanjñnik, ilisimanaqsinqagaa iviġaumatilaani aitchuutitigivlugu Ilitqusiġiksuaq Jew-guñitchuanun, uvaptiñnuttatq pilġusigmisun.^l ⁹Suli ilaa allakaagiiksualiqiŋaichuq uvaptiñniglu ilinññiglu, ilaan suliqutiŋiaiqługich itqaumayumiñaiqługich piluutiŋich ukpiliġmata. ¹⁰Pañmapak aasii summan uuktugniaqpsiuŋ God, Jew-guñitchuat kamaksripkagñiaġlugich pitquranik nallivsaunnii mañŋuuptali uvagullu kamagilluatapialaisaptiñnik? ¹¹Aglaan ukpiqtugut uvagut annaurrauniaqtilaaptiñnik nagliktuutiqpaŋagun Atangum Jesus, tainnatuttaug ilinġich annaurraummiut.

¹²Tavra iluqaġmiŋ kasimaruat nipaiñŋarut, naalaqtuaqługik Barnabas-lu Paul-lu quliatqutaqtillugik qanutchisigun aliugnaqtuatigun ukpiġnaqsiliġutitigun God-im savaaŋigun ilimikkun akunġanni Jew-guñitchuat. ¹³Tavra uqaaniñmata, James uqallaŋaruq, Aniqatiit, naalaġnisiŋa. ¹⁴Simon quliatqunaŋaruq qanuq God-mun ukpiqtitqaañivlugich Jew-guñitchuat, ilaaguaqsisaqłuni akunġanniñ iñuksramiñnik. ¹⁵Aasii taamna uqaluñisa uqaqtiñisa God-im atiqatiginaġaat, aglausimarut Bible-ni uqaluñi inna,

¹⁶“Aquatigun taipkua taimani piŋaruat, uvaŋa God-auruaŋaa utiġniaqtuŋa ikayuġiaġlugich David kiŋuniŋi. David umialguniŋa akiilinaġaluaqtillugu, kiŋuniŋa umialiutiniagiga,^m

¹⁷iñuich iluqaġmiŋ ivaqłiyumiñaqsiługich Ataniġmik, iluqaġmiŋ tamatkua ququaqakkatka nunaauruaniñ uvaŋa iñugisukługich.

¹⁸Tainna Ataniq uqaqtuq, iłitchuġipkairuaq tamatkuniŋa inilġaan.”

¹⁹Aasiuvva sivunniutiga, uvagut ilaksiaŋai!lavut tamatkua Jew-guñitchuat mumiksuaq God-mun. ²⁰Aglaan tuyugaksraġigivut uqautilugich niġitqunilugich niqinik ilaaguaqtauranik iñuuraqpañnun, allatuqunilugilılu, niġitqunilugilılu niġrutinik auñich maqinaitchuanik, auktuqunilugilılu.ⁿ ²¹Qanuq pitqurat qaisauruat Moses-kun taiguaguugaich qaŋapak Jew-guruat aŋaayyuviani Savaisuaġmata, uqaluñılu alġaqsruutaavlutiŋ nunaaqqipayaani.

Tuyuutit Jew-guñitchuanun Ukpiqtuanun

²²Tavra tiliraunikun iłitchitqurat umialiqnallu iluqaġmiglu aŋaayyuliqruat sivunniŋarut piksraġukłutiŋ iñuñnik iłamiñnik, aasii tiliługich Antioch-mun piqatigilugik Paul-lu Barnabas-lu. Tavra piksraqtaaqiŋagaich Judas-lu taggisiqatuaq Barsabbas-mik, Silas-lu, iññuk isumakkusiaqagłuaatqtuak aniqatiniñ. ²³Ukuniŋa tuyuutiniq tuyuŋarut. Aniqatisi, iluqatiŋ tiliraunikun iłitchitqurat, umialiqnallu, tuyuqtut paġlanmiñnik iluqaiññun aniqatinun Jew-guñitchuanun, iñuuranun Antioch-mi Syria-milılu Cylicia-milılu. ²⁴Tusaŋarugut iñuich ilaŋiññun, uvaptiñniñ aullaqtuanun, nalupqitchaktinnivłusi uqaluanun, uvaptiñnun qaitchinaikaluatillutiŋ tainna pitqutinik. ²⁵Aasiuvva kasimaŋarugut atautchimi,

^k 15.7 Ac 10.1-43. ^l 15.8 a Ac 10.44. b Ac 2.4. ^m 15.16-18 Am 9.11-12.

ⁿ 15.20 a Ex 34.15-17. b Lv 18.6-23. c Lv 17.10-16.

aasii iluqata atisivluta piksraŋarugut aŋutinik, aasii aullaqtillugich ilivsiññun, piqatigilugich piviuttaġikkavut Barnabas-lu Paul-lu, ²⁶ iññuk anayanniuqtitchiŋaruak iñuggunmiñnik savautivlugu Ataniqput Jesus Christ. ²⁷ Tavraasii tiliŋagivut Judas-lu Silas-lu, inmiñnik uqautiniaġmigaasi tainnatuttauq tuyuuptiktun.

²⁸ Qanuq Iitqusigiksuam uqallautiŋagaatigut, uvaguttauq-aasii iviġaumagivlugu aitchuġuñiññusi pitquravsaaŋnik sigliġnaqtuanik kamaginiaqtuni, ukuniŋaħhiñaq piraksriġivsi, ²⁹ ilivsi niġiñasi niqinik ilaaguaqtauranik iñuuraqpañnun, auktuġna-siñu, sulii niġiñasi niġrutinik auñich makinñaitchuanik, allatuġnasiñu. Ilivsiññik qaunagiguvsii taapkunañña piñluataġniaqtusi. Kutpaigivsi.

³⁰ Tavra aullaqtitauskamiñ Antioch-muñjarut, aasii katitanikamisigik ukpiqtuat atautchimun, qaiññagaich tuyuutit. ³¹ Aasii taiguaganimatiġik, quviasuñjarut qapiñjaisaaġusiamikkun. ³² Tavra Judas-lu Silas-lu, iliñiktauq uqaqtauvlutuñ God-mun, uqautiŋagaich aniqatit siviŋuruamik qapiñjaisaaġuġich, suañasiñlaaqtuġiñlu ukpiġutaatigun. ³³ Tavra tavraniisugruaniñmañnik, aullaqtinñagaich tutqiuñmi aniqatit taamapkunañña tiliŋiñiññun. ³⁴ Aglaan Silas sivunniñjaruq tavraniitčukłuni. ³⁵ Tavra Paul-lu Barnabas-lu Antioch-miñjaruk, iñisaurrivlutik piqatigivlughich allat iñuġiaktuat alġaqsruutiŋiŋagaat Atañgum uqalua.

Paul-lu Barnabas-lu Piqatiġiñaiqsuk

³⁶ Uvliuganikamiñ, Paul uqallañjaruq Barnabas-mun, Utaqqulavuk takulughich aniqatiit iniqpapayaani alġaqsruivigiñakkaptiñni uqaluanik Atañgum, aasii iñitčuġilughich qanuqtillaañannik. ³⁷ Tavra Barnabas piqatigisuaqsuñjagaa John Mark maliquvlutik. ³⁸ Paul isumaniqsuġli iñuaħhaaġasugalugu maliñitpatik, utiqsañjamman inmiñniñ Pamphylia-mi naatkaluqaqtinnagu alġaqsruiniñiqtuñ. ³⁹ Tavra qapiqtaiñirrapiañjaruk avanmun isummatillaamiñnik piqatiġiñaiqsaaallaġmiñ, Barnabas-li piqasiutiŋagaa Mark, aasii tiñinnaaqtuñiñ Cyprus-mun. ⁴⁰ Paul-li piksraqtaaġiñagaa Silas aasii aullaqtuñiñ, añaayyutiqqaaqtillutiñ aniqatinun, God-mun qaunagitquvlughich. ⁴¹ Aasii iliñik iglañjaruk Syria-kun Cilicia-kullu, aasii Paul suañasiñiñagai añaayyuliqiruat ukpiġutiñich.

Timothy-m Piqasiġik Paul-lu Silas-lu

16 ¹ Tavra Paul-kut tikiññarut Derbe-mun Lystra-mullu. Ukpiqtuaq tavraniñjaruq atiqaqtuqaq Timothy-mik, iġñiñña Jew-guruam aġnam ukpiqtuaguruam, aglaan aapañña Greek-guvluni. ² Ilaa uqautigilluatañjagaat iluqatiñ aniqatit Lystra-mi Aichonia-miittuallu. ³ Paul-gum Timothy maliquñjagaa inmigun. Tavra Paul-gum nalunaiñuñtchiñjagaa timaagun Timothy Jew-guqtirrunmik. Taamna piñjagaa piŋigivlughich iluqaisa Jew-guruat iñuuruat tamaani iñisimaruat Timothy-m aapañña Jew-guñjisaalañnik. ⁴ Tavra iglaullaġmiñ iniqpaktigun, aitchuutigiŋaġaŋagaich sivunniutit ukpiqtuanun inillakkañich tiliŋaunukun iñitčitqurat umialiqñnallu Jerusalem-miittuat, uqautivlughich kamagitquvlughich tamatkua piraksriutit. ⁵ Tavra añaayyuliqiruat suañasiñlaaqtañjarut ukpiġunmiñni, sulii iñuġiaksisaiññañjarut uvlutuaġman.

Troas-mi Paul Qiñiqtuuraaqtuq

⁶ Tavra kukiñuñjarut nunañigun Phrygia-m Galatia-vlu. Iitqusigiksuam alġaqsruitquñaitkai tusaayugaaġiksuamik nunaaqquñiñni Asia-m. ⁷ Tavra akiñiqamirruñ nuna Mysia, iglausaaġaluñjarut nunaaqquñiñni Bithynia-m, aasii Jesus Iitqusigiksuañjata pipkañaitkai. ⁸ Tavraasii qaaniqquñu Mysia, Troas-muñjarut.

° 15.38 Ac 13.13.

⁹Tavra Paul qiniqtuuraanjaruq unnuami, tautuklugu Macedonia-gmiu makitavluni qaitquuqliqsuq inmiinik, uqaqluni, Qailutin Macedonia-mun ikayugiaqtigut.

¹⁰Tavra Paul qiniqtuuraaganipqagman, tavrauvvaa itqanaiyanjarugut aullaqukluta Macedonia-mun, sivunniqlugu God-mun ququagnivluta algaqsruitquvluta tusaayugaagiksuumik inunun taamani.

Philippi-mi Lydia Ukpiqtuaguqtuq

¹¹Umiaqpaqaqluta aullanjarugut Troas-miin, aasii tininnaaqqluta nalimun ikaaqluta Samothrace-mun, aasii uvlutqinman Neapolis-mun. ¹²Aasii tavraŋŋa aullaqluta nunanmun Philippi-mun, naumaniqsrauruumun iniqpaŋiŋi Macedonia-m, Rome-miunik inuqaqtuuaq. Taavrumani iniqpaŋmi uvlunjarugut. ¹³Tavra Jew-guruat Savaiŋiŋanni, silataanunjarugut iniqpaum kuugum siŋaanun, isumavluta Jew-guruat aŋaayyuliaguunasugalugich tavrura. Aasii aquptaqaqluta uqaqatiginjavut agnat katittuat tavrura. ¹⁴Inuich ilaŋat tusaarikput agnaq atiqanjaruq Lydia-mik, iniqpaŋaniŋ Thyatira-m, tuniuqqairi suŋauraamaagiksuanik ukiŋhaanik, aŋaayyurauruq God-mun. Atangum puttusripkaŋagaa akuqtugumiŋaqsivlugich uqalunŋi Paul. ¹⁵Tavra ilaalu igluqatiniŋu paptaiqsaujarut. Tavrani ilaan aiyugaanagaatigut uqaqluni, Isummatigiguvsinŋa ilumun ukpiqtuaguŋniŋu Ataniŋmun, qaisitchi iglumnun aasii tukkulusi. Tavra kamaginagikput.

Paul-lu Silas-lu Tigutaagaich Philippi-mi

¹⁶Ilaanni aullalgiŋniŋapta aŋaayyuliagvikaamun paanagaatigut kivgam niviasiam ilitqusiqluqaŋnisuum nalautchaŋuuvluni sunik piyumaatqanik. Ilaan pigirini maniŋniŋakpautisuumikkani nalautchuqaqluni. ¹⁷Ilaan maliguanaga Paul uvagullu nipaŋluni, Uvvaakua aŋutit kivganŋi kamaŋniqsrauruum God-im uqaqitgaasi qanuŋlusi annalasiŋiaqtilaavsiniŋik. ¹⁸Tainna nipanjaruq uvluni inuigiaktuani. Tavra Paul-gum aŋiuvlugu kinjaqlugu uqallautinaga ilitqusiqluk, Ataniŋnaqutaagun Jesus Christ piraksriŋikpiŋ anitquvlutin ilaaniŋ. Tavrauvvaa ilitqusiqluk aninjaruq ilaaniŋ. ¹⁹Tavra pigirinisa ilitchuŋikamiŋ maniŋniŋagniutigikkaqtinŋ piigniŋman, tiggugluŋagaich Paul-lu Silas-lu, aasii kaliksraqlugik kasimmavinmuutinagaich sivuŋaannun atanaurat. ²⁰Tavra qaŋŋisinaŋagaich sivuŋaannun Rome-miut atanauranisa, aasii uqallaklutinŋ, Ukua uvva aŋutit Jew-guruat aŋalayyakaich inuich iniqpaptinŋi. ²¹Ilinich ilisaurrirut paaqsanjaruanik pitquraptinun. Uvagut Rome-miuguruaguut kamagiyumiŋaitkivut tamatkua pilgutich ilisaurrutinich. ²²Inusalaich tapiŋiiksinnarut piyuqaŋiqlutinŋ ilinŋinik, sulii atanaurauruat aliktunagaich annugaanŋik Paul-lu Silas-lu, aasii piraksriivlutin anamivlugik. ²³Tavra anaumianisugruanikamisigik, tigutaagvinmunagaich piraksriqlugu tigutaatqanik munaqsri qaanagipiaŋataquvlugik. ²⁴Kamagivlugu taamna piraksrusiani, munaqsrin ilulligmun tigutaagvinmun isinagik, aasii payanaiyaqlugik sinŋiŋniŋikkun qirunun tigutaagutinun.

²⁵Tavra unnuaq qitiqqaqpalligman Paul-lu Silas-lu aŋaayyunjaruk, sulii nangautinik atuqlutik God-mun, aasii tigutaatqat naalaktuanaŋagaich. ²⁶Tavra tavraŋŋatchiaq nuna aulaqanjaruq, maŋŋunŋiunni tigutaagvium aulayyaktaallaisa. Tavraŋŋatchiaq iluqaŋminŋ upkuat upkuinjarut, sulii inupayaam tigutaaqsimmatinŋi kalimnat katanjarut tigutaatqaniŋ. ²⁷Tavralli tigutaatqanik munaqsri itiqami, tautukamigich tigutaagvium upkuanŋi aŋmaruat, isumalinjaruq iluqaisa tigutaatqat pigruŋasugalugich, tavraasii amunaga savikpani tuqtuchaqaqluni inmiinik. ²⁸Tavra Paul nivlinjaruq nipatutilaamisun, Anniagnak ilinŋinik, qanuq uvaniittugut iluqata. ²⁹Tavra tigutaatqanik munaqsri qaummatiksramik qiniŋuanjaruq, sulii isiniqlakluni uullaŋruaqtun iqsim punjaruq sivuŋaanun Paul-lu Silas-lu. ³⁰Tavra

annisivlugik apigijagik, Anjutiik, sumik piruksrauvik annaurrausugluna? ³¹ Iliņik uqallaņaruk, Ukpiņiņ Ataniņmun Jesus-mun aasii annaurrauniaqtutin, iliviļļu igluqatitillu. ³² Tavra iliņikta quliaqtuaņigagaak uqalua Atanņum ilaanun, iluqaiņ-ņullu igluniittuanun. ³³ Tavra ilaan piņagik taavrumani unnuam ikarraņani, aasii iqagivlugich kiļļiagņiņik, sulii ilaa qitunņaniļu paptaiqsauņarut tavrauvvaa. ³⁴ Tavra ilaan Paul-lu Silas-lu iglumiņnuutinagik, aasii niqiqsuqługik. Tavra ilaa igluqatiniļu quviasupaigatanarut pisigivlugu ukpiliņņiqtiņ God-mun.

³⁵ Tavra uvlaami Rome-miut atanauraņisa tiliņagaich piliisimat uqaqłutiņ, Taamapkuak aņutik aullaqtitchigik. ³⁶ Tavra tigutaaqtanik munaqsrim uqallautiņagaa Paul, Atanaurat tilisiņarut aullaqtitquvlutik, iliviļļu Silas-lu tigutaaqtaunaiļutik. Aullaņumiņnaqtutik tuaksruiļaaķun. ³⁷ Tavra Paul-gum uqallautiņagai piliisimat atanauraņich, Anaumiņasugaaptiguk iņuiķ takkuanni, isiviqsaunaiļaaķ patchisiqatilaagłunuk, iņņuk Rome-miunun ilauruaguuk, sulii isiqtaņivlunuk tigutaaņviņmun. Paņmapak aasiiņ aullaqtinniāqpatiguk nalunautchiļutiņ? Naumi, qaiļutiņ ilimiņnik annisiyaqtuļlisiguk. ³⁸ Piliisimat quliaqtuaņigagaich taapkuā uqaluich atanauranun, aasii tusaakamasigik Paul-lu Silas-lu Rome-miunun iļutilaāņaņnik iqsiliņarut. ³⁹ Tavra qaivlutiņ nunuuraņvigiņagaiķ. Aasii annisivlugik apigijagaiķ aullaquvlugik iniqpaņmiņ. ⁴⁰ Tavra Paul-lu Silas-lu aniņaruk tigutaaņviņmiņ, aasii isiqłutik Lydia-m iglunanun. Tavrani kasuņagaich aniqatit, aasii uqautiqaaqługich qapiņaisaāņutinin, aullaņaruk.

Thessalonica-mi

17 ¹ Tavra Paul-lu Silas-lu iglaunaruk nalauļugik Amphipolis-lu Apollonia-lu, aasii tikiļłutik Thessalonica-mun, aņaayyuviqagņiqsuanun Jew-nun. ² Tavra Paul isiņaruq aņaayyuviniņmun piļņusikaamisun. Sulii piņasuni Savaiņņiņiņ ilaan uqaaqatigiņagai iņuiķ Bible uqaluņiņiņiņ, ³ sivunniugutivlugich, iļumun itilaagutivlugiļļu, Christ nagliksaaqtuksraupiagņivlugu sulii aņiļuni tuqunmiņ, uqaqłuniļu, Taamna Jesus quliaqtuaņigkaķa ilivsiņņun Christ-guruq. ⁴ Tavra iļaņich maliksuktitaunarut, aasii iļlativlutiņ Paul-mullu Silas-mullu, iņugiaktuallu Greek-gich ukpiliņaruat God-mun, sulii iņugiaktuat naumaruat aņnat iļlatiņammiut.

⁵ Tavra Jew-guruat killuqsraliņarut, aasii iņuksraqłutiņ anniqsuutaunitchuanik iļatchiqsiņiķ iņugiaksiņagaich. Tavra iniqpaum iņuiņ tuavaallaktiņagaich aasii piyuksraņigagaat iglua Jason, Paul-lu Silas-lu paqinniataķugik iņuiņnuutisukługik. ⁶ Tavra paqinniņiņamisigik, kaliksraņagaat Jason aniqatillu iļaņich sivuģaannun iniqpaum atanauraņisa, pasivlugik Paul-lu Silas-lu uqaqłutiņ, Taipkuak iņņuk tuavaalatchiņiņiķtik iņuiņnik sumiļliqaa, aasiuvva iniqpaptiņnuņmiuk. ⁷ Aasii Jason tukkuliniņagik iglumiņun. Iluqagmiņ piļņusiqagtut paaqłakługich pitquraņi Caesar-m, Rome-miut umialgata, uqaqłutiņ umialiqagņivlugu allamik, atiqaqtuamik Jesus-mik. ⁸ Tamatkuniņa uqaqłutiņ iņusalaiļļu atanauraņiļļu iniqpaum tuavaallaktiņagaich. ⁹ Tavra atanaurat akiliipkaņagaich Jason-lu allallu maniņņiķ annisiqsiķugich, aasii aullaqtiņagaich.

Berea-mi

¹⁰ Unnupqauraņman, aniqatit tavrauvvaa aullaqtiņagaich Paul-lu Silas-lu Berea-mun, aasii tikiņiņamik aņaayyuliaņaruk Jew-guruat aņaayyuvianiņun. ¹¹ Iņuiķ tavrani uqautisugņapayaāņarut iņuiņiņ Thessalonica-miittuaniņ, qanuq ilaisa naalaņniņagaat uqaluk kipiņniuqłutiņ. Aasii uvlutuagman iļisaņagaich Bible uqaluņich iļitchuģiniaqłutiņ Paul-gum uqaluņi iļumun itilaapiāņannik. ¹² Iņugiaktuat tavrani ukpiliņarut, sulii iņugiaktuat Greek-guruat aņnat naumaruat, allallu

iñugiaktuat Greek-guruat aputit, ukpiliñammiut. ¹³Tavra Jew-guruat Thessalonica-mi tusaakamiñ Paul algaqsruiniñvılgıu uqaluanik God-im Berea-mi tavrıñarut, aasii tuavaalatchiñnikıutıñ iñuñnik tavrani. ¹⁴Tavra aniqatit tavrıuvvaa aullaqtıñagaat Paul iglayaaksrañanun tagiukun, aglaan Silas-lu Timothy-lu qimaktıñaruk Berea-mun. ¹⁵Taapkua aullaqtıchıruat Paul-mik qanıñagaat Athens-munaglaan, aasii utiqıutıñ Berea-mun. Paul-miñ piraksrusıaqañaruk Silas-lu Timothy-lu qaiñsuaquvılgıuk inmiñun.

Athens-mi

¹⁶Tavra Paul utaqııllaagnik Silas-lu Timothy-lu Athens-mi, tautukıuni iñugiaktuanik iñuuraqpañnik isumaalutchañaruk atqunaqıuni. ¹⁷Tavra ilaan uqaaqatıgıñagaat Jew-guruat añaayyuvianni, Jew-guruallu Jew-ğunıtuallu ukpiliñarut God-mun, sulı uvıluıtağman kasımmaviññi uqaqatıgıvılgıuch iñuich nalaurrutıruat. ¹⁸Iñuıtıchauq ilañıch Epicurean-guruat Stoic-guruallu ilısaırrıt qapıqtanagaat Paul. Aasii ilañıch uqallañarut, Sumik una uqavalari uqağniıluksaava? Allallı uqañarut, İlaa qıññaqaqtuq algaqsruirisun allayıuqqanik god-tinik. Tainna uqañarut pisıgıvılgıu Paul algaqsruımman Jesus-mik aññiñmigılu. ¹⁹Tavra ilaisa Paul tıgunagaat aasii qağğısıvılgıu sıvuğaannun kasımaruat Areopagus-mi uqaqıutıñ, İlisımasukkalıuqtugut taavrımuuna nutauruakun ilısaırrıtıgıkkapkun. ²⁰Qanuq uvva tusaakkapta ilañıch allayıuqağıgıvıt, aasii ilıtuğısıkkalıuqtugut sumik tamatkua sıvunıqaqıtilaañannik. ²¹Tavra ilıuqağmiñ Athens-miut, imaññaqtallı iñuuruat tavrani, atıuqağniğaaat pivıksraqtıñ suññılannun, qulıaqtıuqağniñıqıutıñ naagga tusaaniaqıutıñ sunik nutauruanik.

²²Tavra Paul, makiıñıni sıvuğaannun kasımaruat Areopagus-mi uqallañaruk, İñuıch Athen-miut, puttuqsırıruña ilıvsi qanısipayaakun pırağausıkun ukpıqtanıqsısi. ²³Qanuq pisıuqaqtıullağma qıñıqtıuqağıgıch inıt iñuuraqpañnıñ añaayyuıgıkkasi, paqıññammiuña ikıpkıaıvıñmik ukunıña aqlaqaqtıuamı, Nalukkaptıñnıñ god-mun. Taamnaasii añaayyuıgıkkası nalullaan qulıaqtıuqağniğaga pañmapak ilıvsiññun. ²⁴God savañaruaq nunamı sulı supayaanı imaqıkkıññik, Atanguruq qılañmullı nunamullı, iñuıvıqıpağniğıaqtıksrañıtuq ininik iñuıch savañıññik.^p ²⁵Naaggaannı ilaa pıqaqtıksraupıağniñıtuq iñuıch pılıuğımiñakkañıññik ilaa savautılgıu, qanuq ilaan inmiñik aıtıtuıtıgıgai iñıggıllı anıñıñıglı supayaallı iñupayaanun. ²⁶Sulı ilaan savañagat aıtıtuımıñ iñuñmiñ, iñupayaurat nunamı iñuıtıquvılgıuch ilıuqaani nunamı. İlaan sıvunıtuıtıñagat sıvuani iñuıllaanıksrañıch sulı killıksrañıch iñuıñağvıılaañısa. ²⁷Tainna God pıñaruq iñuñnıñ ıvaquyumagalıuqaqıuni, ilaanni paqınnasıgalunı ıvaqtıuñıñıqpanni, God qanıtkalıuqaqtıq ilıuqaqıtuñnıñ. ²⁸Qanuq ilaa kanjıtauruq iñuıspıyauraptıñnıñ. İlañıtuq taıgıalırıvsi uqallañammiut, “Uvagıttıuq ilaan mıqtıqtıuğıgaatıgıt.”

²⁹Tavra God-im mıqtıqtıuğıniğmatıgıt, isımaruksrañıtuqıgıt God-im ırrıusia innasıgalıgıu iñuuraqpaqtun kavıqsıuamıñ manıñmiñ, naagga qatıqtıuamıñ manıñmiñ, naagga uyağamıñ, savañısun sanaturuat iñuıch. ³⁰Qañapak taimanı God-im ilatchıñagat iñuıch nalıññısa, aglaan pañmapak ilaa pıtuırrııñaruk iñupayaat sımıpıyaaq isımalıtıquvılgıuch. ³¹Qanuq ilaa nalunıaqsıñaruk sıvlumı, taıvrımanı ilaan sıvıgıñıñıaqtıgıch nunam iñupayaaranı nalaunñarıuakun, pırıqağlıni iñuñnik ilaan pıksraqtaamıñnik. İlaan nalıpıñıñıñıñıñıñ iñupayaanun pıksraqtaani añıpkıaqtıgıu tuqqunmiñ.^q

³²Tavra tusaakamırrıñ Paul uqağman aññısikun tuqqunmiñ, ilañısa kıpıñıñagaat. Aqlaallı allat uqallakıutıñ, Naalaktıuavsaağıkkıptıgıñ taavrımuña ilaannıgı. ³³Tavra

^p 17.24-25 1 K 8.27; Is 42.5; Ac 8.47. ^q 17.31 Ps 9.8.

Paul anıjaruq kasımaruanıñ. ³⁴Aasıvsauq iñuich ilañich ilłatınarut ilaanun ukpılıqłutıñ, ilağınagaat Dionysius ilauruaq Ariopagus-nun, ağnağlu atıqatuaq Damaris-mik, allallu iñuich.

Corinth-mi

18 ¹Tavruma aquagun Paul aullañaruaq Athens-miñ aasii Corinth-mukłuni. ²Tavra ilaan kasuñagaa Jew-guruuaq atıqatuaq Aquila-mik, anıjaruaq Pontus-mi, qaiqqammıqsuaq Italy-miñ piqatıgıvlugu nuliani Priscilla, qanuq umialik Claudius pitqurriınaruq Jew-payaurat aullaquvlugich Rome-miñ. Tavra Paul-gum tautugıñagık. ³Aasii atıruamik savaaqañıqamıñ tuppiuqtauvlutıñ, ilaan nayuñagık. ⁴Tavra Paul uqaagaqtuq Jew-guruat añaayyuvianni Savaiññıpayaañi, ukpılıqsınnıaqługich Jew-guruallu Greek-gıllu.

⁵Tavra Silas-lu Timothy-lu tikiñıñaruk Macedonia-miñ, Paul aptatıqanaruq alğaqsruiñıgmik, uqaluktuagıvlugu Jew-guruanun Jesus Christ-gunıvlugu. ⁶Tavraasii akıllııqsuğmannı uqamaqlıutıvlunılu, ilaan ıvsuktunagai annuğaani aasii uqallautıvlugich, Annaurauñıtkuvsı ilıvsıññik pasıruksraurusi. Uvaña patchısaunıchuna. Pañmapañmiñ alğaqsruiñıaqtuna Jew-guñıchuanun. ⁷Tavra Paul qımañagı aasii aullaqlıñi igluanun Jew-guñıchuam atıqatuaq Titus Justus-mik, añaayyuuruuaq God-mun. Ilaan iglua sıllalıñaruq Jew-guruat añaayyuıannun. ⁸Crispus umialıñnuruuaq añaayyuvinımi ukpılıñaruq Atanıgmun, piqatıgıvlugich igluqatıpayaañi. Suli iñugiaktuat allat iñuich Corinth-miittuat tusaavlugı uqaluk, ukpılıñarut sulı paptıqsauvlutıñ.

⁹Unnuat ilañanni, Paul qıñıqtuuraanaruq. Tavrani Atanıgmun uqallautıñagaa, Iqsıñak, aglaan alğaqsrıvsaağıñ, nikatchaıñnak, ¹⁰qanuq itqatıgıgıkpıñ, iñuum kialiqaan annıaqsaaıyumiñaitkaatin, qanuq ittut iñugiaktuat iñutka uumani inıqpañmi. ¹¹Tavra Paul tavraniınaruq ukiuq ilavlugı avvağmik, ilısaıvtıvlugich iñuich God-im uqaluanik.

¹²Tavra Gallio kavanaupkaqtıllıgu Greece-mi, Jew-guruat katinıñarut, aasii tıggıglukługu Paul qağğısnıagaat uqaqsıtaagvinımun, ¹³uqaqlutıñ, Iñuk una malıksuktıchıñıaqsaruuq iñuñnik añaayyutquvlugich God-mun, paaqlagılgıch pitqurat. ¹⁴Tavra Paul uqallaksaaqsımmıuğlu, Gallio-m uqallautıñagı Jew-guruat, Iñuk taamna piñakpan sumik piğııchıuamık pitqurallu kamagıñıllıgıch, uvaña manımmıyumiñagaluagıvsı Jew-guruasii. ¹⁵Aglaan pasıñıqavsiunı uqaluktıgıllı iñuıllu atıñısigun ilıvsılu pitquravsiunı, ilıvsıññik ilıuqsruğumiñagıksi. Tamatkunuuna isıvğıqsauñıchıñı. ¹⁶Tavra ilaan anıñagı uqaqsıtaagvinımiñ. ¹⁷Tavra ilıuqağmıñ tıggıglunıagaat Sosthenes, umialıñnaña Jew-guruat añaayyuviata, aasii anaumiıqsıvlıgu sıvuğaani uqaqsıtaagvıum. Taamna sulıqıtıñıñmıgaa Gallio-m suoramıkunniı.

Utiqtuq Antioch-mun

¹⁸Tavruma aquagun Paul iñugiaktuanik uvlıuqqaqlıñi Corinth-mi, qımañagı anıqatıtıñ ilıgıavlıñi Cyria-mun, piqatıgıvlugık Priscilla-lu Aquila-lu. Cenchreae-miınıñagımi, nıaqunı mıtuıñıñagaa piğıusiatıtun Jew-guruat unııqsuğııvıñıñi God-mun. ¹⁹Tavra tikiñıñarut Ephesus-mun, aasii Paul-gum qımañagık Priscilla-lu Aquila-lu tavrıña. İlaa añaayyuııñaruq Jew-guruat añaayyuııannun, aasii tavrani uqavaaqatıñıñagı Jew-guruat. ²⁰Ilıñısa apıgımmannı nayuqtuallaquvlutıñ sıvısuuraqtuamı, ilaa pisunıñıñaruq. ²¹Aglaan qımaksaqamıgıch uqallautıñagı, Pısuutıgıkpıgu God-im, utaqıñıñagıvısi. Tavra tıñınnaqsanaruq Ephesus-miñ.

^r 18.18 Nu 6.18.

²²Tavra tikiññami Caesarea-mun, aullañaruuq Jerusalem-mun, aasii paglañagai añaayyuliquat, aasii aullalgiñni Antioch-mun. ²³Tavraniittuallaqqaqluni aullañaruuq aasii kukiłukłuni nunaaqqiñun Galatia-mi Phrygia-mi, suañasilıqługich ukpiğutiñich ukpiqtuat.

Apollos Ephesus-mi lu Corinth-mi lu

²⁴Tavra Jew-guruuq atıqatuuq Apollos-mik, iñugunaruq Alexandria-mi, tikiññaruuq Ephesus-mun. Ilaa uqaqtuayuruuq ilisimmağikłuni Bible uqaluñiñnik. ²⁵Ilausaiaqanıqsuq Atanikun, aasii qapıñaiñni uqanaruq ilisaurrivıluñi nalaupiağugich sut sivunıqatuuq Jesus-mik. Aglaan ilisimatualuñıqsuq paptaiğutaanik John. ²⁶Ilaa uqarraqsınaruq taluqsrautaıñni Jew-guruat añaayyuvıani. Tavra Priscilla-vlu Aquila-vlu naalaktuuaqqaqlugu aggisınagaak, aasii ilisautimmağıksaagaqsıvıugu God-im annaurrıllatılaañanik iñuñnik. ²⁷Tavra Apollos sivunniğman aullağukłuni Greece-mun anıqatit Ephesus-mi ikayunagaat, tuyuqlutıñ anıqatımıñun Greece-miittuanun paglatquvıugu tikitpan. Tikiññami, Apollos ikayunagai tamatkua ukpiliñaruat God-im nagliktuutiqpanagun. ²⁸Qanuq ilaan qapıñaiñni, suañavlutıñ uqaluñi, Jew-guruat qapıqtanagai kasımaruani qapıqtautikamıñ nalupqınaiyaqlugu Bible uqaluñiñniñ Jesus Christ-guniña.

Paul Ephesus-mi

19 ¹Tavra Apollos Corinth-miitillugu, Paul iglañaruuq nunatıgun aasii tikiñni Ephesus-mun. Tavrani kasunagai ilañich ukpiqtuat. ²Aasii ilaan apığınagai, Aitchuusiagıñavisıuñ İlitqusığiksuaq ukpiliqavsi? Aasii kiunagaat, Naagga, qanauñni tusaañaitchugut İlitqusığıksuaqatılaamı. ³Tavra Paul apığıvsanagai, Qanuqlısi paptaiqsauñavisi? İlinısa kiunagaat, Paptaiqsauñarugut John pıraksrıutaagun. ⁴Tavra Paul uqallanaruq, John paptaiñagai iñuich isumalitqıñmata, uqautıvlugich iñuich Israel-guruat ukpıliqıvılgich iñuñmun qaiyumaatıuamun aqumıgun, taavrumuña Jesus-mun. ⁵Taamna tusaakamırruñ, paptaiqsauñarut atqagun Atangum Jesus. ⁶Taavruma aquagun, Paul ilimmağıch argañni ilaiññun, İlitqusığıksuaq analarrıqsınagai, aasii ilıñich uqanarut allakanıñ uqautchiñik nalukkamıñnik, sulı uqaqlutıñ kanıqsıñaqsıvılgich God-im uqaluksrıutiñi. ⁷Iñuıaktılaagıvıllıñagaat t qulıt malğuk añutıt.

⁸Tavra Paul añaayyuliaqtanaruq Jew-guruat añaayyuvıannun, aasii pıñasunı tatqıñi uqaqluni taluqsranıñni, uqaatıvılgich ukpiqtınnıağugich God-im atannıqsımmataagun iñuñun. ⁹Aglaan ilañich uqayunaiññarut ukpığunıññarullu, sulı uqautıgımağukługulu Atanıq takkuanni iñuich kasımaruat. Tavra Paul qımanagai, aasii pıqasıutıvılgich ukpiqtuat, aasii uvlutuağman uqautıvılgich igluqpanımi ilisaurrivıani Tyrannus-gum. ¹⁰Paul tainna pıñaruq ukiunıñ malğunı, iñupayaurat iñuurat nunaaqqiñniñ Asia-m Jew-gugaluaqtuat Jew-gunıtkaluatıuallu tusañarut uqaluñiñik Atangum.

Sceva-m İğniñi

¹¹Tavra God-im savaktıñnıñaga Paul naumaruanıñ aliğnaqtuanıñ. ¹²Kakkiıyautıkkaluat-unñi saagıuallu atunakkanı Paul nañittuanuutırağnıñagaıch, aasii nañırrutıñich piığatut, ilıtqusıqlıuıllu anıvılutıñ ilıñiñniñ. ¹³Tavra kukiłuktuat ilañich Jew-guruat ilıtqusıqlıuyairuat atuqsanagaat atqa Atangum Jesus tamatkunıña ilıtqusıqlıuqatıuannun. Uqallautıñnıñagaıch ilıtqusıqlıugich inna, Pıraksrığıvısi anıtquvıusi atqagun Jesus, Paul alğaqsrıutiğıkkana. ¹⁴Tainna

⁵19.4 Mt 3.11; Mk 1.4,7-8; Lk 3.4,16; Jn 1.26-27.

piñaniqsut tallimat malguk igññi Jew-guruam añaayyuliqsiquaich kaukhiata atiaqqtuam Sceva. ¹⁵Tavra ilitqusiqłuum kiunagai, Jesus ilisimagiga, Paul ilisimammigiga, aglaan ilivsi kitkuuvisi? ¹⁶Tavra iñuum ilitqusiqłuaqqtuam piyuarraqsiñagai piaqługivlugich, aasii payarivlugich. Tavra iluqağmiñ pigruñarut iglumiñ annuğailat killiaqat. ¹⁷Tavra taamna tusaanagaat iluqağmiñ Jew-guruat Jew-guñitчуallu iñuuruat Ephesus-mi aasii iqsitchañarut iluqağmiñ, aasiili atqa Atanğum Jesus kamañtuagañagaat iñuich. ¹⁸Iñugiaktuat ukpiqtuagquatuat qañarut, aasii qulialugich takkuanni iñuich sut savaağisuuratiñ, ¹⁹ilañisa savaaqağuuñarut añaatkiqiniğmik qağğisiñagaich makpiğaatiñ atautchimun, aasii ikipkaqługich takkuanni iñupayaat. Aasii akisutilaagmatigik makpiğaatiñ ilitчуiñagaich katiñugich akisutilaanat 50,000 taalaturun. ²⁰Tavra iñuvsaaat ukpigiliñagaat uqalua Atanğum. Suli iluqağmiñ iñuich ilitчуiñagaat suaññatiqatilaañanik God-im uqalua.

Tuavaallaktut Ephesus-mi

²¹Tavra tamatkua piruat aquatigun, Paul añalaługu Iilitqusiqłusuum sivunniqsinnagaa iglausukłuni nunaaqqiñisigun Macedonia-m Greece-guvlu, aasii Jerusalem-mugłuni. Ilaa uqallañaruq, Jerusalem-muqqaagłuna, tautugaksraqipiagmiğiga Rome. ²²Tavra tiliñagik Timothy-lu Erastus-lu ikayuqtini Macedonia-mun, ilaali ittuallavsaagukłuni nunaaqqiñiñi Asia-m.

²³Tasamma tainnaiłimman iñuich tuavaallapiagatanarut Ephesus-mi, akililiqsuqługu algaqsruun Atanikun. ²⁴Qanuq iñuk atilik Demetrius-mik, maniññik qatiqtuanik savviqiri añaayyuviniñualiuğuuruaq tuvraqługu añaayyuvikpak savaaguruuq ağnamun god-iññuamun Artemis-mik atiaqqtuamun. Savaañata maniññaktipagağniğai savaktit. ²⁵Tavra ilaan katitiniñagai atautchimun iluqaisa savaaqaqtuatiñ ilimiktuttuauq, aasii uqallautiñagai, Añutiit, ilisimarusi taavruma savaapta maniññaktilluatağuuğaatigut. ²⁶Aasii qiniqtusi tusaarusiñu taamna Paul suliqitilaañanik. Ilaa uqaqtuq god-iññuat iñuich savaañich god-tauniniñivlugich, aasii maliksuktiñugich iñuich iñugiaktuatiñ uvani Ephesus-mi, iluqakavsaniñniñu nunaaqqiñisa Asia-m. ²⁷Aasiuvva anayanaqtuq savaaqpui, una kisimi suksraaqtaunianitчуuq, aglaallu añaayyuvikpaña kamañtuamun ağnam god-iññuamun Artemis-gum suññaigñiagmiuq, aasii kamañtaata suksraunigisauluni iñupayaatiñ añaayyuvigisuukkañat Asia-mi iluqaaniñu nunami.

²⁸Taamna iñusalaich tusaakamirruñ qinnaliqpañarut, suli nipaalarraqsiñarut, Kamañtuq Artemis god-iñat Ephesus-miut. ²⁹Tavra iñuñi iniqpaum tuavaallapiagatanarut. Suli pialaruatiñ tiggugłunağaiç Gaius-lu Aristarchus-lu Macedonia-ğmiuk, Paul iglaugatiñik, aasii aullautivlugik kasimaviniñun. ³⁰Paul ullautiyumañagaluaqtuq kasimaruun, ukpiqtuatiñ pitchaiñagaat. ³¹Ilañisaptauq atanaururuatiñ ilaan avilaitqatiñi tilisiñammiut uqaluñmik ilaanun ullautisaatquniñu iñuich kasimmaviannun. ³²Tavratiñ kasimaruatiñ iluqağmiñ tuavaallañarut. Ilañich nipaalanarut inmikun, ilañiñi allamik, qanuq kasimaruatiñ alapiniñarut, suli iñugiagniqsraat nalunaruatiñ summan katitilaaminiñik. ³³Tavra iñuk atiaqqtuatiñ Alexander-mik Jew-guruatiñ saavititañatiñ sivuğaanun kasimaruatiñ urriqañaruq argañmiñik nipaivlugich, aasii uqağniñraqsiñu iñuñun iliniñich patchisauniniñivlutiniñ. ³⁴Tavra ilisağikamirruñ Jew-gutilaana, atausiñuqługu nipiñiñ nipaalanarut malguñi ikarraañni, Kamañtuq Artemis god-iñat Ephesus-miut.

³⁵Kiisaimmaa iniqpañmi aglaktim nipaivsinnamigich iñusalaich uqallañaruq, Iñuñi Ephesus, iñupayaatiñ ilisimarutiñ iniqpañatiñ Ephesus-miut qaunaksriuağutilaañanik añaayyuvikpañanik kamañtuamun Artemis, taavrumalu iñuuraqpaum katanaruam siłamiñ. ³⁶Iñisimalusiasii tamatkua kialiqaa

piilaagiyumiñaiñmagich nipaalaruksraunjtikaluaqtusi, suli piaqluktanaigłusi. ³⁷Qağğisiñagisi ukuak iññuk uvuñja tıglıgajñaitkaluaqtıllugik añaayyuvıkpavsiññik, naagga uqamaqluktautiqañaitkaluaqtıllugik god-iptıgıñ. ³⁸Tavra Demetrius-lu savaktiniñlu pasikkutiksraqağumiñ iññukkun, uqaqsitaagviich añmarut uqaqsitaagvikaallu uvlut, isivğiqsıllu ittut, tavrani uqautikkutiuyumiñaqtut avanmun. ³⁹Suli allanik iñuaqsrugaksranik piqavsaağvısi, iñuaqsruqtayumiñaqtut pitquratıgıñ kasımakpata. ⁴⁰Qanuq anayasaaqtugut uqautikkusiaksramik tuavaalanıknun uvlupak, patchisiksraiññapta nalauttualiñluta uumuuna tuavaalanıknun. ⁴¹Tavraasii taamna uqallausiğianikamiuñ, ağıupkanajagai kasımaruat.

Macedonia-mun Greece-mullu

20 ¹Tuavaalanaigmata, Paul katitqunajagai ukpiqtuat aasii qapıñai-saaqqaaqługich, qımanajagai Macedonia-muksaqłuni. ²Iğlauganıkami tamatkunuuna nunaaqqısiğun, qapıñaisaaqługich ukpiqtuat, tikiññaruq Greece-mun. ³Tavraniññaruq tatqıñi piñasuni, aasii iñitçhuğıkami Jew-guruat sivunniugniğmata inmigun piyumiğivluni, itqanaiyanaruq aullağukłuni Syria-mun. Tavra sivunniñaruq utiqsağukłuni Macedonia-kun. ⁴Sopater iğñiña Pyrrhus Berea-mium aullaqasiñagaa, aasiñi Thessalonica-ğmiuniñ Aristarchus-guvlu Secundus-lu Gaius-lu Derbe-mium, Timothy-vlu Tychicus-lu Trophimus-lu nunaaqqıñiñiñ Asia-m tuvaaqasiñagaa. ⁵Taapkuva iñuich ayunjarut sivuptıñi, aasii utaqvıñluta Troas-mi. ⁶Uvagulli tiñinnañaruqut Philippi-miñ Niqinaqianıñmata Puvlaksıñaitçuamık Punnıgmik, aasii tallimat uvlut pianıñmata kasunajıvut Troas-mi. Tavrani tallimat malğunı uvlıñaruqut.

Paul Ullaguiqsağai Ukpiqtuat Troas-mi

⁷Tavra Savaitçuani katiññaruqut atauchimun nullautçıgıvıliqı-niaqluta. Paul uqautıñajagai iñuich unnuaq qitiqqağataqtıllugu aullağniaqluni uvlaakukpan. ⁸Qulliich iñugıñaruq qılaguami kasımavıvıñiñi. ⁹Aasii nukatpiaq atıqaqtuvaq Eutychnus aquppiñaruq igalaurami. Paul uqañaiñlilıqıñıllugu Eutychnus uñğalıqsaiññaruq, kiısaimmaa sıquvuq, aasii katakluni piñayuañniñ qılaguak nunamun. Tigummarruñ tuqunıqısuq. ¹⁰Tavra Paul atqañaruq aasii puñluni qulanıqıñı, iqnınamıuñ uqallañaruq Uñjariñasi. Iñuuruq suli. ¹¹Tavra Paul mayuanıkami, niğianıkamırruñ nullautçıgıvı, uqautıvsañajagai uvlugataqtıllugu, aasii aullaqluni. ¹²Aasii iñuich ağısiñagaa nutagaaluk iñuuvlugu, suli quvısaqaqtuqpanjarut.

Troas-miñ Miletus-muktugut

¹³Aasii ayuvluta umiaqpanmun tiñilğaqısqıñaruqut Assos-mun, sivunıqıqluta ikisukługu Paul tavrani. Tainna sivunniunıñman ilaa nunakuagumavluni. ¹⁴Tavra kasuğmatıgı Assos-mi, ikuñajıkput umiaqpanmun aasii Mitylene-mukłuta. ¹⁵Tavrıñña tiñinnañaruqut uvlaakumman akiñıqıñı Chios. Aasii uvlutqıñman tikiññluta Samos-mun, aasii uvlaakutqıñman tikiññluta Miletus-mun. ¹⁶Tavra Paul sivunniñaruq qañıqısağukługu Ephesus, iñaviqutçı-ğunıññıñı nunaaqqıñısiğuağumi Asia-m. Ilaa tikiññıñısağunaruq Jerusalem-mun piñagumiñaqpan Pentecost-liqıkpata itçukłuni.

Paul Uqautısiqsağai Umialıñnaruat Ephesus-mi

¹⁷Paul aullaqtıçıñaruq uqaluñmik Miletus-miññagmi Ephesus-mun ağııvıgıç umialıñnıç añaayyulıqıruat paaquvluni. ¹⁸Aasii tikiñmannı uqallautıñajagai, İlisımarusi qanuq iñuunatılaamnık akunnıvısiñniñı sivullıgımiñ-qañja uvlumiñ

tikiññaama nunaqqiññun Asia-m. ¹⁹Savautiñagiga Ataniq kamasaañaiqluŋa qulviuqluŋalu sigligniuŋutit pisigivlugich tikitqataqtuat uvamnun sivunniugutinich piyumigivluŋa Jew-guruat. ²⁰Ilisimarusi añjikkuñitaitkivsi supayaamik ikayuuta yumiñaqtuamik ilivsiññun algaqsruikama ilisautivlusilu kasimakavsi, iglusiññiŋ. ²¹Jew-guruallu Jew-guñitчуallu ativlugich kiliktunagitka isumalitqi-qvluŋich piŋunmiññiñ God-mun, suli ukpiquvluŋich Ataniptiññun Jesus-mun. ²²Aasii pañmapak Iltqusiŋiksuum piyummyiqluŋa aullaqsiruŋa Jerusalem-mun, nalugaluñaan suna piruksraq uvamnun taamani. ²³Aglaan ilisimatualuktunja Iltqusiŋiksuum ilitchuŋipkanagaña iniqpapayaani tigutaqtauniaŋnivluŋa nagliksaaqitauniaŋnivluŋalu. ²⁴Aasii tamatkua sivuuŋaginiŋitkitka. Suginiŋitkigalu tuqtukaluaqpanja. Naatchisuktunja tiliraunimnik algaqsruiniññiglu Atangum Jesus piraksriñammaña quliaqtuagutitquvluŋich iñuich tusaayugaŋiksuanik, God-mun annautiyumiñaŋnivluŋich nagliktuutiŋpañmigun.[†]

²⁵Aasii kukiŋunaruŋa akunnavsiññiñ algaqsruutiŋivluŋu God-im atanniŋsimmataa iñunñun. Pañmapak uvva ilisimaruŋa iluqasi tautuŋiqñiñaitkivsiña.

²⁶Tavraasii uqallautipiŋivsi uvlupak patchisa yumiñaññiŋiŋiŋalu nalliqsi annaurrauyumiñaññiŋiŋpan. ²⁷Qanuq añjikkuñitaitkivsi sumik uqautigiraksramnik iluqaanik God-im ilisimatqukkanañnik ilivsiññun. ²⁸Qaunagiŋitche ilivsiññun iluqaisalu ukpiqtuat, Iltqusiŋiksuum qaunagituñakkañi ilivsiññun. Qaunagiŋigik añaayyuliqiruŋat God-mun, ilaan pigiliutiñakkañi tuqquataagun ilaan iŋniŋmi.

²⁹Ilisimaruŋa aullaanikkuma, ilisaurriruŋat ilumun inñitчуanik iqsiñaqtuŋatun amaqqutun akunnaŋutiniaqtut ilivsiññun, aasii ukpiŋutaiŋsinnaŋniŋaŋich ukpiqtuat. ³⁰Suli ilivsi nanmiñiq akunnavsiññiñ satqummiŋniŋaqtut iñuich uqaurriruŋat saglunik ukpiqtuaguruanun maliksuktitcheñiŋaqtut iñuich inmiññun.

³¹Taamna pisigilugu nipuñaitchitche, itqamalusi ukuni piñasuni nutqanaitchuŋa unnuakkaluami naagga uvlumi kiliktuŋuŋu iñupayaŋ tamatkununa qulviuŋaluññaŋma.

³²Aasii pañmapak añaayyutivsiŋiŋiŋ God-mun qaunagituŋvulusi, suli añaayyutivlusi nagliktuutikun uqaluñiñun suañasilaŋuŋvluŋu ukpiŋutiksi ilaŋiutiŋyumiñaŋsiŋusi quviasaŋuŋsiñnik ilaan aitchuutiŋisuuŋkañiñnik ilaŋuŋaŋtamiññun. ³³Kaviuŋiñaitkiga kialiqaa mania qatiqtuŋaŋ naagga kaviqsuaq, naagga annuŋaani. ³⁴Ilivsi ilisimarusi ukuniŋa argannik savautiŋaŋuŋuŋa piqallasivluta ilatkalu pigiraksraŋikkaptiñnik. ³⁵Tamatkunani iluqaiñni ilisautiñagivsi tainna iñuk savagluni ikayuiruksrautilaŋaŋanik piŋuŋitчуanik, itqamalugich uqaluñi Atangum Jesus uqallaŋamman, Quvianañhaŋtuŋ aitchuiruni aitchuusiaŋaŋniŋmiñ.

³⁶Tavra Paul tamatkuniña uqaanikami, sitquatiŋiñagai iluqaisa umialiŋnat, aasii añaayyuvlutini. ³⁷Tavra iluqagmiñ qiaqpañarut, suli iqimmaaŋuŋu Paul kunikŋugulu kutpañiŋaŋat, ³⁸isumaŋutigiñhaŋaŋuŋich uqaluŋich uqallausiŋiñakkañi tautuŋiqñiñiñnivluni. Tavra umiaqpañmuŋatiŋiñagaaŋ.

Paul Jerusalem-muktuŋ

21 ¹Tavra avinnapta iliniññiñ tiñilgaqsiquŋa sivunmun ikañarugut Cos-mun, aasii uvlutqinman tikiññuta Rhodes-mun, aasii taavaruŋa aullalgiññaŋta tikiññuta Patara-mun. ²Taavrumani inimi ilitchuŋiñarugut umiaqpañmik ikañniŋaqtuamik Phoenicia-mun. Tavraasii ikinjarugut aullaqsiquŋa. ³Qiniŋnaŋsiktigu qikiqtuŋ Cyprus, uŋalaŋata tuñaagun igliñarugut Syria-mun. Tulañarugut Tyre-mi, umiaqpañ niuriñiaŋuŋi usiamiñnik. ⁴Aasii paŋiŋuŋich ilaŋich ukpiqtuat tavraniittuat, nayunagivut tallimat malŋuŋni uvluni. Iltqusiŋiksuum

[†]20.24 2 Ti 4.7.

uqallaguliqsinjagai ukpiqtuat Paul Jerusalem-muqunijjugu. ⁵Tavra uvliugniskravut tavrani naanmata, aullanjarugut iglausaqluta. Iluqagminj ukpiqtuat piqatigivlugich nuliatiqlu miqtiqtutigli, qaniñagaatigit silataanun iniquaam. Tavrani sitquqluta tagium sifanaanun añaayyunjarugut suli kutpaigtisuiqsaaqluta avanmun. ⁶Tavrani uvagut ikinjarugut umiaqpañmun, aasiilil ilinijich aisaqlutiñ. ⁷Aullaqapta tininnaaqqluta Tyre-miñ, tikiñjarugut Ptolemais-mun. Tavrani paglanjagivut aniqatit nayuqlugich uvlivluta atautchimik. ⁸Uvlaakumman aullanjarugut aasii tikiñluta Caesarea-mun. Tavrani isinjarugut igluanun Philip isumalitqiksitchiñiaqtim, aasii tukkuñivlugu. Ilaa ilağinagaat tallimat malguk aņutit tiikaksraqtaagunjaruat Jerusalem-mi. ⁹Aasii Philip sisamanik paniqagñiqsuaq uinñajitchuanik, uqaqtauranik God-mun. ¹⁰Uvliuqtilluta uqaqtauruaq God-mun atiaqtauaq Agabus-mik tikiñjaruq Judea-miñ. ¹¹Ullakamisigit ilaan tiguñagaa Paul tavsia aasii qiliqsruqlugich ilaan isiganñi arğanñilu, uqaqluni, Inna uqaqtuq ilitqusigiksuaq, Tainnatun Jew-guruat Jerusalem-mi qiliqsruiniñiağaa inuk tavsiaqtauaq mattumija aasii aitchuutigilugu Jew-guñitchuanun. ¹²Taamna tusaakaptigu, uvagullu inuilju arañagaluagikput Paul Jerusalem-muqunijjugu. ¹³Paul kiunagaatigit, Suvisiuvva qiavisi isumaalluksaaqpisija? Qanuq uvva itqanaitchunja tigtuaqtauyumiñaqñunja Jerusalem-mi tuqtaullatuagumalu pisigilugu Ataniq Jesus. ¹⁴Tavra payariyumiñaiññiaqptigu Paul, ağıunjarugut aasii uqallakluta, Pisuutaa Atangum nalauli. ¹⁵Taapkuva uvlut aquatigun itqanaiyarrasınjarugut aasii Jerusalem-muksaaqluta. ¹⁶Tavra ilañisa ukpiqtuat qainjaruat Caesarea-miñ malinagaatigit, aasii aggisivluta tukkuksraptiñnun igluanun Mnason Cyprus-mium, ukpiqtuağunjaruq sivulliqsigun ukpiqtuatigun.

Paul-gum Tautugiağaa James

¹⁷Tikiñnapta Jerusalem-mun, aniqatit paglapiagatanagaatigit. ¹⁸Uvlaakumman Paul piqasinagaatigit tautugiaqlugu James, aasii umialinjat iluqagminj tavraniınjarut. ¹⁹Paul paglaqaaqlugich quliaqtaugutiñagai iluqapayaurañiñnik savaamigun God-im pinarañiñnik akunğanni Jew-guñitchuat. ²⁰Naalaktuaganik amirruj Paul, iluqagminj God nanğanagaat. Aasii Paul uqallautinagaat, Aniqaan, ilisimarutin inugiapiagataqtut Jew-guruat ukpiliñjaruat, ilinija sigmaagutigigaich pitqurat. ²¹Aasii ilinijich kiliktuusiaqanjarut ilipkun ilisaurriñivlutin iluqaiñnik Jew-guruanik akunğanni inuuranik Jew-guñitchuat nunañiñni suksraaqvulugich pitqurat qaisauruat Moses-kun, uqautinivlugich nalunañiñutchiqunijjughich miqtiqtunijich timinjisigun, kamaginaiğlugillu Jew-guruat pilğusiniç. ²²Nalupqinaitchuamik tusaaniaqtut qaisilağnik. Aasii qanuğniaqpsa? ²³Piñ uqaluptigun ilinun. Sisamat imma maani aņutit unniqsuqñiñjaruat God-mun. ²⁴Piqasiuttuiñ taipkununja aņutinun, salummaqsaglutin Jew-guruat pilğusiatiktun pitquramikun aasii akiliutilugich, niaqqutiñ saliyumiñaqsiyumagaich. Tainnağvsi, iluqagminj inuich ilitchuğiniñiaqtut tañjisilağanik kiliktuusiaqtiñ ilipkun, aglaan ilivitchauq inuuniñiağaaatin kamagivlugich pitqurat qaisauruat Moses-kun. ²⁵Aglaan apiginjtkivut Jew-guñitchuat ukpiqtuağunjaruat kamagitquvulugich Jew-guruat pilğusiniç. Qanuq tuyuaninagivut nigitqunijjughich niqiniç ilaaguaqtauranik inuuraqpañnun, auktuqunijjuguillu, nigitqunijjuguillu nigrutinik aņijich maqinajitchuanik, allatuqunijjuguillu. ²⁶Tavra Paul pinagai taipkuva aņutit, aasii uvlaakumman salummaksaaqluni pitquratigun piqatigivlugich. Aasii ilaa isinjaruq añaayyuvikpañmun uqallautiyaqtuqlugu añaayyuliqsiqpaq qakuguaglaan salummaqsagñiqtiñ naanniaqtilaanjanik, aasii naatpan, atausiullaalutin iluqatiñ aitchuisaglutin ikipkautinik.

¹⁷21.8 Ac 6.5; 8.5. ¹⁸21.10 Ac 11.28. ¹⁹21.23-24 Nu 6.13-21. ²⁰21.25 Ac 15.29.

²⁷Tallimat malguk uvlut naatkaqsimmiiullu, ilanjich Jews qainaruat nunaqqinjiniñ Asia-m, tautunagaat Paul añaayyuvikpaum iluani. Tavra ilaisa tuavaallaktinagaich inūsalaich, aasii tiggugluklugu Paul, ²⁸nipaalavlutinj, Israel-guruasii, ikayugitchi. Uvva una inuk ilisaurriruaq inuñnik sumiliqaa paaqlaklugich Israel-guruat, pitqurallu qaisauruat Moses-kun unalu añaayyuvikpak. Aasiuvva pañmapak qaggirrimiuq ilanjiniñ Jew-guñtichuat itqutivlugich añaayyuvikpañmun, aasii salumailivlugu una ini ilaaguaqtaunaruq God-mun. ²⁹Taamna uqallausiginjagaat tautunavlugu Trophimus Ephesus-miu piqatigimmagu Paul-gum iniqpañmi, ilimasuklutinj Paul-mun itqutinanasugalugu añaayyuvikpaum iluanun.³⁰Tavra iluqağminj iniqpaum inuñji tuavaallañarut, aasii inuich aqpañlutinj atautchikun tiggugluñagaat Paul aasii kaliksraqlugu annisinjagaat añaayyuvikpañmiñ. Tavrauvvaa añaayyuvikpaum upkuanji umiktunagaich. ³¹Tavra tuavaalaruat tuqunniqaqsaaqsimmigaallu Paul, ilitchugipkanagaat atanaurañat Rome-miut ajuyaktinjisa, iluqağminj Jerusalem inuñji tuavaallañnivlugich. ³²Tavrauvvaa ilaan aullautinjagai ajuyaktit atanaurañilju aasii upak tuqlugich inūsalaich. Tavra pialaruat inuich, tautukamirruñ atanaurañat ajuyaktit ajuyaktinjilju, Paul anaumiñainjagaat. ³³Tavra ajuyaktit atanaurañata ullaklugu Paul, tigutaañagaa pirak-sriivluni qiliqsruitquvlugu malguiniñ kalimñanik. Tavra ilaan apiginjagai inūsalaich, Kiñauvvauna inuk? Suniglu piñava? ³⁴Inuich ilanjich kasimaruaniñ saqlañarut qanuğliqaa. Tuavaalavaiñlutinj atanaurañat ajuyaktit ilitchugillaigutinjaruq suna pipiaqtilaañanik. Tavraasii piraksriñagajai inuñni, tigulugu Paul ajuyaktit igluannutitquvlugu. ³⁵Tikiññaminj igluqpaum tutipqinjinun, ajuyaktit kivikatañagaat-unnii Paul inuich piaqluktaliqpaiñlutinj. ³⁶Qanuq piaqluktaliqsuat inuich maliqataqlugu saqlañarut, Tuqtaulii.

Paul Patchisaiññaqtuq Inmiñi

³⁷Tavra Paul itqutisağmanni ajuyaktit igluñiniñun, uqallautinjagaa ajuyaktit atanaurañat, Uqallautillakkumiñaqpiginiñ. Ilaan apiginjagaa, Uqayuvich Greek-tun? ³⁸Egypt-miugunjtich taimña qanaqqammiiuraq piallaktitichiruaq akililiqsuunmik, aullativlugich nunagluktuamun 4,000 inñuqluich satkuliraqlugich? ³⁹Tavra Paul kiunagaa, Uvaña Jew-guruña anijañaruña Tarsus-mi Cilicia-miittuami, ilauvluna nuimaruumun iniqpañmun. Uqallakkumiñaqpiq inuñnun? ⁴⁰Ajuyaktit atanaurañata uqallakkumiñaqsinjagaa. Tavra Paul makinjaruq tunmiqqanun, aasii urriqavluni argañmiñik inuñnun. Inuich nipaigmata Paul uqallautinjagai Hebrew-tun.

22 ¹Aniqatiit aapauruallu, naalağniñiña patchisaiññağniñkun sivuqqavsiñni. ²Tavra tusaakamirruñ uqallautimmatinj Hebrew-tun uqaqluni, nipaimmağiksañarut. Aasii Paul uqallañaruq. ³Uvaña Jew-guruña, anijañaruña Tarsus-mi Cilicia-miittuami, aglaan inuquqluna uvani Jerusalem-mi, ilisaurriqaqluna Gamaliel-mik. Ilisaurrusiaqaqluna tuvraipiağatallañnikun pitqurañiniñik mañnuqta, suli kipignipiagaqtaqlunajtaup ilivisun iviğaguklugu God.⁴ ⁴Sivuanii nagliksaaqtitchuunajgitka inuich tuqunniavlugich ukpiqtuat Jesus-mun, tigutaaqlugich ajuutillu ağnallu tigutaagvinmun.⁵ ⁵Añaayyuliqsiqpaich qaukiat iluqağmiglu uqaqsitaaqtitchirit arguanaigumiñağaat ilumun uqaqtilaaga. Iliniñniñ aitchuusiaqañaruña tuyuutiniñ aniqatinun Jew-guruanun Damascus-miittuanun. Aasii iglaunaruña tigutaagiaqlugich Jesus-mun ukpiqtuat, qiliqsruilugich Jerusalem-muutisuklugich tatavsqaqtutlugich.

Paul Quliaqtuağigaa Isumalitqigñini

(Acts 9.1-19; 26.12-18)

⁶Iglaułlağma qallimmiñalu Damascus-mun, uvlug qitiqqaqpalligmiuglu qaumaniiqpak qilañmiñ tavraññatchiaq qaummağiksinnaruq avatimnun. ⁷Tavra

³⁰ 21.29 Ac 20.4. ³¹ 22.3 Ac 5.34-39. ³² 22.4-5 Ac 8.3; 26.9-11.

ulġunaruġa nunamun aasii tusaavluġa nipimik uqallaktuamik uvamnun, Saul, Saul, summan nagliksaaqtitpiġa? ⁸Aasii kiunġagiga, Kiuvich ququularuatiin uvamnik? Ilaalli kiunġagaġa, Jesus-guruġa Nazareth-miu nagliksaaqtitaġma. ⁹Tamatkuali tuvaqaqatigikkaġma tautuġagaluaġaat qaummaq aglaan tusaanġaitkaat nipaa uqaqtuam uvamnun. ¹⁰Tavra apigġinġagiga, Suniaqpiġk uvaġa Ataniiq? Tavra Atanġum uqallautiġagaġa, Makillutin, Damascus-mugiġ. Taamani uqallautiniġaa-tin supayaanik God-im piraksriutiġiġnik iliġnun. ¹¹Tavra tautuksi!lġaigġiqama qaummaġikpaiġġuni taimġa qaumaniq, tasirriutiġagaġa ġlauqatiġma aullativluġa Damascus-mun.

¹²Tavraniinġaruq iġuk atiqaqtuq Ananias, god-tiliqiruaq kamagivlugich pitquravut isumakkusiaqġluataqġuniġlu iluqaiġiġiġ Jew-guruaniġ iġuuruaniġ Damascus-mi. ¹³Ullautiġaruq uvamnun, aasii makiġġuni saniqqamnun uqallautiġagaġa, Aniaan Saul, tautullasiġiġ. Tavra tavrauvva tautullasiġaruġa aasii qiviaqġluġ. ¹⁴Tavra ilaan uqallautiġagaġa, God-iġata manġuupta piksraqtaaġiġagaat in ġitchuġitquvluġtin pisuunmiġnik, tautuquvluġu piġuutaitchuq Kivgani, suli tusaatquvluġu ilaan nipaa. ¹⁵Aasii taamna tautuġakkan tusaanġakkallu uqautimmatin, quliaqtuġiġiġniġiġ iġupayaanun. ¹⁶Aasiuvva paġmapak summan utaqqivich? Makillutin paptaiqsauġiġ, aasii piġuutitin piiqsillugich, aġaayyutikun ikayuqtailiqilutin ilaanun.

Paul Alġaqsruitqurauruq Jew-ġuġitchuanun

¹⁷Utianikama Jerusalem-mun aġaayyuniallaġma aġaayyuvikpaġmi, qiġiġtuuraanġaruġa, ¹⁸aasii tautukġuġu Ataniq uqallaktuq uvamnun, Qilamiqsruġlutin aullagasaġiġ Jerusalem-miġ, qanuq iġuich uvani ukpiġinianiġkaat quliaqtuan uvapkun. ¹⁹Aasii kiunġagiga, Ataniiq, iliġich iliġsimalluataqtut aġaayyuvipayaani tigutaasiusuutilaamnik anaumikġuġiġlu tamatkua ukpiqtuq iliġnun. ²⁰Suli Stephen alġaqsruirin tuqutaumman makitaġammiaġa tavrani, iviġaumagivluġu tuqutauniġa, qaunagivluġiġlu annuġaanġich taapkua iġuuaqtuq ilaanik.^b ²¹Tavra Atanġum uqallautiġagaġa, Aullaġiġ, qanuq tiliġiaġikpiġiġ uġasiksuumun Jew-ġuġitchuanun.

²²Taavrumuġaaglaan uqallautaanun, iġusalaich Paul naalaġniġagaat. Tavraasii niparraqsinarut nipatutulaamiktun, uqaqġutinġ, Tuqulliuna innasiq iġuk. Qanuq iġuuruksraunġichuq. ²³Tavra nipaalapkaqġuġich annuġaamniġniglu takuyġaqġitillugich miġluutigivluġulu nunam avyua siġlamun, ²⁴Rome-miut aġuyaktiġiġisa atanauraġata piraksriġagai iġuġni itqutitquvluġu Paul aġuyaktit igluġiġiġnun, suli uqallautivlugich ipiġaqtuġluġu iliġchuġisaquvluġich sumik Jew-guruat saqġautiaqġtilaanġannik ilaagun. ²⁵Tavra qiliqsruiganġmanni akġunaanik ipiġaqtuġukġuġu, Paul-gum uqallautiġagaa aġuyaktit atanauraġat makitauruq tavrani, Pitqurani nalaunġava ipiġaqtuġusiuġ iġuk Rome-miunun ilauruq, isivġisauġaiġiġaan? ²⁶Aġuyaktit atanauraġata taamna tusaakamiuġ, ullautiġaruq qaukġiannun aġuyaktit aasii uqallautivluġu, Susaġumaagaqsivich? Taamna iġuk Rome-miunun ilauruq. ²⁷Qaukġiata ullakġuġu Paul apigġinġagaa, Uqallautiġa, Rome-miunun ilaavich? Paul kiunġagaa, Aaġ. ²⁸Aġuyaktit qaukġiat uqallanaruq, Tauqsinġagiga taamna ilaliutinik manisalaġnik. Paul uqallanaruq, Aglaan uvaġa aniġaruġa nutim ilaavlunġa. ²⁹Tavra tamatkua apiqsruqtuiyumaruat Paul-mik niġuutiġaruq ilaaniġ tavrauvvaa, taamnalua aġuyaktit qaukġiat iqsitchaġammiaq iliġchuġivluġiġni Paul Rome-miunun ilautilaanġannik ilaallu qiliqsruġiġniġamiuġ.

Paul Qaġġisigaat Uqaqsitaqġitichiriġun

³⁰Tavra uvlaakumman aġuyaktit qaukġiat kipigġniuqġuni iliġsimasukġuġu nalupqinaigġluġu sumik Jew-guruanun pasisilaanġannik Paul. Qiliġutainġagaa Paul,

^b 22.20 Ac 7.58.

aasii piraksriqługich añaayyuliqsiqpaich iluqaisalu uqaqsitaagtitchirit katitquvługich. Tavra ilaan qagğisınagaa Paul ilaiññun aasii inillakługu sivuğaannun.

23 ¹Tavra takunnaqlugich uqaqsitaagtitchirit Paul uqallanaruq, Aniqatiit, uvlupañmun-aglaan isumamni piitchuņa naggutchaunmik iluqaagun iñuuniagnipkun sivuğaani God-im. ²Tavra añaayyuliqsiqpaich qaukłiata Ananias-gum piraksriņagai tamatkua makitaruat sanıgaani patiquvlugu Paul qanğagun. ³Tavra Paul-gum uqallautınagaa, Isivğiqsaunñuaqtuatiin, God-im nalupqinaitchug tatavsagnaıgaatin. Aquppirutin isivğigukłuņa pitquratıgun, aasiñ ilivich kipuqlakługich pitqurat piraksriirutin patiquvluna. ^c ⁴Tamatkua makitaruat sanıgaani uqallanarut Paul-mun, Uqamaqluutigiñ añaayyuliqsiqpaich qaukłiat, God-im kivgana. ⁵Tavra Paul kiunıgai, Aniqatiit, naluruņa añaayyuliqsiqpañnun qaukłigitilaañanik. Qanuq aglausimaruc Bible-ni inna, “Uqautiginianitkiñ pigiiłıluğ atanaurañat iñukpich.”^d

⁶Tavra Paul ilitchugıkami kasimaruat alğaiñich Sadducee-guniğmata, aasii alğaiñich Pharisee-guvlutıñ, uqallanaruq nipatusivluni uqaqsitaagtitchiriñun, Aniqatiit, uvaņa Pharisee-guruņa, iğñiņa Pharisee-m. Isivğigaañu uvani pisigivlugu niğıugikapkich tuqunaruat añiñiagnivługich. ^e ⁷Tavra taamna uqallausıgıppaurağmagu, Pharisee-ılu Sadducee-ılu qanaarraqsınarut, aasii kasimaruat atıñaiñarut. ⁸Qanuq Sadducees uqağuurut iñuich añiñianıñıñivługich tuqqunmiñ, isağulgiñıñivlugulu ilitqusiiñıñivlugulu, aglaalli Pharisees iluqaisa ukpigivługich innivługich. ^f ⁹Tavra kasimaruat nipatusisaiññanarut, aasii ilañich ilısaurrit pitquranik ilauruat Pharisee-ñun makinjarut, aasii qapiqtaiłıqpakłutiñ uqaqlutiñ, İitchuğıñitçugut suoramik-unnii piluktuamik uumani iñuñmi. İlaanniıunniı ilitqutchim naagga isağulğum uqautipianagaa. ¹⁰Tavra uqavaaqtuat suammañmata, qaukłiat aņuyakti anayatchanaruq Paul siquvratağinasugalugu ilinıññun. Tavraasii piraksriņagai aņuyaktini atqaquvługich kasimaruanun aullautitquvlugu Paul, aasii itqutilugu aņuyaktit igluñiññun.

¹¹Taavrumani unnuami Atanıq makinjaruc sanıgaanun Paul aasii uqallautivlugu, Qapiñanak. Quliaqtuagımmatuttauc Jerusalem-mi, quliaqtuagıraksrağiniağmıgıñma Rome-mi.

Sivunniugun Tuqutchukługu Paul

¹²Uvlaagmagu Jew-guruat kasimavlutıñ sivunniunaruat unniqsuğıhiıpiagataqlutiñ niğiyumiñaiñıñivlutıñ imıgurağumiñaiñıñivlutıglu tuqutqaañuannagu Paul.

¹³Sippaqanaruq malğukıpiac iñuich sivunniuatıgııksuat taavrumiņa. ¹⁴Tavra ilıñich ullautınarut añaayyuliqsiqpañnun umialıñnanullu, aasii uqallakłutiñ, Pisagısapıagataqlugu unniqsuğıhiıpiagatanarugut uvaptıñnik niğiyumiñaiqłuta suoramik-unnii tuqunıaunnagu Paul. ¹⁵İlivsiasii piqasığłusi uqaqsitaagtitchiriñik, kilikkumagıksi Rome-miut aņuyaktiñisa qaukłiat qagğisitqulugu Paul ilivsiññun, sivunnımmagıksaagıgnıluğ pımaqluutaa. Uvagut itqanaıññiaqtugut tuqutchuglugu tavrıña tikiñıñaiññaan.

¹⁶Tavra Paul-gum uyugua tusaanaruq sivunniugutaannik, aasii isıqluni aņuyaktit igluannun kiliņagaa Paul. ¹⁷Tavra Paul ququanagaa ilañat aņuyaktit atanaurañisa aasii uqallautivlugu, Una nukatpiac aņuyaktit qaukłiannuuttuñ. Samma uqallautiksraqaqtuc ilaanun. ¹⁸Tavra aņuyaktit atanaurañata qagğisınagaa qaukłiannun aņuyaktit aasii uqallakłuni, Paul-gum tigutaaqtam ququakkañanii aasii apıgıv-luņa qagğisitquvlugu una nukatpiac ilıñun. Samma uqallautiksraqaqtuc sumik ilıñun. ¹⁹Aņuyaktit qaukłiata tasirriutivlugu asıvaqtaagutiņagaa, aasii apıgıv-

^c 23.3 Mt 23.27. ^d 23.5 Ex 22.28. ^e 23.6 Ac 26.5; Phil 3.5. / ^f 23.8 Mt 22.23; Mk 12.18; Lk 20.27.

lugu iñuiñaami, Sumik uqallautisuktağma? ²⁰Tavra nukatpam uqallautinagaa, Jew-guruat sivunninarut apigisuklutin qağğisitqulugu Paul uqaqsitaqtitchiriñun uvlaakun, apiqsruqtuğumanñuqağlugu pasiummağiksaağlugu. ²¹Aglaan aņignagich, qanuq malğukipiaq iñuich sippalik iriqsimaniaqtut utaqqilugu Paul. Taapkua unnisquhıipiağatanarut niğiyumiñaiñivlutin imiğumiñaiñivlutiglu tuqutqaanagunagu Paul, aasii paņmapak itqanaitchut taamna pisuklugu, utaqqirullu sivunniutiksrağnik. ²²Tavra aņuyaktit qaukhiata anipkaņagaa nukatpiaq piraksriqıługu, Uqallautinagu kiñapayaaq kilinñıluna taavrumiņa.

Paul Aullaqtitkaat Felix-mun Kavanauruamun

²³Tavra aņuyaktit qaukhiata qaitquņagik malğuk aņuyaktit atanauraņik, aasii uqallautivlugik, Itqanaıyağitchik 200-mik aņuyaktinik aullaqtuksranik Caesarea-mun, piqasiğlugich 70 tuttuqpaņni kakaksisuanik, 200-niglu panaliraqtuanik, aasii itqanaitchumausi aullağumiñaqsılısi 9 o'clock-pan unnuapak. ²⁴Suli kakaksigıvıaqıtitchumagiksi Paul, aasii tikiutivlugu sugaluagıñagu Felix-mun kavanauruamun. ²⁵Tavra aņuyaktit qaukhiat tuyuksriunaruq inna ittuunik. ²⁶Claudias Lysias, Kamanaqtuamun kavanamun Felix-mun, pağlan. ²⁷Unauvva iñuk Jew-guruat tigguğluņakkaņat tuqutchağlugu. Ullaņagitka aņuyaktilirağluna aasii annautivlugu, ilitchuğivlugu Rome-miunun ilautılaņa. ²⁸Aasii kipiğniugıtigivlugu ilitchuğisuklugu pasikkutaat uqautikkusiņa, qağğisiņagıga uqaqsitaagviannun. ²⁹Ilitchuğınaruņa sumik piņaisılaņanik tuqutauyumiñaqtuamik naaggaunnii tigutaagutauyumiñaqtuamik. Pasiņagaat apiqutitigun pitquramiñiittuatigun. ³⁰Tavra kilinmanņa Jew-guruanun sivunniugıtinivlugu piyumigivlugu, aullaqtitchuliņagıga ilinun tavrauvvaa. Uqallautinagıtka pasiriņi uqautigitquvlugu Paul sivuğani.

³¹Tavra aņuyaktit kamagiņagaat piraksrusiaqtin. Aullautinagaat Paul unnuakun, aasii tikiutivlugu Antipatris-mun. ³²Aasii uvlaakumman pisuaqtuat aņuyaktit utınaruq iglumiņnun, qımaklugich kakaksiraqtit tuttuqpaņnik igliqatigitquvlugich Paul-mun. ³³Taapkua aņuyaktit Caesarea-muıtınagaat Paul, aasii qaiğugich tuyuıtıt Paul-lu kavanamun. ³⁴Kavanam taıguaganikamigich tuyuıtıt, Paul apıgiņagaa kisumun nunamun maņnuqaqtılaņanik. Ilitchuğikamiuğ Cilicia-miñ pisılaņanik, ³⁵Paul uqallautinagaa, Naalaktuagıñağikpiñ uqautigiritin tikitpata. Aasii piraksriınaruq Paul munaqsriqaquvlugu Herod-gum igluqpaņani.

Paul Pasigaat Jew-guruat

24 ¹Tavra tallimat uvlut pianinmata aņaayuliqsıpaich qaukhiat Anias tikiñınaruq Caesarea-mun, umialinıallu ilaņich, pitquraliqirilu atıqaqtuag Tertullus-mik. Iliņisa uqautiginagaat kavanamun pasikkurıñ Paul-mun. ²Tavra Tertullus qaitquraukami, uqautigirraqsıņagaa Paul uqağluni, Kamanaqtuatiin Felix, isumatuvlutin aullarriñiqpich sivisuruamik aņuyautairrutıqatınagaatıgıt, iñugiaktuatıgullu iħuqsruıtıtıgun savautinagıptıgıt annıqsuutauruanik nunaunıptıñnun. ³Taamna quyyatıgıgıkput sumılıqaa ataramik, aasii quyanaapiagatıgıptıgıñ. ⁴Pıviksran atuqpaitchunıtkıga aasii apıgipiagıkpiñ, qıñııllıtin naalağniıllıaqıvlutin uqaluksraptıñnik. ⁵Una iñuk ilitchuğıgıkput iññuqtıuvlugu, ilaan aullaqısuugai tuavaallatıt Jew-guruani nunami iluqaani, aullarrauvlunılu Nazarene-guruanun. ⁶Ilaan suli Jew-guğıtıchuat itqutınıatıņagı aņaayıvıpkpaņmun, salumaiıllısaıyumiñaqtuat. Aasii tigutaanagıkput, isıvıgıuğlugu pitquraptıgun. ⁷Aasii qaukhiata aņuyaktit Lysias-gum upaktıuğagaatıgıt, aasii piağluktağluta aullautinagaa uvaptıñniñ. ⁸Aasii Lysias piraksriınaruq Paul pasiriņi ilinun uqağıaqıvlugich. Qanuqıtılaağlugu ilinınik ilitchuğıyumiñağıaqtıtın ilaaniñ

supayaatigun pasikkutiptiņnik ilaanun. ⁹Tavra Jew-guruattaug ilaņammigaat pasikkutaat uqaqłutij ilumun innipiagataqługich pasikkutiņich.

Paul Patchisaiņņirug Sivugaani Felix-gum

¹⁰Tavralli kavanam urriqavigimmani Paul uqaquvluni, Paul uqallaņaruq, ilisimaruna atangunjarutin ukununa nunauruanun ukiuni iņugiaktuani. Quviasupiağataqtuna uqautigigupku patchisaisilaaga sivugaņni. ¹¹Iļitchuğiniaqtutin ilijņnik qulit malğuk uvlut sippinaičhut aņaayyuyaqtuaqama Jerusalem-mi. ¹²Jew-guruat iļitchuğinaitkaluagaanņa qapiqtaiļiqatiqatilluna iņuņmik aņaayyuvikpaņmi, naaggaunnii iļitchuğinaitkaanņa piallaktitchiņiağluna iņuņnik aņaayyuvijņņi, naaggaunnii Jerusalem-mi. ¹³Naaggaunnii ukpiğnaqsiliğumiņaitkaat ilijņnun paņmapak pasikkutigikkaqtij uvamnun. ¹⁴Uvvaaglaan una piļaağiyumiņaitkiga ilijņnun. Ukpiğigiga God-ijat maņņuupta, tuvraqługu nutauruakun ukpiğniq ilumun ittuagaņisajāt ukua iņuich. Ukpiğimmigitka sulī iluqaisa aglausimaruat pitqurani qaisauruani Moses-kun, makpiğaaņiņiļi Uqaqtijisa God-im. ¹⁵Niğiugimmigiga ukunattutauq iņuktun God-mun iņupayaat aņipkağniağniļugich tuqqunmiņ, nakuuruallu nakuuņitchuallu. ¹⁶Tavraasii iņuuniļuktuna pisuqtılaaptun patchisaiņņiaqłuna God-mun iņuņnullu.

¹⁷Piitqaaqłuna ukiuni iņugiaktuani Jerusalem-miņ, utiņaruņa saagaqługich maniich aitchuutit uvagut iņuptiņnun, aitchuiyaqtuqłunalu ikipkautinik.^g

¹⁸Taamna savaağipkaqtillugu, paqinņagaanņa aņaayyuvikpaņmi, naatchianikłuna salummaqtauganikłuna pitqurat uqaluatigun. Iņuņnik iņugiaktuanik piqatiqanaičchuna pialaņaitchugullu. ¹⁹Aglaan ilaņich Jew-guruat qairuat nunaaqçiqiņiņi Asia-m tavraniin-ņarut. Taipkua ilijņich qairuksraugaluatqt sivugağnun aasii sunik pasikkutiksraqağumiņ uvapkun uqautilutin. ²⁰Naaggaunnii ukua iņuich uqağlich sunik killukuagutinik iļitchuğikkamiņnik uvapkun makitakama uqaqsitaagviņmi. ²¹Aglaan uvvauna atausiq pisigivlugu nivliutigiņagiga nipatusivluna makitakama sivugaanni. Isivgiğivsiņa uvlupak pisigivlugu ukpiğniğa tuqunaruat aņipkağniağniļugich.^h

²²Tavra Felix ilisimmağikłuni ukpiqtuaguruat piļğusiņiņiņik, ağıupkaņagai kasimaruat uqallakłuni, Lysias qauklat aņuyaktit qaikpan sivunniğniğaiga uqavaağutiksi. ²³Tavra piraksriņaruq atanauraniņiņik aņuyaktit Paul qaunaksriqa-quvlugu aglaan tigutaqsımavaiņiņaiğlugu, avilaitqatiņiņiņnullu ullallaayumiņaqsilugu ikayuğiaqsaparruņ.

Paul Qağğisigaat Felix-mun Drusilla-mullu

²⁴Uvlut qavsich pianiņmata Felix qaiņaruq nulianiļu Drusilla, Jew-guruag ağnaq. Ilaan qaitqunagaa Paul aasii naalaasivlugu uqautiqağman qanuğlutij iņuich ukpiliğumiņiaqtılaanannik Christ Jesus-mun. ²⁵Tavra Paul uqaagataviksillugu iņuich nalaunņaruakun iņuuruksrautilaannik, qaņjulaanajairrutikullu iņuuniagņiğmik, tikitchumaaqtuakullu isivgiğviksrautikun, Felix sivuugatchaņaruq aasii uqallakłuni, Piiļlagiņ uvaņņa. Piviksranikkuma qaitquvsaağniağikpiņ. ²⁶Tavraniņsauq Felix maniļitquyumaņagaluaqtuq Paul-mun. Tavra taamna pisigivlugu qaitqurağigaa akulaitchuamik sulī uqaluqatigivlugu. ²⁷Tavra ukiuk malğuk naanmaņnik, Felix kavanauruag simmausiņagaa Porcius Festus-gum, aasii Felix-gum iviğallagumavlugich Jew-guruat, qimaņagaa Paul tigutaqtauvlugu.

Paul Apiqsrirug Isivgiqsasuskłuni Rome-miut Umialganni

25 ¹Tavra Festus piņasunik uvlianikami nunamiņi, aullaņaruq Caesarea-miņ Jerusalem-mun. ²Tavrani aņaayyuliqsipaiļlu Jew-guruallu aullariņisa

^g 24.17-19 Ac 21.17-28. ^h 24.21 Ac 23.6.

uqautigirraqsinaigaich pasikkutitij Paul-kun. ³ Apiginaagaat Festus ivigallaglutinj Paul Jerusalem-muktitquvluvu, sivunniunjavlutinj tuqutchuklugu apqunmi. ⁴ Festus kiunagai, Paul tigutaaqtauniaqtuq-suli Caesarea-mi, ilaalu sivuniqagnivluni taamuja utignasuagniaagnivluni. ⁵ Tavraasii uqallautinajagai, Inuich aullarrisi Caesarea-muglich maligluna, aasii pasilugu Paul taamani sumik pigiitчуuanik pinakpan.

⁶ Tavra Festus uvliuvsaanjaruq tallimat pinasuniilunnii naagga qulini uvluni piqatigivlugich, aasii utiqłuni Caesarea-mun. Aasii uvlaakumman, isivgiirraqsinaruq aasii piraksriivluni Paul qagğisitquvluvu. ⁷ Tavra Paul qaimman, Jew-guruat Jerusalem-miññaqtuat makitanjarut avataani, pasiñiapiagataqlugu inugiaktuatigun sutigun ukpignaqsiyumiñailłaisa pasikkutitij. ⁸ Paul uqallajarauq patchisaiññağunmiñi, Suuramikunnii pimaqlunaitчуña kipuqlaglugich Jew-guruat pitquranich añaayyuvikpauvlu, naaggaunnii Rome-miut umialgata. ⁹ Tavra Festus, ivigallakkumavlugich Jew-guruat, apiginaagaa Paul, Utigukpich Jerusalem-mun, aasii taamani qanuqitilaaqtaulutin sivuqqamni pasikkutinjisigun ilijnun? ¹⁰ Tavra Paul-gum kiunagaa, Makitaruna isivgiquksauruksravluña sivugaani Rome umialgata piriñisa. Pigiitчуuamik sumik pinaitчуña Jew-guruanun, ilivitchauq ilisimalluatagmiutin. ¹¹ Tavraasii uvana kipuqlanagupkich pitqurat sumiglu pinaguma tuqurrutauyumiñaqtuamik, apiqsriñitчуña nanağuglugu. Aglaan tanjigitpan pasikkutaat uvamnun, kialiqaa aitchuutigiyumiñaitkaaja ilijninun. Isivgiqusauyaguktuna Rome-miut umialgannun. ¹² Tavra Festus uqaatigiqaaqlugich ikayuqtini isivgiikami, kiunagaa, Rome-miut umialganun isivgiqusauyagukavich ilaanun aullağniaqtutin.

Paul Qagğisigaat Agrippa-mullu Bernice-mullu

¹³ Tavra qavsiñik uvlianiñmata, umialik Agrippa Bernice-lu tikiñjaruk Caesarea-mun tautugiaqlugu Festus. ¹⁴ Tavra uvliuganiñmanñnik, Festus quliaqtuaginagaa Paul pasikkusiaña umialiñmun, uqaqluni, Inuk amma tigutaaqtauvluvu qimañakkaja Felix-gum. ¹⁵ Jerusalem-mukama, añaayyuliqsiqpailłu umialiñnallu Jew-guruani uqautiginagaat pasivlugu tuqutaullasiñiaqlugu apigivluna. ¹⁶ Aglaalli kiunagitka pilğusigininivlugu Rome-miunun inuk pasiraauruq tatavsagumiñaglugu kasuutinaiññaan tavruna pasirinijnun, aasii uqağviksraqaqtitaluni patchisaisilaamiñik taavrumuuna pasikkusiamigun. ¹⁷ Tavra iluqağmiñ qaimmata uvuna, piñatchianaitчуña, uvlaakuginiññağman isivgiirraqsinaruna, aasii piraksriivluna Paul itqutitquvluvu. ¹⁸ Ilaan akilliñi makinnamij pasikkutiksraitkaqsinarut sumik pigiitчуuamik ilaagun niğiugusivsun. ¹⁹ Aglaan uvavaaqatiginaniagaat Paul ukpigikkağmikkun inukullu tuqunaruakun atiqaaqtuakun Jesus-mik, Paul-gum inuupağatağnikkanaganun. ²⁰ Sivunniqsausiinjaruna qanuğluna ilitchugimmağiksiyumiñaqtilaamnik tamatkunuuna pasikkutitigun, aasii apiginagaluagiga Paul Jerusalem-mugugmagaan taamani isivgiquautquvluvu tamatkunuuna pasikkusianijun. ²¹ Aglaan Paul apiqsrimman Caesar-mun umialganun Rome isivgiquvluni, uvana uqallanaruna tigutaaqsimatquvluvu aullaqtitchumiñnagsiağilugu Caesar-mun. ²² Tavra Agrippa uqallanaruq Festus-mun, Tusaasukkaluagiga inuk uvamnik. Festus-gum kiunagaa, Uvlaakun naalaktuagisigiñ.

²³ Tavra uvlaakumman Agrippa-lu Bernice-lu qainjaruk kamanaqsisapiaqlutin qinñamiñni. Isiqtuk kasimaruannun inuñnun piqatiqaqlutin anuyaktit kaukñiñniñik naumaruaniglu inuñniñ iniqpaum. Festus piraksriutaagun Paul itqutinagaat. ²⁴ Tavra Festus uqallanaruq, Umialiik Agrippa iluqapayauravsilu uvaniittuasii piqatigivluta, tautukkiksi uvva inuk iluqağmiñ Jew-guruat maaniļu Jerusalem-miļu uqautiginakkanat uvamnun pasivlugu. Saqlanjarut inuuruksraunağniivlugu.

²⁵ Aasii ilitchuġinaitchuġa sumik ilaan savaanjanik tuqqutauyumiñaqtuamik. Aasii isivġiqumman Caesar-mun umialinjmun, sivunniutiġagiga taamuġaqtitchukġugu.

²⁶ Aglaan uvva sumik nalupqinaitchuamik pasikkunmik Paul-kun tuyuutiksraitchuġa umialimñun. Taamna pisigivlugu qaġġisiġagiga sivuqqavsiññun, ilijnuħhaaq ami Umialiik Agrippa, qanuqitilaaganikkuptigu tuyuutiksranikkasugaluġa. ²⁷ Qanuq qiññaqaqtuq uvamnun iruġnaġmatun aullaqtitchiñiq tigutaamtamik Rome-mun nalupqinaisuġaġnagu pasikkutauruaq ilaanun.

Paul Patchisaiññiruq Inmiñi Agrippa-mun

26 ¹ Agrippa-m uqallautiġagaa Paul, Uqaġumiñaqsipkaqtaurutin uqautigilutin ilijnik. Tavra Paul isaaqġugich argagni uqarraqsijaaruq patchisaiññimigun inna. ² Umialiik Agrippa, Isummatigiruġa uvamnuk piġġuataġasugaluġa sivu-ġaġiutiymiñaġniqama ilijnun uvlupak, uqautigiyumiñaqġugu patchisaisilaaga iluqaisigun Jew-guruat pasikkutiñisigun uvamnun. ³ Qanukkiataġ ilisimmaagiksutin iluqaiññik Jew-guruat piġġusiġiññik uqaġlaqtigisuukkaġiññiglu. Taamna pisigivlugu apiġigikpiñ naalaġnitquvlutin uvamnuk qiñuiġġutin.

⁴ Iluqaġmiġ Jew-guruat ilisimagaat qanuq iñuuniagūsiga nutaġaunnamniñ-qaġa. Ilišimarut isuaniñ-qaġa iñuunġatilaamnuk uvaġa nanmiñiq nunamni Jerusalem-miġu. ⁵ Uqaġtuagaumiġ nalaullugu ilisimakkaqtij, ilisimaġammiut isuaniñqaġa ilautilaamnuk kipuqġayunaitchuanun Pharisee-ñun piġġusivsiñni.ⁱ

⁶ Aasiuvva paġmapak makitaruġa uvani qanuqitilaqaqtavluġa pisigivlugu aġiñ niġiuchsruutaa God-im maġġuuptiġun. ⁷ Taavrumiġa qulit malġuk maġġuuvut niġiuktat kipigñiuqġutiġ tikiutisukġutiġ, aġaayyuqġutiġ God-mun unnuamiġu uvlumiġu. Taavrumuunaasiuvva Umialiik, Jew-guruat pasigaanġa. ⁸ Suvlusiasiuva ilivsi siġliġnaġisiviġuq ukpiġniksraq God-mun aġipkaġumiñaqġitilaanġat tuqunaruat? ⁹ Uvamniġiuvva isumapiagatanġaluaqtuġaġa taimani qanusigairuksraunasugaluġa ukpiqtuanik Jesus-mun Nazareth-miumun.^j ¹⁰ Tainnaasii piġaruġa Jerusalem-mi. Aitchuusiaqaqġuġa ataniġnaqunmik aġaayyuliqsiqpaġniñ, God-im iñuġi iñuġiaktuat tigutaanġatika, sulit tuqutauruksraġuġmata ilaalliqsuutimmiraqtuġa piyuqaġisuanun. ¹¹ Tatavsagaġyunaġitkalu iñuġiaktuani Jew-guruat aġaayyuvipayauraġiñni, piġlaaġipkaġniaqġugu ukpiġutaat, sulit summautivaiġġugich aullaġaqtuġa uġasiksuanun iniqpaġnun nagliksaaqtitchukġugich.

Paul Quliaqtuagigaa Isumalitqigñini

(Acts 9.1-19; 22.6-16)

¹² Tainna piyaqtuqġuġa, Damascus-mun aullaġaruġa ataniġnaqusiraqġuġa piraksriusiaqaqġuġalu aġaayyuliqsiqpaġniñ. ¹³ Umialiik, uvlug qitiqqaġman tautuġagiga iglaullapta qaumaniq qilaġmiñ, qaummaġiħhaaġniqsuaq siqiniġmiñ, qaummatittuaq avatimnun taapkunuġalu iglaumatimnun. ¹⁴ Tavra iluqata ulġuanikapta nunamun, tusaanaruġa nipimik uqaqtuamik uvamnun Jew-guruat uqausiatigun, Saul, Saul, summan nagliksaaqtitpiġa? Nagliksautiksriusiqsiñnaqtutin ilijnun akiġliqsiqamġa qimuktutin tukkaqtuatin qimuguksaagunmun.

¹⁵ Tavra uqallaġaruġa, Kiuviġ ququularuatiin uvamnuk? Aasii Ataniq uqallaġaruq, Jesus-guruġa nagliksaaqtitan. ¹⁶ Aasii makittin, niptaġvigijagikpiñ kivgaksraqtaagisukġutin; quliaqtuagutiniagitin iñuich tautuġaniġuġa uvlupak, sulit quliaqtuagutilugich sunik ilitchuġipkaġumaakkamnuk ilijnun. ¹⁷ Qaunaginiaġikpiñ piġaġitquġiġlutin Israel-guruġanun, Jew-guġiġchuanullu, ilijniññun tiliñiaġikpiñ.

¹⁸ Tavra ilisautiniagitin tusaayugaagiksuanuk mumikkumiñaqsiġugich taaqtuamiñ

ⁱ 26.5 Ac 23.6; Phil 3.5. ^j 26.9-11 Ac 8.3; 22.4-5.

qaummaġiksuumun, aġalatinġaiglutinj Satan-mun aġlaan God-mun, ukpiliġlutinj piġlutitinj suliqutiginjaiqsautqulugich, suli ilaliutiyumiñaqsiġlutinj God-im iñuksraqtaanjñun.

Paul Quliaqtuaġigaa Savaani

¹⁹Tavra Umialiik Agrippa, kamagiñagiga qilañmiññaqtauruaq qiniqtuuraaga.

²⁰Aasii isagutinjaruñña Damascus-miñ Jerusalem-millu suli nunaaqqiññ iluqaani Judea-miittuani, akunġanniġu Jew-guñitchuat alġaqsruinjaruñña isumalitqiksuksraunivlugich iñuich aasii mumiglutinj God-mun, suli iñuuniaqtuksraunivlugich ilisimanaqsilugu allaññuqtautillaaqtiñ.^k

²¹Taamna pisigivlugu Jew-guruat tiggugluñjagaanna añaayyuvikpañmi aasii tuqunnialaaqsivluñña. ²²Uvlupañmun-aġlaan God-im ikayuñjagaanna, aasiuvva makitaruñña uvani quliaqtuaġivlugu ilisimakkaga ilumun ittuag, iñupayaanun kamañachtuallu kamañachtuallu ativlugich. Uqautigikkağa tainnatupiaġataq ittuq uqaqtiñisa God-im Moses-lu uqautigikkañtatitun piyumaagñivlugu, ²³taamna Christ-guruat nagliksaaqtuksraunivlugu, suli sivulliluni añjiruaniñ tuqqunmiñ, ilitchuġipkaġlugulu annaun iluqaiññun Jew-guruanun Jew-guñitchuanullu.^l

²⁴Tavra Paul uqaġniaqtillugu patchisairrunmigun, Festus-gum nipatusivluni uqallautiñjaga, Paul kinnagūqtutin uvva, ilitchivaiññavlutin kinnagūutigiagsiñ.

²⁵Paul-gum kiunjaga, Kinnagūñitchuñña, kamañachtuatiñ Festus, uvvaaglaan uqautiqaqtuñña isumalaagutiksraupiaqtuamik ilumun ittuamiglu. ²⁶Umialiik Agrippa, uqautiyumiñaġipkiñ taluqsrautailuñña qanuq ilisimagitin tamatkua iluqaisa. Nalupqisunitchuñña ilisimammiutin iluqaiññik, qanuq taamna piñaitchuq nalunautchiaġilugu. ²⁷Umialiik Agrippa, ukpigiñvugich God-im uqaqtiñi? Ilisimarunña ukpigiñtutin. ²⁸Tavra Agrippa uqallañjaruq Paul-mun, Akkupauraq Christ-miugūq-titchukluñña isumavich? ²⁹Tavralli Paul-gum kiunjaga, Sivikitkaluaqpan naagga sivilunaagaluqpan, añaayyutigiñgalaġigiga God-mun iliviñlu iluqaġmiglu naalaġni-ruat uvamnik uvlupak ukpiliqūgalaqūgich uvaptun, tigutaaqtaunjiññaġlusi uvaptun.

³⁰Tavrani umialik kavanaauruaġlu Bernice-lu iluqaġmiglu allat iñuich makinñjarut, ³¹aasii anianikamiñ uqaurrutinjarut avamun, Iñuk iñña piñitchuq sumik tuqurrutaayumiñaqtuamik naaggaunniñ tigutaaqsimmatiksramik. ³²Tavra Agrippa uqallañjaruq Festus-mun, Taamamna iñuk tigutaaqtaunjiññaġayaqtuq apiqsriñaitpan Caesar-muguluni.

Paul Rome-muksaqtuq

27 ¹Tavra sivunniutaumman umiaqpagaqtuksraġuqłuta Italy-mun aitchuutigiñjagaat Paul ilañiñlu allat tigutaaqtat Julius-mun, atanaurañannun Rome-miut añuyaktiñisa atiqaqtuat Augustun-gum añuyaktiñiñik.

²Ikuñjarugut umiaqpañmun Adramyttium-miññaqtuamiñ aullaqsiññaagūgman nutqaagāġviñiññun nunaaqqiñiñi Asia-m, aasii tiñinnaarraqsivluñña. Aristarchus, Macedonia-ġmim Thessalonica-miñ, piqasiñjagaatigut. ³Uvlaakumman tikiññjarugut Sidon-mun. Julius-gum aġalalluatañjaga Paul piaqłuktautaitchuakun, suli aullaqtiñjaga tautugiāqvugich avilaitqatiñi aitchuqvuvlugu sunik pigiraksraġikkañiñik. ⁴Aullañjarugut tavrañña, aasii anuġi arguġiannaqłuni tiñilġaiñjarugut qamañagun qikiqtam Cyprus. ⁵Tavraasii tiñilġaiñjanikapta ikaaqlugu taġiuq akianiittuag Cilicia-m Pamphylia-vlu, tikiññjarugut Myra-mun Lycia-miittuamun. ⁶Tavrani añuyaktit atanaurañat ilitchuġinjaruq umiaqpañmik

^k 26.20 a Ac 9.20. b Ac 9.28-29. ^l 26.23 a 1 Co 15.20. b Is 42.6; 49.6.

qairuamik Alexandria-miñ aullaqsagumaruamik Italy-mun, aasii ikipkaqtuta taavrumuḡa umiaqpaḡmun.

⁷Tiñilḡaḡsiḡarugut sukailaamik anuḡhiḡpaiḡḡuni uvluni iñugiaktuari, arguḡianniuḡluta tikiḡḡiñḡarugut akianun nunaaqḡim Cnidus. Aasii anuḡim sivunmuktuḡititchumiñaiñmatigut nalimun, tiñilḡaiḡarugut qamanḡagun qikiḡtam Crete, uivvaḡlugu nuvuḡaḡ Salmone. ⁸Siñiqsraqtuḡlugu nunam siñaa siḡḡaḡnaḡaluḡḡaan, tikiñḡarugut inimun atiqḡtuamun Qamannirviḡmik, qaniḡani iniḡpak inmiruaḡ Lasea.

⁹Taavrumani nunaaqḡimi uvliuḡarugut iñugiaktuanik, navianaḡsilḡataḡtillugu iglauniksraq ukiaḡluni Jew-guruat uvlug niḡilairviat qaaḡianiḡavluni. Tavra Paul uqallautiḡagaluaḡai inna, ¹⁰Aḡutiit, ilitchuḡiruḡa aullaḡupta uvaḡḡa navianaḡniaḡtuḡ iglauniḡput, maḡtauniaḡtut usiavullu umiaḡpaḡu, ilaanniḡu suksrauniksraqput. ¹¹Tavra aḡuyaktit atanauraḡata kamaḡiḡhaaḡaḡik umiaḡpaum umialgatalu iñuatalu uqaluḡu, kamaḡigaluḡnaḡu Paul uqalua. ¹²Tavra qamannisimavik umiaḡpaḡmun nayukkaḡat ukiiviksraḡiñḡarugut, iñugiagniqsrat ayaksaḡḡarut taḡiumun tavraḡḡa, tikiḡaiñmagaḡsaḡukḡlugu Phoenix piyumiñḡumiḡ. Taamna qamannisimavik Crete-miittuaḡ sanmiruaḡ uḡallavlu kanagnavlu tuḡaḡḡun, aasii tavrani ukiilutiḡ.

Qaggḡuḡtuḡ Taḡiuḡ

¹³Tavra uḡallaḡuḡman isumavlutinḡ sivunniurriḡ nalaunniḡaḡsu-galugu, kisaḡ nuḡinḡagaat aasii tiñilḡaiḡaḡsivḡlutiḡ siñiqsraqḡlugu Crete, siñiqsraurapiḡataḡlugu nunam siñaa. ¹⁴Tavra akuniḡitchianḡchuḡ anuḡiḡpak niḡiḡḡuk, anuḡqaḡḡarugut qikiḡtam tuḡaaniñ. ¹⁵Tavra umiaḡpak anuḡiḡpaum nalaunmaḡu arguḡumiñaiñḡarugut sanmiḡlugu anuḡi, ilatchiḡarugut tiksiaḡluta. ¹⁶Aasii iglaunḡarugut qamanḡagun qikiḡtauram atiqḡtuam Caudamik. Tavra siḡḡaḡivluta anayanaiḡaḡaḡikput umiaḡpaum umiuraḡa. ¹⁷Ikuaniḡmarruḡ umiuraḡ, anniḡsuḡniḡuksaaḡsiḡagaat payaḡaiḡaḡsaavlugu akḡunaanik umiaḡpak. Tavraasii anayasuliḡlutiḡ iḡkaḡiñḡasugalutinḡ mauyaḡiñḡamun siñaaani Libya-m, tiñilḡautaiḡarut aasii tiksiaḡsivḡluta. ¹⁸Tavra anuḡi suamaruaḡ anuḡiḡsillugu-suli, uvlutḡinḡman siḡqairraḡsiḡarut umiaḡpaum usiaḡiñik. ¹⁹Uvluk piḡayuagniasii siḡqarraḡsiḡagaich saatḡutiḡi umiaḡpaum. ²⁰Tavra uvluni iñugiaktuari tautulañḡaḡivut siḡiñḡlu uvlugiallu, anuḡi anuḡḡiaḡataḡluni. Kiisaimmaa iñuuyumiñaiḡasukkiitivuḡt.

²¹Tavra aḡutiit siviḡuruamik niḡilaitkaluaḡmata, Paul makinḡarugut sivuḡaannun, aasii uqallautivlugich, Aḡutiit, kamaḡiyumiñḡagaluaḡivsiḡa aullaqsaaḡiñḡavsi Crete-miñ aasii siḡqaiḡiḡluta iluḡaiñḡik usiaptiḡnik. ²²Aasii paḡmaḡap ipiqtusunaḡiḡivsi, qanuḡ ilaḡiñḡianḡchusi atausiuramik-unni, aḡlaan umiaḡpaiḡaḡiaḡtuḡt. ²³Qanuḡ unnuapak makitaḡarugut saniḡqamni isaḡulḡa God-im ukpiḡikkaḡma, aḡaayuvigisuukkaḡmalu, ²⁴aasii uqallautivluḡa, Iqsiñak Paul, qanuḡ tikitchuksraurutin Rome-mun, aasii Caesar-m isivḡiḡlutiḡ. Aasii pisivḡlutin, God-im iñuuliñaiḡai iluḡaisa umiaḡpagaḡatitin. ²⁵Ipiqtusunaḡiḡchiasii, aḡutiit, qanuḡ ukpiḡutiḡaḡtuḡa God-mun nalaupiaḡataḡniaḡtillaḡa kilḡusiaḡa. ²⁶Aḡlaan tipiniḡaḡatigut qikiḡtamun.

²⁷Akimiḡaḡutailaḡḡuḡmata unnuat tiksiaḡivut anuḡḡiuḡluta taḡiumi Mediterranean-mi, unnuḡaḡ qitiḡqaḡpalliḡman sivuḡḡich ilimatchaḡarut qalliñasugalutinḡ nunamun. ²⁸Tavra kiviḡsraḡarut aasii ilitchuḡivlutinḡ iñuiñḡaḡtun isaḡniḡtun ititilaḡanik, ayuuḡtaallaḡqaḡlutiḡ kiviḡsraḡsaḡarut aasii akimiḡaḡ isaḡniḡtun ititilaanikḡuni. ²⁹Tavra anayatchakḡutinḡ umiaḡpakput apuḡasugalugu uyaḡaḡruanun, niḡinḡaḡaich sisamat kitchat aquaḡun, aasii uvlusiiḡaḡsivḡlutiḡ.

³⁰Tavra sivuqłıch pigruğumavlutıj umiaqpañmiñ, niñinğagaat umiuraq immamun, kisağniaññuaqsafutıj umiaqpaum sivuagun. ³¹Paul uqallautinğagai añuyaktit atanaurañat añuyaktillu, Ukua añutit umiaqpañmiññisuaqpata iñuulirauyumiñaitchusi. ³²Tavrani añuyaktit kivluñagaich aklunaañi umiuram aasii sağvaqtıñıñu.

³³Tavra uvlug qausaaqsivallıgman, Paul niğıllaqupianğagai umiaqpağaqtit uqallakłuni, Uvlupak akimiağutaitaıññuqtut uvlut, aasii iluqasi tainnatun sivistigiruamik niğıurañaitchusi. ³⁴Tavra niğıllaqupiağivsi, sayaniktağumausi iñuullasisağlusi. Atausiuraq-unnii nusaqsi niaquvsıññi tammağniañitchuq.

³⁵Taamna uqallausigianikamiñ, Paul-gum tıgunğaga punniq, aasii quyyavigiqaaqługu God takkuanni, avikługu niğırraqsınaruq. ³⁶Tavrani iluqağmiñ qapıñaisaaqtañarut aasii niğıvłutiktıauq ilinıch. ³⁷Iluqata katiñfuta iñugiaktılaaqput 276 umiaqpaum iñunı. ³⁸Tavra niğısuiğataqamiñ, uqıgliñinğagaat umiaqpaq igiñğıch palauvaksrat tağiumun.

Umiaqpaiyaqtut

³⁹Tavra uvlugman, umiaqpağaqtit ilisağinaitkaat nuna, aglaan nalunaiginğagaat puviaq naqittuamik siñilik, sivunniutinğagaat piñagumiñaqpan umiaqpañmik apuğaksaagvıgisagukługu. ⁴⁰Tavra ilaisa kivluñagaich kitchat aklunaañıch qımakługıch kitchat immamun. Aasisuli tavrani añivraaqługıch aklunaat qiliğıtigıkkañi aquutim. Aasii nuqıñıñu sivullıq tıñilğautaq apuğaksaqsınaruq nunamun. ⁴¹Tavra nalauñıñu ikkalğug ikkalğisinğagaat umiaqpaq, sivua kalivıñıñu aulayyallainaruq, aasii aqua siquminğaga ulivrigaqtuam tağium.

⁴²Añuyaktit sivunniñarut tuquğagukługıch tigutaaqtapayaurat, ilaanni nallinıch puumillutıj annakkasugalugıch. ⁴³Tavra añuyaktit atanaurañata annautiyumavlugu Paul, taññiqsinaitkaa sivunniutaat. Ilaan piraksrıñğagai iñupayaat puuvrallarut nautkiaquvlugıch umiaqpañmiñ aasii tulaksaquvlugıch. ⁴⁴Aasii ilı ilakutat ikiaqtatıgıñ naagga umiaqpaviñıñıqtıgıñ tulaquvlugıch. Tavra iluqata annañarugut nunamun.

Malta-miittut

28 ¹Annañnigataqapta, ilıtchuğinğagıkpıt qikiqtıaq atıqatılaañanik Malta-mik. ²Tavra iñuıch tavraniıttuat tukkuğıksipiğatanğagaatıgıt, ignıqsuutim-mivłuta pağlavlutalu iluqata, qanuq sialuguqsaañıñıñu irriliqłuni. ³Tavra Paul katıtchinaruq qırıñnik aasii qırriutivlugıch ignıgmun, tavrani nimıgiaq salapqınaruq uunaqsımman aasii argañıñun nipiñıñu. ⁴Tavrani Malta-miut tautukamırrıñ nimıgiaq nivinaruq Paul argañıñı, uqaurrutınaruq avanmun uqaqłutın, Nalupqınaitchuamik una iñuk iñuktaqagñıqsuq. Aasii annakaluaqłuni tağiumiñ, pañmapak tuquruksrañıqsuq paaqłusıağilıgu piramiñun. ⁵Paul aasii, ivsuksañaga argagmiñıñ nimıgiaq ignıgmun aasii qanuqpallañitchuq suoramik-unnii. ⁶Tavra niğıugaqsıgaluaqtut puvıtchaqtilaaksrañanik naaggaunnii tavrannatchıaq puğniağasugalugu Paul tuquluni. Sivisturamik utaqqıgaluaqamiñ tautuñisanikamiñ sumik allanaqtuamik Paul-mi, isummitqınaruq aasii uqallausıgıvlugu god-aunıvlugu.

⁷Tavra uñasıpianıtchuami taavrumanıña tulagvianniñ nautchiaqagviıch inñarut iñuqaqtuat Publius-mik umialganik qikiqtam. Ilaan pağlañagaatıgıt tukkuqısmavlutalu uvluni piñasuni. ⁸Tavra Publius Aapaña nañılınaruq sunnautinikłuni itıktalıqłuni aqsıgaqługu. Paul-gum itchaqınaga aasii añaayutıvlugu, aksıukługu iluqaqınaga. ⁹Tavra taamna pimman, iluqağmiñ allattaq iñuıch nañıttuat qikiqtami qainammiut aasii iñuqaqırauvlutıñ. ¹⁰Taapkuva

iñuich aitchunagaatigut aitchuutiniik iñugiaktuanik aasii aullaqaqsikapta umiaqpak usillijagaat atugasraptiniik iglaugupta.

Malta-miñ Rome-muktut

¹¹ Tatqich piņasut pianinmata, ikuņarugut umiaqpaņmun atiqaqtuamun Malgigņik God-ignik. Taamna umiaqpak qaiņaruuaq Alexandria-miñ, aasii ukiivluni qikiqtami. ¹² Aullaqapta tikiņnarugut iniqpaņmun Syracuse-mun, aasii tavrani uvlivluta piņasunik. ¹³ Tavranaasii supiaęaqłuta tikiņnarugut iniqpaņmun Rhegium-mun. Uvlaakumman uņalaęunaruq aasii uvlunni malęugni iglavluta, tikiņnarugut nunaaqqimun Puteoli-mun. ¹⁴ Tavrani paqinjarugut ukpiqtuanik, aasii aiyugaaņagaatigut nayuquvluvitiņ tallimat malęuņni uvluni. Tavrana aullaqapta tikiņnarugut Rome-mun. ¹⁵ Tavrani aasii ukpiqtuat Rome-miut tusaakamisigut qaisilaaptiniik paņagaatigut, ilaņich ayuuqtigivlutiņ nunaaqqimun atiqaqtuamun kasimaviņmik Appius-mik, aasiisuli ilaņisa nunaaqqimun atiqaqtuamun Piņasunik Tukkuaviņniik. Paul kasuqamigich quyyavigiņagaa God, aasii qapiņaisaałtuni.

Rome-miittut

¹⁶ Tavra tikiņnapta Rome-mun, Paul iniqaqtitauņaruq ilaagun, munaqsriqaqluęu aņuyaktimik. ¹⁷ Uvlut piņasut pianinmata Paul katitiniņagai atautchimun tavrani sivulliuqtaturuat Jew-guruani. Aasii katitaniņmata uqallautiņagai, Aniqtatiit, sumik piņaitkaluaqtilluņa paaqsaaņaruamik iñuutiņnun naaggaunnii piļęusiniņiñun maņņuupta aitchuusiagiņakkaptiņnun, tigutaaņagaana Jerusalemi, aasii aitchuutigivlunęa Rome-miun. ¹⁸ Apiqsruqtuanikamiņņa tigutaaqtaunęa qisitchumanęa galuaęaana, ilitchuęiņiñamiņ tuqurru tauyumiņaqtuanik killukuęutimnik. ¹⁹ Tavra Jew-guruat tainna pitquriņitkaqsimmata, naņęviiqama ullautisunaruņa Caesar-mun isivęiqvluņa, pasikkutiksramik uqautiksraitkaluaņęaęma iñuutiņnun. ²⁰ Taamna sivunięivlugu apiqsriņaruņa tautugukusi uqatigivlunęa, atakkiatanę ukpięigigęa Christ-guruat qaiņatilaņanik, Israel-guruat nięiugikkaņat, aasii taamna pisivlunęa tigutaqtaunęa. ²¹ Tavra ilaisa uqallautiņagaat, Tuvuusiqaņaitchugut Judea-miñ ilipkun, sulii nalliataunnii aniqtatiit maunęatuat quliaqtuagiņaitkaat naagga uqautiņaitkaat suna pigiitчуaę ilipkun. ²² Aglaan uvva tusaasukkaluaqtugut qanuq isumaqaqtılaaęnik, ilisimavluta sumipayaaę iñuich uqautigivlunęa pigiitчuanik ilauvigiķkatini.

²³ Nalunaiqsiquaqłutiņ uvlumik piqatigivlunęa Paul, iñugiaktuat iñuich ullaņagaat Paul taavrumanii uvlumi inaanun. Uvlaaņaniñ-qana unnuagaatqitilluęu, Paul kaņiqsipaęniataņagai quliaqtuagutivlunęa tusaayugaagiķsuanaņik Ataniqsimmataata God-im iñuņnun. Ilaan ukpiliqsinniaņagai Jesus-mun taiguęutivlunęa pitquraniñ qaisauruaniñ Moses-kun, aglaaņiñiñiļlu uqatiniņa God-im. ²⁴ Aasii iñuich ilaņisa ukpięiliņagai uqaluņi, allalli arguasukitilluęich. ²⁵ Tavra atinięamik inmiņni aullaņarut, Paul uqallaaniņman atautchimik uqaluņmik, Ilitqusięisuaę nalaunęaruq uqallautikaņigich maņņuu siiaia-kun uqatimigun, uqautivlunęa God-im uqaluņniik inna,

²⁶ “Naalaęnituiñęaęiaęaluqtusi aglaan suoramikunnii kaņiqsiyumiņaaitchusi, sulii qiniqtuiñęaęiaęaluęmisi ilisaisriyumiņaaitchusi.”

²⁷ Qanuq ilivsi iñuich puqiliņarusi, sulii tusiļlaqsinarusi siqunęiqtusiļlu, ilaanni ilisaisriņasugalusi sulii tusaanasugalusi sulii kaņiqsiļusi, aasii saallusi uvannun iħuaqsitqulusi.”

²⁸ Tavra Paul uqallavsaņaruq, Iļisimaruksraursi God-im tusaayugaagiķsuana annaurraunikun qaisauruq Jew-guņitчuanun. Iliņich naalaęniņaqtut. ²⁹ Tavra Paul uqallaaniņman taavrumiņa, Jew-guruat aullaņarut uqavaapięataqlutiņ avanmun.

^m 28.19 Ac 25.11. ⁿ 28.26-27 Is 6.9-10.

³⁰Tavra Paul inuunaruq iglumiñi tavrani ukiuk malguk naaḥugik inmiñik akiliutivluni, paglavlugich inuich iluqaisa ullautiruat inmiñun, ³¹algaqsruutigivlugu God-im atanniqsimmataa inuunun, ilisautivlugillu Atanigmik Jesus Christ-mik, uqaqluni taluqsrautaiḥuni pitchailiraiḥuniḷu.